

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Mgr. Lukáš Pavelka

**Postavení zajištěného věřitele a uspokojení jeho pohledávky
v rámci insolvenčního řízení**

Position of secured creditor and satisfaction of his claim in
insolvency proceedings

Rigorózní práce

Vedoucí rigorózní práce: doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.

Občanské právo procesní

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 29.1.2017

„Prohlašuji, že předloženou rigorózní práci jsem vypracoval samostatně, a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.“

Mgr. Lukáš Pavelka

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval doc. JUDr. Aleně Mackové, Ph.D. za poskytnuté konzultace, rady a připomínky, které mi byly nápomocny při sepsání rigorózní práce. Dále bych chtěl poděkovat Mgr. Karlovi Suchému za věnovanou podporu při řešení praktických problémů v rámci výkonu svého zaměstnání týkajících se mnou zvoleného tématu, což byl ostatně impuls, ze kterého tato práce vzešla. Ze stejného důvodu patří poděkování také všem mým zbývajícím kolegům. V neposlední řadě však patří díky též rodině a přítelkyni, a to za vytrvalost v podpoře směřující k prohloubení vzdělání.

Abstract

Position of secured creditor and satisfaction of his claim in insolvency proceedings

The aim of the thesis is analysis of secured creditor and his position during the proceeding and process of satisfaction of his claim registered in insolvency proceeding. The purpose of this thesis is to focus on current as well as practical issues. The scope of the thesis is systematically arranged in five chapters, describing the institute of process entities, the position of secured creditor, the satisfaction of secured creditor together with the contrary situation, i.e. the claim of secured creditor is not satisfied, and finally the position of secured creditor after the end of insolvency proceeding. The thesis brings a whole notion of chosen issue.

Abstrakt

Cílem této práce je rozbor postavení zajištěného věřitele v průběhu insolvenčního řízení a proces uspokojení jeho pohledávky do řízení přihlášené. Práce poukazuje na aktuální praktické problémy daného tématu v systematicky seřazených pěti kapitolách, které se postupně věnují institutu procesních subjektů, postavení zajištěného věřitele, uspokojení zajištěného věřitele, či naopak neuspokojení přihlášené pohledávky zajištěného věřitele, a konečně postavení zajištěného věřitele po skončení insolvenčního řízení. Práce podává ucelený obraz o zvolené problematice.

Obsah

Úvod	1
1 Subjekty insolvenčního řízení	4
1.1 Soud	6
1.2 Insolvenční správce	9
1.3 Dlužník	13
1.4 Věřitel	14
1.4.1 Zajištěný věřitel	18
1.5 Věřitelské orgány	21
2 Postavení zajištěného věřitele a uplatnění jeho pohledávky	25
2.1 Věřitel jako navrhovatel	30
2.1.1 Věřitel jako navrhovatel předběžného opatření	34
2.2 Uplatnění pohledávky - Podání přihlášky	41
2.2.1 Jiné způsoby uplatnění pohledávky	51
2.2.2 Uplatnění pohledávky v rámci úpadkového řízení mimo ČR	53
2.3 Přezkum pohledávky	56
2.3.1 Popření pohledávky	58
2.3.2 Zjištění pohledávky	60
3 Uspokojení pohledávky zajištěného věřitele	67
3.1 Pokyn ke zpeněžení	69
3.2 Proces zpeněžení	72
3.3 Vydání výtěžku	77
4 Neuspokojení přihlášené pohledávky zajištěného věřitele	80
4.1 Neuspokojení pohledávky zajištěného věřitele z jeho vůle	81
4.2 Neuspokojení pohledávky zajištěného věřitele proti jeho vůli	85
5 Postavení zajištěného věřitele po skončení insolvenčního řízení	88
Závěr	92
Použité zkratky	99
Seznam použité literatury	100
Resumé	105
Summary	107

Úvod

Dne 1. ledna 2008 nabyl účinnosti zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), který nahradil předešlou právní úpravu úpadkového práva obsaženou v zákoně č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, a jehož předmětem je především úprava insolvenčního řízení, tedy soudního řízení, ve kterém je řešen dlužníkův úpadek, jak je vymezen v ustanovení § 3 tohoto zákona.

Stěžejním cílem přijetí této právní úpravy bylo umožnit řešit úpadek všech subjektů především sanačním způsobem, a to jak subjektů podnikatelských (k čemuž měl sloužit institut reorganizace), tak také nepodnikajících osob fyzických v rámci způsobu řešení úpadku nazývaného oddlužením, pro který se vžil lidový název „osobní bankrot“. Insolvenční zákon (dále také „IZ“) měl zrychlit řízení, v němž je úpadek projednáván, snížit náklady a naopak zvýšit efektivitu, tedy zvýšit míru uspokojení pohledávek věřitelů v rámci insolvenčního řízení. V neposlední řadě pak insolvenční zákon přesunul na věřitele některé pravomoci, které podstatně změnily jejich postavení v řízení. Přesun těchto pravomocí měl především zabránit zneužívání insolvenčního řízení organizovanými skupinami k páčání trestné činnosti a k neoprávněnému obohacování, což byly významné mediální kauzy české kriminalistiky úvodu třetího tisíciletí (např. kauza soudce Jiřího Berky).

Do jaké míry se výše naznačené cíle podařilo insolvenčnímu zákonu splnit, to jest tématem na rozsáhlou diskuzi, která však není předmětem mé rigorózní práce. Insolvenční řízení, především pak způsob řešení úpadku fyzických osob (po novele účinné od 1. ledna 2014, provedené zákonem č. 294/2013 Sb., jak fyzických osob nepodnikajících, tak za splnění podmínek uvedených v ustanovení § 389 IZ také fyzických osob majících dluhy vzešlé z jejich podnikatelské činnosti) oddlužením, je celospolečenským fenoménem, neboť statistická čísla prohlášených úpadků se každoročně zvyšují (alespoň doposud). Společnost pak řeší i situace, které v příčinné souvislosti s tím vznikají, jako je například parazitování různých nedůvěryhodných společností na úpadkové situaci fyzických osob. Po neodborných radách uvrhají tyto „oddlužovací společnosti“ připravenými insolvenčními návrhy dlužníky

do insolvenčního řízení, které pro ně má v případě prohlášení konkurzu při nesplnění podmínek oddlužení spíše negativní důsledky. Nejběžnější a zároveň nejzávažnější chybná informace, kterou dlužníci od těchto společností dostávají, je ta, že v rámci insolvenčního řízení nedojde k prodeji jejich nemovité věci (k čemuž by jinak např. při běžící exekuci došlo). Dlužníci však nikdy nejsou informováni o tom, že pokud je nemovitá věc předmětem zástavního práva, je její osud plně v rukách zajištěného věřitele.

Mezi související otázky v neposlední řadě patří jistě taktéž postavení věřitelů a míra uspokojení jejich pohledávek v rámci insolvenčního řízení, tedy otázka z opačného pólu zájmů, které se sice nevěnují veřejné sdělovací prostředky, avšak je to otázka neméně podstatná a zajímavá, a to především s ohledem na různá postavení věřitelů, možnosti a míru uspokojení jejich pohledávek, mantinely jejich zasahování do průběhu insolvenčního řízení, a také s ohledem na různé procesní situace, které je věřitel nucen v rámci řízení řešit.

Téma své práce jsem zvolil jednak s ohledem na aktuálnost dopadů insolvenčního řízení na společnost jako celek, a dále pak s ohledem na své zaměstnání bankovního právníka, kdy jsem každým dnem „nucen“ řešit praktické otázky spojené mimo jiné právě s postavením věřitele a uspokojením jeho pohledávky.

Jako metodu pro svou práci jsem zvolil jednak dedukci, především ale metodu analýzy. Dedukcí se rozumí myšlenkový postup poznání směřující od obecného tvrzení k jednotlivému případu. Jde o druh úsudku, ve kterém z obecných předpokladů docházíme k jedinečnému (konkrétnímu) závěru. Analýza představuje rozbor zkoumaného jevu či situace na jednotlivé části, které jsou později dále zkoumány, lze tedy říci, že metoda analýzy spočívá v rozkládání celku na jednotlivé části.¹ Podrobnější poznání jednotlivých jevů usnadní poznat daný jev jako celek. Cílem analýzy je poznat určitý systém a odhalit jeho fungování. Toho chci docílit zodpovězením jednotlivých otázek a poznáním jevů spojených s tématem mé práce, a poté tato poznání na základě právní úpravy ve spojení s judikaturou vyložit v ucelený obraz. Cílem této práce je tedy podat ucelený obraz o postavení zajištěného věřitele a uspokojení jeho pohledávky

¹ Knapp, V. *Vědecká propedeutika pro právníky*. Praha: Eurolex, 2003, str. 76.

v rámci insolvenčního řízení, a to takovým způsobem, aby byly zodpovězeny i praktické otázky, které mohou ve spojení s tímto tématem nastat.

Při zpracování této rigorózní práce vycházím zejména z platné a účinné právní úpravy, odborné literatury a článků. Především pak se pokusím klást důraz na podstatnou část judikatury, která mnohdy řeší praktické otázky výslovně neupravené v právním předpise či svou autoritou sjednocuje soudní praxi ohledně sporných situací.

Ve své práci nejprve obecně pojednám o subjektech insolvenčního řízení, což základním způsobem nastíní jejich roli v takovém řízení. U věřitele se pak zaměřím na odlišnosti v jeho postavení pro případ, kdy je považován za věřitele zajištěného, a kdy naopak nikoliv. Zajištěnému věřiteli, jak napovídá téma této práce, bude věnováno pojednání o jeho postavení v různých stádiích řízení a uplatnění jeho pohledávky. V souladu s průběhem insolvenčního řízení pak následující kapitoly budou pojednávat o uspokojení pohledávky zajištěného věřitele, případně o jeho postavení tehdy, kdy k uspokojení jeho pohledávky nedojde v závislosti na tom, z jakého důvodu se tak stalo.

1 Subjekty insolvenčního řízení

Jedním z pojmových znaků civilního procesu (kdy pod pojmem proces chápeme postup některých právních entit k zamýšleným právním následkům) obecně jsou procesní subjekty, které právě svými procesními úkony (svým právním jednáním v rámci procesu) zakládají, mění či zakončují procesní vztahy.

O subjektech insolvenčního řízení platí při vymezení tohoto pojmu obecně to, co platí o subjektech civilního procesu, přičemž je však nutné zohlednit specifika insolvenčního řízení, jež některé otázky týkající se subjektů řízení modifikují. Procesní subjekty můžeme definovat jako ty subjekty, které svou činností právně ovlivňují proces, a které jsou k tomu účelu vybaveny procesními právy a procesními povinnostmi.² Mezi subjekty činné v každém řízení, insolvenční nevyjímaje, patří soud a účastníci řízení. Soud představuje subjekt nadaný rozhodovací pravomocí, zatímco účastníci jsou ty subjekty, o jejichž práva a povinnosti se v řízení jedná. Každý proces pak doplňují subjekty zvláštní, které se v něm vyskytovat mohou či nemusí. Od subjektů řízení je pak nutné odlišovat osoby, které se sice mohou například účastnit jednání soudu, avšak nejsou procesním subjektem ve smyslu shora uvedené definice, a přesto mají na řízení, jeho průběh či výsledek mnohdy podstatný vliv. Takovými subjekty jsou například svědci, znalci, tlumočníci apod. Tyto osoby bývají označovány za osoby na řízení zúčastněné. Dále je pak nutno odlišovat zmíněné osoby od osob, které se jednání mohou účastnit také, avšak na řízení jejich účast nemá dopad žádný. Takovými osobami je například veřejnost přítomna při jednání, justiční stráž apod.

V rámci insolvenčního řízení tedy jako základní subjekty vystupují insolvenční soud a účastníci. Mezi účastníky dle díkce ustanovení § 14 odst. 1 IZ patří dlužník a věřitelé, kteří uplatňují své právo vůči dlužníku. Jedním ze specifíků insolvenčního řízení je značná mnohost účastníků, a to především na straně věřitelů (přičemž tento pojem je nutno v daném kontextu chápat čistě v procesní rovině, viz podkapitola 1.4). Věřitelů mohou v insolvenčním řízení vystupovat mnohdy desítky, výjimečně pak

² Winterová, A., Macková, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací.* 8. nezměněné vydání. Praha: Leges, 2015, str.85

stovky i tisíce. Oproti věřitelům na druhé straně stojí dlužník (opět v procesním slova smyslu, viz podkapitola 1.3). Zásadně platí, že insolvenční řízení je vedeno vůči jednomu dlužníku, přičemž jistou výjimku z tohoto pravidla představuje institut společného oddlužení manželů. V otázce účastenství pak platí, že se neuplatní obecná právní úprava obsažená v zákoně č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále také „OSŘ“), neboť insolvenční zákon výslovně zapovídá jednak vedlejší účastenství ve smyslu ustanovení § 93 OSŘ (vyjma incidenčního sporu dle ustanovení § 16 odst. 2 IZ), a dále pak také vstup a záměnu účastníka (§ 92 IZ). Dalším specifikem insolvenčního řízení je podstatné postavení zvláštních subjektů řízení, a to jednak insolvenčního správce a také tzv. věřitelských orgánů. Tyto dva subjekty spolu v průběhu řízení úzce kooperují a vzájemně se mohou svými rozhodnutími podstatným způsobem ovlivňovat (více viz podkapitola 1.2). Věřitelské orgány nejsou nositeli hmotněprávních oprávnění, jsou však tvořeny věřiteli, jímž tato náleží. Jsou v zásadě vytvářeny právě z důvodu, aby hájily zájmy věřitelů, čímž je myšleno věřitelů jako jedné strany řízení, tedy věřitelů všech v souhrnu. Za tím účelem tyto subjekty insolvenční zákon vybavil především působností v rámci dohledu nad činností správce či možností podávání návrhů vůči soudu. Bez aktivního jednání věřitelského orgánu se v některých situacích také nelze obejít, když souhlas věřitelského orgánu je třeba k některým jednáním či jiným činnostem insolvenčního správce. Mezi věřitelské orgány patří schůze věřitelů a věřitelský výbor, který je v některých řízeních nahrazen zástupcem věřitelů, a to zejména tehdy, jestliže mnohost věřitelů není tak výrazná a funkci věřitelského výboru může ku prospěchu všech věřitelů vykonávat i jen jeden z nich (více o věřitelských orgánech viz podkapitola 1.5).

Mezi další subjekty insolvenčního řízení pak ustanovení § 9 IZ řadí také státní zastupitelství a likvidátora dlužníka. Likvidátor dlužníka, který se ocitl v insolvenčním řízení, může svou působnost vykonávat jen v mezích, ve kterém se jeho činnost nebude dotýkat působnosti insolvenčního správce vymezené insolvenčním zákonem. Státní zastupitelství je pak subjektem, který může ze své vůle vstoupit do insolvenčního řízení nebo incidenčního sporu. Jak bylo výše uvedeno, vstup účastníka či vedlejšího účastníka do řízení je insolvenčním zákonem zapovězen. Výjimku ze vstupu do řízení z vlastní vůle tvoří právě vstup státního zastupitelství. Státní zastupitelství vstupuje do insolvenčního řízení zpravidla z toho důvodu, aby případně detekovalo jednání, které

by mohlo naplňovat znaky některého trestného činu. K roli státního zastupitelství v insolvenčním řízení je nutné zdůraznit, že úkolem státního zastupitelství v insolvenčním řízení je působit svou činností k ochraně veřejného zájmu. Nemělo by tak vystupovat ve jménu partikulárních zájmů některých věřitelů či dokonce pouze jednoho z nich, byť by se jednalo o majetkové zájmy státu jakožto přihlášeného věřitele.³ Nicméně státní zastupitelství může například podávat opravné prostředky proti rozhodnutím soudu, může činit podněty soudu k výkonu dohlédací činnosti a v návaznosti na to pak případně zahájit kroky v rámci trestního řízení, budou-li k tomu uvedeným způsobem zjištěny důvody.

Aby byl výčet subjektů úplný, nelze opomenout, že za zvláštní procesní subjekt je třeba považovat též orgán dozoru či dohledu, jenž je oprávněn podat insolvenční návrh dle § 368 IZ.⁴ Taková situace však bude spíše raritní, když uvedené se týká úpadku finančních institucí, které lze chápat jako zvláštní kategorii dlužníků, neboť IZ upravuje úpadek tohoto typu subjektů v samostatné hlavě IV., části druhé textu zákona. Insolvenční zákon vymezuje finanční instituce taxativním výčtem (§ 367 IZ). Z uvedeného seznamu pak plyne, že orgánem dohledu, který je oprávněn podat insolvenční návrh, je jednak Česká národní banka, ale také orgán dohledu pobočky zahraniční banky či banky podnikající na území České republiky na základě jednotné bankovní licence, který je zakotven v právním řádu státu, kde má taková finanční instituce své sídlo.

1.1 Soud

V rámci insolvenčního řízení rozhodují insolvenční soudy, což je legislativní zkratka zavedená insolvenčním zákonem (§ 9 IZ). Nejedná se o žádné zvláštní soudy, žádnou speciální soudní soustavu. Jde o specializované senáty krajských soudů, neboť

³ Šrámek, D. *S posílením role státního zastupitelství v insolvenčních řízeních se nepočítá*. ceska-justice.cz [online] Dostupné na: <http://www.ceska-justice.cz/2014/09/s-posilenim-role-statniho-zastupitelstvi-v-insolvencnich-rizenich-se-nepocita/>

⁴ Maršíková, J. a kol. *Insolvenční zákon s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, str. 43

věcně příslušné pro projednávání insolvenčních návrhů (a incidenčních sporů) jsou dle ustanovení § 9 odst. 4 OSŘ právě krajské soudy. Místní příslušnost konkrétního krajského soudu je pak dána dle obecného soudu účastníka - dlužníka, tedy obvodem, kam daný obecný soud spadá (§ 85a ve spojení s § 85 odst. 1 OSŘ). V prvním stupni jedná a rozhoduje samosoudce, přičemž jednotlivými úkony může pověřit svého asistenta.⁵ V některých záležitostech může jednat a rozhodovat také vyšší soudní úředník.⁶

Soud vystupuje v rámci své rozhodovací pravomoci v insolvenčním řízení dvojím způsobem, respektive ve dvou oblastech, které jsou zákonem odděleny, ačkoliv spolu úzce souvisí. První spočívá ve vydávání zásadních rozhodnutí, která zákon předpokládá a vedení stanovených jednání (typicky přezkumné jednání). Například jen soud je oprávněn rozhodnout o úpadku dlužníka, je-li zjištěno, že jsou pro to splněny náležitosti úpadku stanovené v § 3 IZ, jen soud může také rozhodnout o insolvenčním návrhu jiným způsobem, ať již jeho zamítnutím či odmítnutím, případně pak řízení zastavit, jestliže navrhovatel vezme insolvenční návrh zpět. Opět jen soud je pak následně oprávněn stanovit způsob, jakým bude úpadek dlužníka řešen (což je do jisté míry ale také ovlivněno hlasováním nezajištěných věřitelů o způsobu oddlužení (§ 398 a násl. IZ), je-li oddlužení povoleno). Insolvenční soud pak dále rozhoduje o udělení pořádkové pokuty, o schválení závěrečné zprávy apod. V neposlední řadě však soud rozhoduje také v incidenčních sporech. Dle § 159 IZ jsou za incidenční spory považovány spory o pravost, výši nebo pořadí přihlášených pohledávek, o vyloučení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty z majetkové podstaty nebo o vydání výtěžku zpeněžení, o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela, o odpůrcích žalobách, o náhradu škody na majetkové podstatě vzniklé porušením povinností insolvenčním správcem a případně další spory, které by takto označil zákon. V rámci insolvenčního řízení soud rozhoduje usnesením. Výjimku z tohoto pravidla představují však právě výše uvedené incidenční spory, kde soud rozhoduje rozsudkem.

⁵ srov. ust. § 36a zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

⁶ srov. ust. § 10 odst. 3 písm. p) ve spojení s § 2 zákona č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství

Druhou oblast pravomoci soudu představují činnosti zákonem označované jako dohlédací. Insolvenční zákon v § 11 mimo jiné stanoví, že při výkonu dohlédací činnosti insolvenční soud rozhoduje o záležitostech, které se týkají průběhu insolvenčního řízení, činí opatření potřebná k zajištění jeho účelu a ukládá povinnosti, týkající se činnosti jednotlivých subjektů řízení. Insolvenční soud je pak dále oprávněn v rámci dohlédací činnosti vykonávat dozor nad činností insolvenčního správce, který je povinen mu k tomu poskytnout součinnost. Pokud by tak neučinil, insolvenční zákon výslovně připouští uložení pořádkové pokuty ze strany insolvenčního soudu (§ 81 IZ). V rámci dohlédací činnosti soud rozhoduje taktéž usnesením. Nejtypičtějším (a jistě i jedním z nejdůležitějších) rozhodnutím v rámci dohlédací činnosti soudu je udělení souhlasu insolvenčnímu správci s prodejem majetku náležejícího do majetkové podstaty mimo dražbu. Typickou ukázkou rozhodnutí umožňujícího další průběh řízení je pak potvrzení volby členů věřitelského výboru či zástupce věřitelů. V rámci dohlédací činnosti však soud vydává mnohá další rozhodnutí, jednak ta, která zákon předpokládá, ale pak také ta, která lze podřadit pod obecnou definici dohlédací činnosti naznačenou výše. Nejvyšší soud ČR však výslovně dovodil, že při výkonu dohlédací činnosti není soud oprávněn uložit insolvenčnímu správci, jaký postoj má zaujmout k přihlášeným pohledávkám.⁷ S tím také souvisí, že dohlédací činnosti nepodléhají ani incidenční spory,⁸ a to jednak jejich průběh, ale zároveň samotný počátek. Tedy insolvenční soud nemůže dát pokyn insolvenčnímu správci, aby zahájil incidenční spor.

Dle ustanovení § 91 IZ se proti rozhodnutím vydaným v rámci dohlédací činnosti nelze odvolat. Toto pravidlo je však třeba chápat nikoliv absolutně. Insolvenční zákon sám připouští možnost odvolání tam, kde tak bude stanoveno, avšak i v jiných situacích je zapovězení opravného prostředku přinejmenším sporné. Jak bylo výše uvedeno, je soud v rámci dohlédací činnosti oprávněn také ukládat povinnosti jednotlivým subjektům řízení, tedy samozřejmě včetně účastníků. Lze uvažovat (v praxi velmi častou) situaci, kdy věřitel s pohledávkou za dlužníkem má naopak dluh vůči dlužníku (např. pohledávka banky vs. pohledávka dlužníka vůči bance z titulu zůstatku na běžném účtu) a provede zápočet ve smyslu ustanovení § 140 odst. 2 IZ. Následně

⁷ srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.11.2013, sp.zn. 29 NSČR 63/2011

⁸ srov. Maršíková, J. a kol. *Insolvenční zákon s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, str. 44

soud vydá rozhodnutí v rámci dohlédací činnosti o povinnosti věřitele vydat započtenou část pohledávky (ať již do majetkové podstaty či do dispozice dlužníka). Pokud bychom v takovém případě nepřipustili možnost opravného prostředku, došlo by ke zjevnému poškození práv věřitele, který jednal v souladu se zákonem.

Obě výše uvedené oblasti výkonu pravomoci insolvenčního soudu spolu v souhrnu utváří procesní rámec pro to, že insolvenční řízení je sice ze své povahy ovlivňováno do značné míry rozhodnutími insolvenčního správce a věřitelských orgánů, avšak jako garant spravedlnosti nad těmito subjekty bdí insolvenční soud, který v každém okamžiku může do řízení vhodným způsobem zasáhnout, pokud by mělo dojít k porušení zásad insolvenčního řízení stanovených v § 5 IZ nebo zákona samotného.

1.2 Insolvenční správce

Zvláštním procesním subjektem, který se nachází výlučně v podmínkách insolvenčního řízení, je insolvenční správce. V řízení vystupuje zcela samostatně (ačkoliv jeho činnost je do značné míry závislá na věřitelích, dlužníku i soudu) a nelze tak říci, že by snad hájil zájmy výlučně některého z účastníků řízení, či že by v některých situacích suploval činnost soudu (neboť ke všem podstatným rozhodnutím se vyžaduje jeho ingerence). Insolvenčním správcem může být fyzická osoba, nebo za splnění určitých podmínek také veřejná obchodní společnost, pokud je oprávněna vykonávat činnost insolvenčního správce. Právo vykonávat činnost insolvenčního správce vzniká dnem nabytí právní moci povolení vykonávat činnost insolvenčního správce, které uděluje Ministerstvo spravedlnosti ČR. Ministerstvo spravedlnosti ČR také vede seznam insolvenčních správců, ze kterého je vybírán konkrétní insolvenční správce pro dané řízení. Vznik práva vykonávat činnost insolvenčního správce, vedení jejich seznamu a některé další otázky upravuje zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích. Do funkce ustanovuje insolvenčního správce soud (který jej také funkce může zprostit), a to dle ustanovení § 25 IZ, které v zásadě stanoví, že insolvenční soud ustanoví insolvenčním správcem osobu, kterou

určí předseda insolvenčního soudu podle pořadí určeného dnem zápisu jejího sídla nebo provozovny do příslušné části seznamu insolvenčních správců. Takové pravidlo zaručuje, že ani ze strany soudu nelze ovlivnit výběr osoby insolvenčního správce, když je výslovně uvedeno, že musí být dodržováno pořadí dle rotace jmen správců v seznamu. Toto pravidlo má výjimku, ba několik výjimek. Pokud je v rámci insolvenčního řízení povolena reorganizace a v reorganizačním plánu je uvedena osoba konkrétního insolvenčního správce, soud jej ustanoví. Pokud je vedeno více insolvenčních řízení proti několika dlužníkům, kteří spolu tvoří koncern, soud v zásadě ustanoví pro všechny tyto dlužníky stejnou osobu insolvenčním správcem. V neposlední řadě pak platí, že je-li to nezbytné například se zřetelem k dosavadnímu stavu insolvenčního řízení, může předseda insolvenčního soudu určit insolvenčního správce mimo stanovené pořadí. Takový postup však musí být vždy řádně odůvodněn, aby nevznikaly pochyby o opodstatněnosti takové výjimky. Ukázkovým případem pro posledně uvedený postup bude například situace, kdy budou vedena dvě řízení proti dlužníkům, přičemž každý z těchto dlužníků bude vlastnit podíl ideální 1/2 nemovité věci. Je totiž nejen logické, ale také s ohledem na ekonomičnost a možnost vyššího uspokojení ze zpeněžení vhodné, aby tento majetek byl zpeněžován v totožném okamžiku, což nejlépe zajistí právě ustanovení stejného správce. Lze také dodat, že pokud je insolvenční řízení zahájeno na základě věřitelského návrhu, a tento věřitel je zároveň věřitelem zajištěným (viz podkapitola 1.4.1.), je na místě, aby při jednání o projednání insolvenčního návrhu, či v návrhu samotném, byla skutečnost majetkové spojitosti daných řízení uvedena, což může značně přispět k následné rychlosti celého řízení.

Je nasnadě, že bez insolvenčního správce nejde v řízení pokračovat, a to od rozhodnutí o úpadku, až po pravomocné ukončení řízení. Je tomu tak z důvodu, že insolvenční zákon správcí ukládá na různých místech mnohé povinnosti, kdy některé z nich plní sám, jiné v kooperaci se soudem a jiné s věřitelským orgánem. Bez činnosti insolvenčního správce by se nikdy věřitelé nedobrali žádného uspokojení svých pohledávek a v řízení by bez jeho osoby nebylo možné v různých stádiích řízení pokračovat. Je to právě osoba insolvenčního správce, která určuje, jak bude řízení úspěšné, rychlé, ekonomické a s ohledem na incidenční spory problematické, či naopak.

Pokud dojde k situaci, že by insolvenční správce nemohl svou funkci vykonávat, řízení je do jisté míry ochromeno a musí být ustanoven správce nový.

Osoba insolvenčního správce však nemusí zůstat beze změny ani v případě, kdy je schopen svou funkci dále vykonávat. Dle ustanovení § 29 odst. 1 IZ platí, že na schůzi věřitelů, která nejbližší následuje po přezkumném jednání (což bývá zpravidla v jeden den, když soudy je schůze věřitelů svolávána na dobu ihned po skončení přezkumného jednání), se mohou věřitelé usnést, že insolvenčním soudem ustanoveného insolvenčního správce odvolávají z funkce, a že ustanovují nového insolvenčního správce. Věřitelé tak mohou učinit pouze kvalifikovanou většinou hlasů, počítanou podle výše všech přihlášených pohledávek. Toto ustanovení má v odborné veřejnosti mnoho odpůrců i zastánců. Na jedné straně je zdůrazňováno právo věřitelů zasáhnout do řízení tehdy, pokud seznají v osobě správce potencionální nebezpečí pro jeho průběh s ohledem například na jeho liknavost v postupu, kdy se zejména uvádí, že je oprávněným zájmem věřitelů očekávat z insolvenčního řízení co nejvyšší a zároveň nejrychlejší uspokojení svých pohledávek, na druhou stranu je však třeba přiznat určitou relevanci těm hlasům, které upozorňují na nebezpečí kooperace insolvenčních správců s věřiteli až na jakési „obchodní“ bázi. Je totiž třeba uvést, že na věřitelskou volbu insolvenčního správce (když schůze věřitelů, která odvolala dosavadního správce, může určit správce dle svého uvážení) může zamítavě reagovat insolvenční soud jen v omezených případech (např. při zřejmé podjatosti) a v opačném případě musí volbu nového správce ze zákona potvrdit.

Za určitých okolností je možné, aby v řízení jako subjekt vystupovalo v pozici insolvenčního správce více osob. Uvedené nic nemění na skutečnosti, že insolvenční správce pro jedno řízení je pouze jeden, uvedené míří na situace, kdy je ustanoven zástupce insolvenčního správce, oddělený insolvenční správce a zvláštní insolvenční správce. Nejedná se o nové zvláštní subjekty řízení, vždy jde o insolvenčního správce.

V případě zástupce insolvenčního správce jde o situaci, kdy by ustanovený insolvenční správce po přechodnou dobu nemohl svou funkci vykonávat. Půjde zřejmě například o závažnější onemocnění apod.

Oddělený insolvenční správce je ustanoven tehdy, je-li insolvenční správce v dané věci vyloučen z některých procesních úkonů pro svůj poměr k dlužníkovým věřitelům. Pokud by však pro výše uvedené bylo možno pochybovat o jeho podjatosti vzhledem k celému řízení, bylo by nutné takového správce z funkce odvolat a ustanovit správce zcela nového (§ 31 odst. 3 IZ).

Konečně zvláštní insolvenční správce může být v řízení ustanoven tehdy, je-li nutné v rámci insolvenčního řízení řešit zvláštní problematiku vyžadující odborné znalosti. Insolvenční zákon však výslovně v ustanovení § 35 odst. 1 stanoví, že není důvodem pro ustanovení zvláštního insolvenčního správce činnost týkající se zpeněžení majetkové podstaty. Důvodem pro ustanovení zvláštního insolvenčního správce však zřejmě bude například situace, kdy v rámci reorganizace bude dlužník provozovat podnik se zaměřením na cestovní ruch a bude vyžadovat souhlas s vynaložením určitých nákladů. Lze konstatovat, že k posouzení jejich relevantnosti a nutnosti bude nutné odborných znalostí z oboru cestovního ruchu, kterými nemusí insolvenční správce disponovat.

Insolvenční správce je ze své funkce odpovědný za škodu, kterou by jejím výkonem způsobil. Proto uzavírá pojištění proti vzniku takové škody.

Za výkon své funkce má právo na odměnu a náhradu hotových výdajů. Úprava odměny insolvenčních správců je v základu obsažena přímo v insolvenčním zákoně (§ 38 IZ), konkretizována je pak ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti ČR č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů (dále také „VoO“). Odměna a náhrada hotových výdajů insolvenčního správce se uspokojují z majetkové podstaty, a pokud k tomu nestačí, ze zálohy na náklady insolvenčního řízení (která je složena při podání insolvenčního návrhu), není-li jejich uspokojení z těchto zdrojů možné, hradí je stát,⁹ avšak v omezeném rozsahu.

⁹ Winterová, A., Macková, A., a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část druhá: Řízení vykonávací, řízení insolvenční*. 1. vydání. Praha: Leges, 2015, str. 218

1.3 Dlužník

V úvodu této kapitoly jsem jako základní subjekty insolvenčního řízení vymezil s odkazem na § 14 odst. 1 IZ dlužníka a jeho věřitele, kteří do insolvenčního řízení přihlašují své pohledávky přihláškou.

Nutno nejprve zdůraznit, že pojmem „dlužník“ je tento účastník označován bez ohledu na jeho skutečné hmotněprávní postavení. Jedná se o legislativní pojem, se kterým insolvenční zákon pracuje jako s nezaměnitelným označením toho účastníka, jehož zájmy, respektive povinnosti, jsou předmětem řízení. V insolvenčním řízení tak bude za dlužníka označován i ten z účastníků, kterému ze závazkového právního vztahu povinnost plnit ve skutečnosti neplyne, ať již z důvodu neplatného právního titulu, na základě kterého věřitel (jako navrhovatel) dovozoval svou pohledávku, tak také v případě šikanózních věřitelských insolvenčních návrhů, které ve své podstatě sledují úplně jiný účel (poškození „dlužníka“ např. v očích klientů, když věřitel je konkurenčním podnikatelem), aniž by dlužník byl vůči navrhovateli skutečně v pozici osoby, za níž má pohledávku.¹⁰ Pokud se tedy v souvislosti s insolvenčním řízením hovoří o dlužníkovi, je třeba vždy tento pojem chápat procesně.

Ohledně způsobilosti být účastníkem řízení v pozici dlužníka (stejně tak i věřitele), platí stejná pravidla jako pro civilní řízení obecně. Účastníkem řízení tak může být jak osoba fyzická, tak i právnická. Účastníkem řízení však nemůže být subjekt, který není samostatnou právní entitou (např. org. složka státu, podnik jako souhrn majetkových hodnot apod.). Totéž pak lze říci i ohledně procesní způsobilosti, tedy ohledně způsobilosti v rámci řízení vykonávat samostatně procesní práva a plnit procesní povinnosti – právně jednat. Z výše uvedeného vyplývá, že v insolvenčním řízení může být dlužník také zastoupen, a to na základě plné moci, na základě rozhodnutí soudu, či ze zákona. Insolvenční řízení tak může být vedeno i proti nesvéprávné osobě (srov. § 55 zákona č.89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále také „NOZ“), když jistě lze předpokládat situace, při nichž bude třeba řešit úpadek

¹⁰ srov. Winterová, A., Macková, A., a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část druhá: Řízení vykonávací, řízení insolvenční*. 1. vydání. Praha: Leges, 2015, str. 211

i takových osob, případně situace, kdy se osoba nesvéprávnou (omezenou na svéprávnosti) teprve v průběhu života stane.

Z logiky věci plyne, že bez dlužníka by nebylo insolvenčního řízení. Dlužník může vystupovat jako navrhovatel (§ 97 odst. 5 IZ), nebo jako osoba, proti níž směřuje návrh navrhovatele – věřitele.

V průběhu insolvenčního řízení je dlužník nadán významnými procesními právy, jako je právo popírat přihlášené pohledávky věřitelů, činit podněty ohledně dohlédací činnosti insolvenčního soudu, podávat opravné prostředky, žádat insolvenční soud o stanovení nižších než zákonem určených měsíčních splátek (§ 391 odst. 2 IZ), navrhopvat své osvobození od placení pohledávek, zahrnutých do oddlužení (včetně těch, které zahrnuty z důvodu nepodání přihlášky nebyly), v dosud neuspokojeném rozsahu, pokud splní podmínky oddlužení apod.

Dlužník má však také řadu procesních povinností, jako je vyjadřovat se na výzvu soudu k předloženým otázkám, předkládat vyjádření k majetkové podstatě a zdržet se neuváženého nakládání s ní (pokud je osobou s dispozičními právy) atd. Výslovně pak insolvenční zákon ukládá dlužníkovi některé povinnosti při schválení oddlužení, kterými jsou např. vykonávat výdělečnou činnost, mimořádně získaný příjem užít pro splátky nad rámec splátkového kalendáře, nezatajovat příjmy či nepřijímat na sebe nové závazky, které by nebyl schopen i za podmínek schváleného oddlužení plnit.

Způsob, jakým dlužník využívá svá výše uvedená práva a plní povinnosti, do značné míry ovlivňuje průběh a především pak rychlost, účelnost a úspěšnost každého insolvenčního řízení.

1.4 Věřitel

Jestliže jsem v předešlé podkapitole uvedl, že v souvislosti s insolvenčním řízením je třeba pojem „dlužník“ chápat v procesním slova smyslu, platí totéž

i o věřitelích, kteří uplatňují vůči dlužníku svá práva. Věřitelem v tomto smyslu tak nebude například osoba, která sice má pohledávku za dlužníkem, avšak neuplatnila ji přihláškou, jak stanoví insolvenční zákon. Právě podání přihlášky (případně jiné uplatnění práva, pokud je zákonem pro konkrétní situaci dovoleno) je onou skutečností, která z „hmotněprávního věřitele“ dělá věřitele ve smyslu účastníka insolvenčního řízení.

Pokud zásadně platí, že insolvenční řízení je vedeno proti jedinému dlužníkovi, na straně věřitelů vždy vystupuje několik subjektů. Tento fakt je pojmovým znakem insolvenčního řízení, neboť dle ustanovení § 3 odst. 1 IZ je mnohost věřitelů jedním ze znaků dlužníkovy úpadku. Lze tedy říci, že je vyloučeno, aby probíhalo insolvenční řízení, kde by vystupoval jen jediný věřitel. To se může přihodit až v průběhu řízení, když jsou například ostatní věřitelé již uspokojeni, nebo pokud jsou ostatní věřitelé popření a neuspějí se svou žalobou na určení jejich pohledávky v incidenčním sporu. Z naznačeného plyne, že počet věřitelů je v průběhu řízení variabilní, avšak na jeho počátku musí být vždy mnohost věřitelů prokázána. Toto pravidlo bývá někdy středobodem snahy dlužníků, účelovým jednáním zvrátit svou úpadkovou situaci tím, že své drobné věřitele po zahájení insolvenčního řízení (věřitelským návrhem) uspokojí, až nakonec zůstane věřitel jediný. Pokud se tak děje po prohlášení úpadku a dlužník se proti němu následně snaží podat opravný prostředek, jsou tyto snahy neúspěšné, neboť insolvenční zákon stanoví, že ke skutečnostem nastalým po rozhodnutí soudu prvního stupně se nepřihlíží (§ 141 odst. 1 poslední věta IZ). I pokud by však dlužník uhradil pohledávky ostatních věřitelů před rozhodnutím o úpadku, spíše by svou situaci zhoršil, neboť by porušil insolvenční zákon v tom smyslu, že by zvýhodnil některé své věřitele před jinými (§ 5 písm. a) IZ). To by v důsledku mohlo vést až k jeho trestněprávní odpovědnosti, neboť zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále také „TZ“) obsahuje ve vztahu k takovémuto jednání příslušnou skutkovou podstatou trestného činu, a to zvýhodnění věřitele (§ 223 TZ). Objektem trestného činu zvýhodnění věřitele je právo věřitele na uspokojení (pohledávky) odpovídající zásadám insolvenčního řízení, které pachatel porušil právě tím, že zvýhodnil jednoho věřitele na úkor věřitele jiného.¹¹ Tento trestný čin je spolu s dalšími označován za úpadkový

¹¹ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část, Zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016, str. 679

delikt, neboť k němu dochází právě tehdy, nachází-li se dlužník (pachatel) ve stavu úpadku. Navíc platí, že neuhradí-li (i za cenu potencionální trestněprávní odpovědnosti) dlužník své dluhy všechny, může v následujícím průběhu řízení insolvenční správce úkonům dlužníka, kterými uhradil pohledávky, odporovat a docílit tak jejich neúčinnosti, což bude mít za následek povinnost zvýhodněných věřitelů takové plnění vydat do majetkové podstaty, aby mohlo být užito k uspokojení pohledávek dle pravidel insolvenčního řízení. Jinými slovy, dlužník touto snahou zmařit zahájené insolvenční řízení ničeho kloudného nezíská (samozřejmě za předpokladu, že byl návrh věřitele v prvopočátku oprávněný).

V některých případech může být věřitelů velký počet, což je hlavní důvod, proč v insolvenčním řízení vystupují jako zvláštní subjekty věřitelské orgány. Zjednodušeně lze říci, že hlavním posláním věřitelských orgánů je hájit zájmy věřitelů (v souhrnu).

Ačkoliv jsem v úvodu kapitoly uvedl, že vstup a záměna účastníka dle OSŘ je v insolvenčním řízení zapovězena, obsahuje IZ ustanovení § 18, které upravuje postup pro situaci, že se změní osoba věřitele v hmotněprávním slova smyslu. Typicky se bude jednat o postoupení pohledávky. Pokud tedy věřitel postoupí svou pohledávku jinému, navrhne následně insolvenčnímu soudu, aby připustil vstup nabyvatele pohledávky do řízení. Soud návrhu vyhoví, jestliže nový věřitel vysloví se vstupem do řízení souhlas. V takovém případě pak vstupuje nabyvatel pohledávky do řízení ve stavu, v jakém se nacházelo ke dni podání návrhu původním věřitelem.

Nemusí to však být jen případ postoupení pohledávky, kdy dojde podle výše uvedeného ustanovení ke změně v osobě věřitele. Přihláškou pohledávky totiž není dotčeno právo věřitele domáhat se uspokojení pohledávky po kterékoli z osob zavázaných mu společně a nerozdílně s dlužníkem, případně po dlužníkově ručiteli. Je tedy třeba také myslet na ošetření práv těchto osob, které by za normálních okolností měly proti dlužníku regresní nárok. Tyto osoby mohou svůj regresní nárok přihlásit klasickou cestou podáním přihlášky, přičemž tuto přihlášku budou vázat na podmínku, že jim regresní nárok plněním věřiteli skutečně vznikne. I pokud však takovou přihlášku nepodají, mají možnost vstoupit do řízení, právě obdobně dle ustanovení § 18 IZ, přičemž návrh mohou v tomto případě podat sami, bez ingerence věřitele, kterému plnily. Ochrana těchto osob sahá však v IZ ještě dále. Pokud uspokojí pohledávku,

případně ji uspokojí z části, a následně z důvodu tohoto plnění bere věřitel přihlášku zpět, insolvenční zákon mu ukládá, aby tuto skutečnost uvedl ve zpětvzetí přihlášky, což následně umožňuje insolvenčnímu soudu vyrozumět osobu s regresním nárokem o možnosti podat návrh na svůj vstup do řízení (§ 184 IZ). Nesplnění této povinnosti je pak vůči věřiteli sankcionováno odpovědností za škodu, která by osobě s regresním nárokem vznikla tím, že jej nemohla uplatnit v insolvenčním řízení.

Věřitelé mají v insolvenčním řízení i další povinnosti, které však vychází z jejich konkrétního postavení. Například věřitel, který je členem věřitelského orgánu, musí plnit povinnosti s touto funkcí související, avšak pro všechny věřitele beze zbytku platí, že jsou povinni plnit pokyny insolvenčního soudu, které jim uloží v rámci své dohlédací činnosti. Kromě povinností jsou věřitelé samozřejmě nadáni také procesními právy. Mezi ty nejpodstatnější patří podání přihlášky své pohledávky, výkon hlasovacího práva v rámci schůze věřitelů, právo popřít pohledávku jiného z věřitelů, právo podávat incidenční žaloby, opravné prostředky apod.

Mnohost věřitelů logicky evokuje různorodost jejich postavení. Dle nejrůznějších pohledů můžeme věřitele rozlišovat například na věřitele s drobnými pohledávkami oproti věřitelům s pohledávkami mnohdy tvořícími podstatnou část celkové dlužné částky přihlášené do řízení (kdy rozsah pohledávek je směrodatný především pro váhu hlasu daného věřitele), na věřitele s pohledávkami zajištěnými (typicky zástavním právem k majetku dlužníka) oproti věřitelům bez zajištění, na věřitele aktivně vystupující (např. účastí ve věřitelských orgánech) oproti věřitelům procesně apatickým apod. Pro všechny věřitele však platí, že jejich hlavním zájmem je co nejvyšší míra uspokojení přihlášených pohledávek. Do značné míry je to zájem totožný se zájmem dlužníka, když lze v tomto směru přijmout konstatování, že jedním z účelů přijetí insolvenčního zákona bylo vytvořit mechanismy, které předluženým fyzickým osobám umožní dosáhnout jakési obecné dohody s věřiteli (v legislativním slova smyslu) a za cenu splacení části dluhů jim otevřou cestu zpět k normálnímu životu.¹² Řečené pak platí zejména pro způsob řešení úpadku oddlužením.

¹² Kislíngrová, E., Richter, T., Smrčka, L. a kol. *Insolvenční praxe v České republice. V období 2008-2013*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, str. 5

1.4.1 Zajištěný věřitel

Jedním z dělení věřitelů, dle naznačeného výše, může být rozlišování mezi věřiteli, kteří mají své pohledávky zajištěny některým ze zákonných institutů, oproti věřitelům, kteří takovou výhodou nedisponují. Již v počátku vzniku závazku mezi dlužníkem a zajištěným věřitelem lze vypozařovat jistou sofistikovanější snahu věřitele, mít svá práva ošetřena lépe než „pouhým“ smluvním ujednáním. Takové jednání věřitele pak odůvodňuje praxí ověřenou skutečnost, že právě zajištění věřitelé bývají v insolvenčním řízení aktivnější než věřitelé nezajištění. Jednoduše pokud se o svou pohledávku od jejího vzniku stará věřitel s obavou o její uspokojení (a zřídí tedy zajišťovací institut), logicky bude i následně v rámci jejího uspokojování vystupovat aktivně tak, aby ze svého zajištění dosáhl největšího výtěžku. Zajištění věřitelé tedy často vystupují ve věřitelských orgánech, podávají podněty insolvenčnímu soudu k výkonu dohlédací činnosti, dohlízejí nad činností insolvenčního správce (především ve vztahu k rychlosti jeho jednání) apod.

V ustanovení § 2 písm. g) IZ je zajištěný věřitel vymezen jako věřitel, jehož pohledávka je zajištěna majetkem, který náleží do majetkové podstaty, a to jen zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva nebo postoupením pohledávky k zajištění anebo obdobným právem podle zahraniční právní úpravy. Dané ustanovení tvoří ucelený taxativní výčet, který formulací „a to jen“ představuje jasné mantinely, co se považuje za institut, který z věřitele činí věřitele zajištěného.

Zajištění věřitelé mají mezi ostatními insolvenčními věřiteli poměrně výsadní postavení. To je dáno zejména tím, že nemusí s ostatními věřiteli čekat nejčastěji na vydání rozvrhového usnesení při způsobu řešení úpadku konkursem, ale mohou být uspokojeni ze zástavy již v průběhu insolvenčního řízení,¹³ pokud soud svolí usnesením k vydání výtěžku zajištěnému věřiteli. Tato (na první pohled drobná) výhoda, díky které obdrží zajištěný věřitel plnění na svou pohledávku mnohdy i měsíce či roky dříve, než

¹³ Kotoučová, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, str. 7

věřitelé ostatní, má značné ekonomické důsledky. Je tomu tak z důvodu ztráty hodnoty peněz v průběhu času. Značněji se pak tato výhoda jeví např. u bankovních institucí, které jsou veřejnoprávními regulátory (ale i soukromoprávními ratingovými subjekty) hodnoceny mimo jiné právě s ohledem na rychlost vymáhání svých nároků, což v návaznosti značí jednak správné fungování instituce, ale zjednodušeně řečeno také snižování nutnosti tvorby opravných položek, kterými banka ze zákona musí vykryvat ztrátu ze svých obchodů. Výsadní postavení zajištěného věřitele pak dále (a to především) spočívá v jeho přednostním právu na uspokojení se z předmětu zajištění. Na výtěžek ze zpeněžení daného zajištění nemají v žádném poměru nárok ostatní z věřitelů, vyjma případů, kdy je výtěžek vyšší, než zajištěná pohledávka. Výsledná hyperocha pak při způsobu řešení úpadku konkursem připadá k rozdělení mezi nezajištěné věřitele. Toto právo zajištěného věřitele je pak umocněno také tím, že je to právě on, který dává insolvenčnímu správci pokyn k tomu, kdy a jakým způsobem má ke zpeněžení předmětu zajištění dojít, přičemž insolvenční správce je tímto pokynem vázán (blíže viz podkapitola 3.1.).

Postavení, stejně jako procesní práva a povinnosti, se ve vztahu k zajištěnému věřiteli liší dle způsobu, kterým je úpadek dlužníka řešen. Tak např. při oddlužení zajištěný věřitel nemá dle § 402 odst. 1 IZ právo hlasovat o způsobu oddlužení. Takové omezení práv jistě není porušením zásad insolvenčního řízení. Zajištěnému věřiteli nemusí ve výsledku nikterak záležet na tom, zda bude oddlužení plněno splátkovým kalendářem, či zpeněžením majetkové podstaty. Zajištěný věřitel se totiž vždy uspokojuje pouze z výtěžku zpeněžení předmětu zajištění. Takové omezení je naproti tomu pevně odůvodnitelné tím, že zajištěný věřitel bývá mnohdy věřitelem s většinovým počtem hlasů, a pokud by hlasoval proti splátkovému kalendáři, nedostalo by se žádného plnění na nezajištěné věřitele. To by jednak poškodilo tyto věřitele, ale také samotného dlužníka, neboť ten by nebyl následně schopen uhradit 30 % přihlášených pohledávek, nesplnil by podmínky oddlužení, a tedy by nedosáhl na osvobození od hrazení zbylých dluhů ve smyslu § 414 IZ. Specifické postavení má zajištěný věřitel taktéž při reorganizaci, kdy ve smyslu § 337 odst. 2 IZ tvoří vždy samostatnou skupinu. Jelikož je předložený reorganizační plán schvalován nikoliv plénem věřitelů, ale dle skupin do kterých jsou rozdělení, znamená to v zásadě,

že reorganizační plán musí být připraven tak, aby jej zajištění věřitelé odsouhlasili, což zajistí hladké schválení reorganizačního plánu soudem.

Pokud jsem výše v podkapitolách týkajících se dlužníka a věřitele (obecně) uvedl, že je třeba tyto pojmy chápat čistě procesně, platí totéž o pojmu zajištěného věřitele. Zajištěný věřitel je legislativní zkratkou používanou insolvenčním zákonem pro věřitele, kteří mají zajištěnou pohledávku jedním z výše uvedených institutů. To však platí pouze tehdy, uplatní-li věřitel v souladu s hmotněprávní skutečností toto své zajištění v přihlášce pohledávky.

Je třeba zdůraznit, že zajištění pohledávky představuje výsostné právo věřitele. Je tedy pouze na jeho uvážení, zda své zajištění uplatní, či nikoliv, případně pokud disponuje např. více zástavními právy na více nemovitostech dlužníka, zda uplatní zajištění jen částečně. Lze také uvažovat otázku, zda může věřitel svou pohledávku přihlásit jako zajištěnou částečně a ve zbylé části jako nezajištěnou. Této problematice se bude blíže věnovat podkapitola 2.2.

Již na tomto místě je však možno uvést, že nastávají situace, kdy dlužníci ve svých návrzích kalkulují s tím, že všichni zajištění věřitelé přihlásí své pohledávky jako zajištěné a oni pak snáze dosáhnou na hranici 30 % uspokojení zbylých pohledávek. Často pak ke svému velkému překvapení končí v konkursu, když jeden ze zajištěných věřitelů svého práva nevyužije a vyhodnotí svou situaci jako výhodnější v případě neuplatnění zástavního práva (z důvodu horšího pořadí). Aby přeci jen na oddlužení dosáhli, hledají takoví dlužníci následně cesty přes smlouvy o důchodu u rodinných příslušníků, kterými navýší své příjmy.

Obdobná situace nastává tehdy, podá-li si dlužník insolvenční návrh spojený s návrhem na povolení oddlužení a zároveň požádá o snížení splátek nad hranici nezabavitelné částky z příjmu (§ 398 odst. 4 IZ). Má-li totiž dlužník poměrně dobrý příjem, a v průběhu pěti let oddlužení by uhradil více než 30 % závazků, mnohdy i 100 %, doufá v možnost snížení splátek a povolení oddlužení i při této snížené míře uhrazení závazků. Tato představa se zhroutlí právě v okamžiku, kdy je mu do splátkového kalendáře přiřazena jedna z pohledávek, o kterých doufal, že se bude uspokojovat jen v rámci zpeněžení předmětu zajištění. Jediným východiskem v dané

situaci je nevyhovění žádosti o snížení splátek, které tak mohou být užity k uspokojení původně zajištěné pohledávky, čímž dlužník přeci jen na oddlužení dosáhne, avšak za těžších podmínek, než si původně představoval.

Obě naznačené situace pramení právě ze skutečnosti, že dlužníci (případně subjekty, které jejich insolvenční návrhy připravují) nepočítají s tím, že by zajištěná pohledávka mohla být věřitelem přihlášena jako nezajištěná.

1.5 Věřitelské orgány

Mezi věřitelské orgány řadíme schůzi věřitelů a věřitelský výbor, popřípadě zástupce věřitelů. Věřitelské orgány jsou subjekty insolvenčního řízení, které nejsou hmotněprávními entitami, jejich existence a fungování se zakládá výlučně na procesní úpravě, ačkoliv lze říci, že v případě zástupce věřitelů splývá tento orgán s právní entitou věřitele, který danou funkci vykonává. Tyto subjekty insolvenčního řízení představují jednotný zájem věřitelů na co nejefektivnějším průběhu řízení a můžeme tedy konstatovat, že jejich činnost by měla směřovat k hájení zájmů všech věřitelů. Toto pravidlo je podstatné zejména s ohledem na situace, kdy by věřitel vykonávající funkci ve věřitelském orgánu upřednostnil vlastní zájmy před zájmy věřitelů jako celku. V důsledku takového jednání by mu vznikla povinnost k náhradě škody, která by vznikla ostatním věřitelům tím, že nepostupoval v rámci své funkce s odbornou péčí (§ 60 IZ).

Základním věřitelským orgánem je schůze věřitelů, kterou svolává soud. Insolvenční soud je povinen svolat schůzi věřitelů tak, aby se konala nejpozději do tří měsíců od rozhodnutí o úpadku (§ 137 IZ). V praxi tak povětšinou následuje tato první schůze věřitelů bezprostředně po přezkumném jednání, na kterém jsou zjišťovány pohledávky přihlášených věřitelů. Schůze věřitelů pak volí věřitelský výbor. Pokud se na schůzi věřitelů nedostaví žádný z přihlášených věřitelů, ani žádný z věřitelů nepošle hlasovací lístek, schůze věřitelů se nekoná a soud může rozhodnout, že funkci věřitelského výboru (zástupce věřitelů) vykonává sám. Schůze věřitelů je kromě

zákonem daných situací svolána insolvenčním soudem také tehdy, uzná-li to sám za vhodné, případně požádá-li o to insolvenční správce nebo věřitelský výbor. Ti zpravidla musí uvést do své žádosti důvod svolání schůze, neboť v oznámení o svolání schůze věřitelů je soud povinen uvést, co bude předmětem jejího jednání. Kromě volby členů věřitelského výboru může tyto členy schůze věřitelů také odvolat. Volbu i odvolání členů věřitelského výboru potvrzuje usnesením insolvenční soud. Vydáním tohoto rozhodnutí jsou členové výboru ustaveni do svých funkcí. Do působnosti schůze věřitelů mohou spadat i další činnosti, které si schůze věřitelů „na úkor“ věřitelského výboru vyhradí. Schůze věřitelů rozhoduje hlasováním svých členů, mezi které patří přihlášení věřitelé. Rozhodnutí schůze věřitelů je přijato, hlasovala-li pro něj většina věřitelů, která je počítána dle výše přihlášených pohledávek a kvorum pro přijetí rozhodnutí se liší v závislosti na tom, o jaké záležitosti schůze věřitelů rozhoduje. Někdy postačí prostá většina přítomných věřitelů, jindy však tomu bude odlišně. Tak například v otázce odvolání ustanoveného insolvenčního správce (což je bezpochyby jedna z největších pravomocí schůze věřitelů) bude nutné k přijetí takového rozhodnutí nadpoloviční většina všech přihlášených věřitelů (§ 29 IZ).

Poté, co je schůzí věřitelů zvolen věřitelský výbor, volí tento ze svého středu předsedu, který za něj jedná navenek. Interně pak věřitelský výbor rozhoduje hlasováním, kterému musí být přítomna nadpoloviční většina členů výboru. Rozhodnutí je přijato, hlasovala-li pro něj nadpoloviční většina členů výboru. Při nerozhodném stavu hlasování rozhoduje hlas předsedy. Působnost věřitelského výboru je uvedena v ustanovení § 58 odst. 2 IZ, kdy tento výčet není uzavřený. Mezi nejdůležitější oprávnění a zároveň povinnosti věřitelského výboru patří podpora insolvenčního správce při výkonu jeho činnosti, a zároveň dohled nad ní, udělování souhlasu s některými záležitostmi (uzavírání smluv apod.), podávání návrhů insolvenčnímu soudu a plnění dalších úkolů stanovených zákonem či uložených soudem. V souhrnu lze říci, že věřitelský výbor bdí nad společným zájmem všech věřitelů. Ustanovení věřitelského výboru je obligatorní tehdy, je-li přihlášených věřitelů více než padesát. Není-li tomu tak, může schůze věřitelů namísto výboru zvolit zástupce věřitelů jako jednočlenný věřitelský orgán.

Zástupce věřitelů může vystupovat mimo případy s nízkým počtem přihlášených věřitelů také tehdy, je-li způsobem řešení úpadku nepatrný konkurs nebo oddlužení. Zástupce věřitelů vykonává stejné činnosti jako věřitelský výbor s tím podstatným rozdílem, že o svých rozhodnutích nemusí s nikým hlasovat. To je poměrně podstatná skutečnost, neboť značně urychluje akceschopnost zástupce věřitelů na vývoj v řízení. Na druhou stranu samostatnost postavení podstatně zvyšuje nároky na odpovědný výkon této funkce, přičemž ruku v ruce s výše uvedeným jde také odpovědnost zástupce věřitelů za jeho jednání.

Na základě výše uvedeného je logické, že věřitel musí s ustanovením do funkce zástupce věřitelů (stejně tak i člena věřitelského výboru) souhlasit (§ 59 odst. 1 IZ). Toto pravidlo však není v praxi vždy respektováno a insolvenční soud ustanoví občas věřitele do funkce věřitelského orgánu i bez jeho vědomí. Ačkoliv není tato situace výslovně zákonem ani judikaturou řešena, nelze v takové situaci očekávat, že by daný věřitel odpovídal za nedostatečný výkon dané funkce v souladu s odbornou péčí, když ani netušil, že má funkci, do které byl ustanoven, vykonávat.

Stejně jako platí, že ustanovit do funkce věřitelského orgánu lze věřitele jen s jeho souhlasem, je na svobodné vůli věřitele, zda bude funkci vykonávat po celé trvání řízení či z různých důvodů ukončí své působení ve věřitelském orgánu dříve. Ze své funkce může věřitel kdykoliv odstoupit, čímž jeho funkce zaniká. Odstoupení z funkce musí být adresováno soudu, ale nemusí obsahovat důvody. Funkce věřitelského orgánu zaniká také odvoláním z funkce nebo ukončením účasti věřitele v insolvenčním řízení (§ 63 odst. 1 IZ). Insolvenční soud odvolá z funkce věřitelského orgánu věřitele zejména tehdy, pokud zanedbává své povinnosti z této funkce plynoucí. Ukončením účasti věřitele v řízení se pak mají na mysli zejména situace, kdy je věřitelova pohledávka uspokojena a tento ji vezme v celém rozsahu zpět nebo je účinně popřena.

Z uvedeného plyne, že funkce ve věřitelském orgánu může zaniknout poměrně záhy. Aby nebylo v takovém případě ochromeno celé řízení do doby, než by byl zvolen nový člen věřitelského orgánu, jsou kromě členů orgánu voleni i jejich náhradníci. Platí, že pokud zanikne věřitelova funkce ve věřitelském orgánu, nastupuje na jeho místo náhradník.

Toto pravidlo zabezpečuje nepřetržité fungování věřitelského orgánu, nicméně se může výjimečně stát, že následně zanikne funkce i u náhradníka. V takovém případě pak do zvolení nového věřitelského orgánu vykonává jeho působnost insolvenční soud.

2 Postavení zajištěného věřitele a uplatnění jeho pohledávky

Postavení věřitele úzce souvisí s tím, o jakého věřitele, v rámci specifikace naznačené v podkapitole 1.4, jde. Odlišné bude postavení věřitele aktivního, od věřitele apatického, stejně jako postavení věřitele zajištěného, od nezajištěného. Tím však musíme rozumět odlišnosti v objektivních skutečnostech týkajících se pohledávek věřitele či jeho přístupu, obecně totiž samozřejmě platí, že práva plynoucí s úpravy insolvenčního řízení jsou pro každého věřitele stejná.

Pokud poněkud odhlédneme od právního pohledu na insolvenční řízení, můžeme konstatovat, že úpadek dlužníka je především stavem ekonomickým a jeho podstatou je ekonomická schopnost (či právě naopak neschopnost) vyrovnat se dlouhodobě se svými závazky. Výsledkem insolvenčního řízení je pak proměněný ekonomický stav dlužníka, úzce související s ekonomickým stavem věřitele, který je v rámci insolvenčního řízení nově určen mírou jeho uspokojení.¹⁴ Právě míra uspokojení pak z velké části určuje postavení věřitele, například s ohledem na váhu jeho hlasovacích práv, neboť platí, že nejvyšší míru uspokojení v souhrnu obdrží ti věřitelé, kteří mají za dlužníkem největší pohledávky, a tudíž i největší váhu hlasů. Stejně to ale platí o motivaci směrem k věřiteli, aby se svého postavení aktivně zhostil.

Výše uvedené pak platí tím spíše, jedná-li se o zajištěného věřitele. Existují k tomu dva důvody. Prvním z nich je skutečnost, že zajištěný věřitel disponuje v insolvenčním řízení takřka rozhodující pravomocí ohledně nakládání s majetkem tvořícím předmět zajištění (blíže viz podkapitola 3.1), a tedy jeho součinnost je nezbytně nutná k hladkému průběhu insolvenčního řízení. Druhým důvodem pak je, že zajištěný věřitel bývá současně věřitelem s největší přihlášenou pohledávkou a jeho ekonomický zájem na obdržení nejvyšší možné míry uspokojení bývá enormní. Jisté specifikum pak tvoří případy, kdy zajištěným věřitelem je finanční instituce, jejíž fungování je ovlivňováno veřejnoprávním regulátorem a její nakládání s aktivy (tedy i pohledávkami) musí být o to odpovědnější.

¹⁴ Richter, T. *Insolvenční právo*. Praha: ASPI, Walters Kluwer, 2008, str. 126

Postavení zajištěného věřitele tedy spočívá především v uplatnění zajištění, které určuje jeho specifické postavení mezi ostatními věřiteli. Zajištěný věřitel však musí nejprve svého postavení v insolvenčním řízení dosáhnout. Nejobvyklejší cestou je přihlášení pohledávky poté, co soud zjistí úpadek dlužníka na základě jeho návrhu a vyzve věřitele, aby své pohledávky za dlužníkem do řízení přihlásili. Zajištěný věřitel však má (stejně jako věřitelé ostatní) možnost podat svůj vlastní návrh. Ačkoliv je toto právo určeno i věřitelům ostatním, v praxi se lze jen velmi výjimečně setkat s věřitelským insolvenčním návrhem, který byl podán nezajištěným věřitelem. Důvodem je právě dispozice zajištěním, neboť ta garantuje zajištěnému věřiteli alespoň nějakou míru uspokojení, zatímco ostatní věřitelé v totožném okamžiku nemusí ani tušit, zda dlužník nějakým majetkem disponuje. Přičteme-li k tomu povinnost složit zálohu na náklady řízení (která je ze strany soudu takřka automaticky určována k horní hranici 50 000 Kč), je zajištěný věřitel jediným z věřitelů, který má jistotu návratnosti takové investice.

Věřitelské insolvenční návrhy jsou mnohdy ožehavým tématem. Je tomu tak bohužel proto, že někteří z neseriózních věřitelů užívají insolvenčního návrhu k poškození tvrzeného „dlužníka“, který je například nepříjemným konkurentem ve stejném podnikatelském odvětví a informace o jeho nesolventnosti jej může poškodit v očích klientely.

Problém také tkví v kauzách tzv. justiční mafie, kdy se ještě stále tu a tam objeví zprávy o provázanosti věřitele s insolvenčním správcem a konkrétním soudcem, přičemž pokud by takové provázání bylo prokázáno, lze jistě hovořit o sofistikované likvidaci fungujících ekonomických subjektů za účelem zmocnění se jejich majetku skrze zpeněžení majetkové podstaty.

Pod tíhou (nejen) těchto dvou příkladů, kdy může věřitelský insolvenční návrh bohužel sloužit k uskutečnění nekalých úmyslů, pak i mnohá odborná veřejnost zaujímá názor, že by bylo vhodné institut věřitelských návrhů zrušit (např. v nedávné době tento názor vyslovil v televizní reportáži i předseda Vrchního soudu v Praze, JUDr. Jaroslav Bureš a kloní se k němu i ministr spravedlnosti, JUDr. Robert Pelikán, Ph.D.).

Tento názor osobně vnímám jako velmi nešťastný. Je třeba zdůraznit, že výše naznačené nekalé praktiky se dějí velmi výjimečně a zároveň výlučně na poli podnikatelském. Jednoduše proto uzavřít, že věřitelské návrhy nepřináší ničeho dobrého, je při nejmenším krátkozraké. Pokud budeme uvažovat nejčastější situaci, kdy věřitelé přikračují k insolvenčním návrhům, je tomu tak tehdy, jestliže se jedná o zajištěného věřitele, který se nemůže domoci uspokojení své pohledávky ze zajištění z důvodu exekučních řízení, které byly zahájeny předtím, než byla zahájena exekuce ve prospěch zajištěné pohledávky, a soudní exekutor, který vede exekuci prvou v pořadí, nekoná z důvodu liknavosti nebo nekoná z důvodu nedostatečné výše jím vymáhané pohledávky. Taková situace je v podstatě receptem, jak se vyhnout ztrátě svého nemovitého majetku, aniž by člověk řádně plnil dluh vzniklý z hypotečního úvěru, ze kterého daný majetek pořídil. Můžeme to ilustrovat následujícím příkladem. Proti dlužníku je vedeno deset exekučních řízení, z toho prvních devět je pro pohledávky ve výši do 20 tisíc Kč, načež až teprve poslední exekuce je vedena ve prospěch pohledávky zajištěné zástavním právem (tato situace je více než obvyklá, neboť dlužníci se logicky snaží nejprve udržet splácení hypotečního úvěru i za cenu drobných půjček či nehrazení drobných výdajů, jako jsou jízdenky na MHD). Prvních devět soudních exekutorů celkem v pořádku nepřikročí k realizaci exekuce prodejem nemovitosti (neboť by taková exekuce mohla být shledána nepřiměřenou k vymáhané povinnosti), ale dlužník již má všechny prostředky exekucí blokovány, a tak nemůže hradit pohledávku z hypotečního úvěru. Dojde k tomu, že po dobu mnoho let, než prvních devět soudních exekutorů vymůže pohledávky, dlužník bydlí (poměrně bez obtíží) v domě, který pořídil za prostředky čerpané z hypotečního úvěru, ale na tento úvěr neuhradí byt' sebemenší částku, zatímco například při bydlení v nájmu by musel pravidelně hradit každý měsíc částku odpovídající zálohám na služby a nájemné svému pronajímateli. Jinými slovy, dlužník bydlí roky zdarma, a to v příkladech z praxe i po dobu 10 let. Jistě lze v takové situaci hovořit o paralele k bezdůvodnému obohacení na straně dlužníka z titulu bezplatného bydlení. Dle mého názoru je zcela legitimní, aby v takové situaci měl věřitel právo zahájit proti dlužníku ze své vlastní iniciativy insolvenční řízení, což v konečném důsledku vyřeší všechny dlužníkovi pohledávky, namísto dlouhodobě trvajících exekučních řízení (s tímto mým názorem koresponduje

i postoj místopředsedkyně Krajského soudu v Praze, JUDr. Martiny Kasíkové, která jej ve svých přednáškách uvozuje slovy „exekuce pro dluh, insolvence pro předluženost“).

Proti tomuto mému názoru zastánci zrušení institutu věřitelských návrhů často namítají možnost věřitele, obrátit se na soud žalobou s tím, aby mohl exekuci nemovitého majetku vykonat soudní exekutor jiný, než první v pořadí. Tuto možnost dává věřiteli ustanovení § 15a zákona č. 119/2001 Sb., kterým se stanoví pravidla pro případy souběžně probíhajících výkonů rozhodnutí. Toto ustanovení však říká, že se věřitel může uvedeného domáhat jen tehdy, jestliže soudní exekutor nečiní kroky směřující k dražbě *bezdůvodně*. Pokud však soudní exekutor první v pořadí nečiní z důvodu nedostatečnosti výše vymáhané pohledávky, není to jistě bezdůvodné, ale zcela opodstatněné. Ani toto ustanovení tedy nevyřeší bezvýhodnost shora uvedené situace a osobně jsem přesvědčen, že zrušením institutu věřitelského návrhu by došlo jednoduše k absolutní nemožnosti domoci se svého práva (v rozumném, a tedy spravedlivém časovém úseku) plnění své zajištěné pohledávky.

Avšak judikatura týkající se náležitostí věřitelského návrhu (jak bude uvedeno v následující podkapitole) směřuje k absolutně formalistickému pojetí hodnocení těchto návrhů, čímž spíše demonstruje stanovisko odmítající věřitelské insolvenční návrhy, a to i přes teoretický rozpor s judikaturou Ústavního soudu ČR týkající se formalistického pojetí práva, které v důsledku odjímá účastníku možnost domáhat se před soudem svých nároků. V souhrnu lze k této judikatuře uvést, že obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, ale smí, a dokonce musí se od něj odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu, a že povinnost soudů nalézat právo neznamena pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem.¹⁵ Soudní praxe se formalistickým hodnocením věřitelských návrhů snaží chránit dlužníky, aniž by byl zohledněn jejich skutečný ekonomický stav a přiznána relevantnost prohlášení jejich úpadku. Mnohdy jdou však soudy ještě dále, a i pokud věřitel osvědčí ve svém návrhu skutečnosti, které svědčí o předlužení dlužníka, nemusí

¹⁵ Osina, P. *Právní formalizmus. Sborník příspěvků sekce teorie práva, přednesených na mezinárodní vědecké konferenci Olomoucké právnické dny 2014*. 1. vydání. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s. ve spolupráci s Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci, 2014, str. 62

s návrhem uspět. Nejvyšší soud ČR totiž dovodil, „že věřitel, jenž svou pohledávku vůči dlužníku může vzhledem k majetkovým poměrům dlužníka bez obtíží vydobýt výkonem rozhodnutí (exekucí), nemůže uspět s insolvenčním návrhem. Insolvenční řízení není dalším (vedle vykonávacího i exekučního řízení) řízením, určeným primárně k prosazení individuálního nároku věřitele nebo věřitelů dlužníka, nýbrž (v intencích ustanovení § 1 písm. a) IZ) slouží k řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů.“¹⁶ Tento názor pak Nejvyšší soud ČR judikuje opakovaně.¹⁷ Problematickou, ohledně zmíněných judikátů, spatřuji formulaci „bez obtíží“, neboť je otázkou, zda u dlužníka, který má na svůj majetek vedenu dlouhou řadu exekucí, lze hovořit o vydobytí nároku „bez obtíží“. Insolvenčními soudy tak bývá někdy zmíněné stanovisko vykládáno značně extenzivně, že by se de facto nedalo uvažovat o prohlášení úpadku na dlužníka vlastního nějaký znatelnější majetek, ovšem takové tendence jsou dle mého názoru při nejmenším chybné, když navíc není zcela jisté, zda tím měl Nejvyšší soud ČR skutečně takovou interpretaci na mysli nebo naopak cílil skutečně jen na situace, kde je majetková situace dlužníka taková, že umožňuje opravdu bez obtíží domoci se svých nároků v exekučním řízení.

Nicméně z výše uvedeného lze tedy usuzovat, že při budoucích novelizacích insolvenčního zákona by mohlo dojít ke zrušení možnosti věřitelských insolvenčních návrhů, a to i přes skutečnost, že šikanózním insolvenčním návrhům je již nyní možné zabránit. IZ ve svém ustanovení § 128a dává soudu možnost odmítnout insolvenční návrh pro jeho zjevnou bezdůvodnost, přičemž toto ustanovení obsahuje i příkladný výčet toho, co lze za bezdůvodnost považovat. Lze říci, že toto ustanovení je promítnutím zásady zákazu zneužití práva („abusus iuris“), kterou můžeme definovat jako chování zdánlivě dovolené, jímž má být dosaženo výsledku nedovoleného.¹⁸ Jde o zdánlivý výkon práva, který neslouží k uspokojení práv a oprávněných zájmů

¹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 1.3.2012, sp. zn. 29 NSČR 38/2010

¹⁷ srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 NSČR 113/2013 a 29 NSČR 40/2013

¹⁸ Knapp, V. Teorie práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 184

jednajícího subjektu, nýbrž sleduje nepoctivé úmysly,¹⁹ např. poškodit či znevýhodnit druhého účastníka (jak plyne z ustálené judikatury²⁰). IZ navíc za podání šikanózního návrhu umožňuje soudu, aby v usnesení, kterým návrh odmítá, uložil navrhovateli pořádkovou pokutu až do výše 50 000 Kč, jako sankci za pokus o zneužití institut insolvenčního řízení (§ 128a odst. 3 IZ).

Pokud se pak jedná o organizovanou trestnou činnost, jsem přesvědčen, že lepší cestou, nežli rušit možnost podávání insolvenčních návrhů věřiteli, je důsledné zaměření pozornosti orgánů činných v trestním řízení na tento druh protiprávního jednání.

2.1 Věřitel jako navrhovatel

Oprávnění věřitele podat insolvenční návrh plyne z ustanovení § 97 odst. 5 IZ. Náležitosti návrhu jsou pak uvedeny v ustanoveních § 103 a 105 IZ. Obecně lze říci, že insolvenční návrh musí obsahovat (kromě obecných náležitostí procesního podání dle ustanovení § 42 odst. 4 OSŘ) úplné a konkrétní informace, nutné k jeho projednání, jako musí obsahovat žaloba při zahájení klasického sporného civilního řízení. V podstatě se jedná o řízení týkající se vzneseného nároku věřitele (ačkoliv tento je věcně posuzován až v rámci přezkumného jednání), a proto je takový požadavek jistě namístě. Na tom nemůže nic změnit ani oprávnění insolvenčního soudu, provést i jiné důkazy, než jsou navrhovány účastníky. Je tedy zcela na bedrech insolvenčního navrhovatele, aby svá tvrzení obsažená v návrhu také prokázal a předložil k nim dostatečné důkazy. Specifikem pro věřitelské návrhy je připojení přihlášky vlastní pohledávky k podanému návrhu, což je s ohledem na podstatu věci logické a v praxi nečiní problémy.

¹⁹ Šustová, J. *Abusus iuris v civilním procesu aneb umí české soudy čelit zneužívání procesu?* Právní rozhledy. 12/2015. Str. 444

²⁰ srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13.3.2013, sp.zn. 28 Cdo 2421/2012

Co činí věřitelům podávajícím insolvenční návrhy problémy je ustanovení § 103 odst. 2 IZ, respektive jeho obsah nebo lépe řečeno způsob, jakým některé insolvenční soudy vykládají toto ustanovení. Zmíněné ustanovení říká, že insolvenční návrh musí obsahovat tvrzené rozhodující skutečnosti, které osvědčují úpadek dlužníka a skutečnosti, ze kterých vyplývá oprávnění věřitele podat návrh. Skutečnosti opravňující věřitele podat návrh nejsou nikterak problematickou částí návrhu, neboť se v podstatě jedná o tvrzení ohledně jeho vlastní pohledávky. Věřitel musí uvést právní titul pohledávky, její výši, splatnost apod. a připojit k tomu odpovídající důkazy, kterými bez pochyby disponuje (když pomineme např. situace ztráty dokumentace apod.). Úskalí tedy spočívá v tom, že insolvenční návrh věřitele musí obsahovat skutečnosti osvědčující úpadek dlužníka. Úpadek dlužníka nastává tehdy, má-li dlužník více věřitelů a závazky po dobu delší třiceti dnů po splatnosti, které není schopen plnit (§ 3 odst. 1 IZ). Dlužník není schopen plnit své závazky např. tehdy, jestliže je neplní po dobu delší tří měsíců po lhůtě splatnosti (§ 3 odst. 2 IZ). Z výše uvedeného plyne, že věřitel ve svém návrhu musí tvrdit a prokázat nejen mnohost dlužníkových věřitelů, ale také to, že jejich pohledávky dlužník neplní a jsou déle než třicet dnů po splatnosti.

Jak jsem výše uvedl, věřitelské návrhy jsou v podstatě záležitostí zajištěných věřitelů, a proto prokázání mnohosti věřitelů dlužníka nečiní potíže, neboť tato skutečnost se snadno prokáže výpisem z katastru nemovitostí, když na listu vlastnictví evidovaných nemovitostí dlužníka jsou v části obsahující omezení vlastnického práva zapsány exekuční příkazy ve prospěch všech věřitelů, kteří proti dlužníku vedou exekuční řízení. Potíže ovšem činí tvrzení a prokázání splatnosti jejich pohledávek. Zdálo by se, že z povahy věci plyne, že pokud má dlužník na svůj majetek zahájenou exekuci, otázku data splatnosti (k prokázání toho, že je dluh po splatnosti déle než třicet dnů a není tři měsíce hrazen) není třeba více zkoumat, neboť logicky plyne, že nemůže být vedena exekuce pro nesplatnou pohledávku, neboť aby se pohledávka ocitla v exekučním řízení, musí věřitel nejprve získat exekuční titul, a aby mohl získat exekuční titul, jistě musí jeho pohledávka dospět v nárok, tedy stát se splatnou. Některé insolvenční soudy opravdu tímto způsobem (dle mého názoru správným) uvedené skutečnosti hodnotí, avšak mnohé z nich pod tlakem judikatury přistupují k hodnocení těchto skutečností přísně formalisticky. Nejvyšší soud ČR totiž dovodil, že věřitelský insolvenční návrh musí ve smyslu ustanovení § 103 odst. 2 insolvenčního zákona

obsahovat jako součást vylíčení okolností, které osvědčují úpadek dlužníka, nejen konkrétní údaje o dalších věřitelích dlužníka, nýbrž i konkrétní údaje o pohledávkách takových věřitelů, včetně konkrétních údajů o splatnosti.²¹ Věřitel pak ve světle této judikatury musí pátrat po konkrétním datu splatnosti pohledávek ostatních věřitelů, aby jej mohl uvést ve svém návrhu, a tím splnil povinnost tvrzení ohledně data splatnosti a doby, po kterou není pohledávka hrazena. V takovém případě je pak věřitel v pozici navrhovatele odkázán na dobrou vůli ostatních věřitelů, kteří mu údaje o své pohledávce samozřejmě sdělovat vůbec nemusí. Pokud však věřitel tyto okolnosti do svého návrhu neuvede, může být jeho návrh dle ustanovení § 128 IZ odmítnut, aniž by ostatní věřitelé dostali příležitost se do insolvenčního řízení se svou pohledávkou přihlásit.

Takovému postupu ze strany soudů lze čelit jediným způsobem, a to dovozením nejpozdějšího možného data splatnosti. Věřitel, který chce podat insolvenční návrh musí z listu vlastnictví vyčíst datum, kdy nejpozději se stala pohledávka splatnou, a toto datum může následně uvést do svého návrhu s formulací, že „pohledávka je splatnou nejpozději k“, načež splní formalistický požadavek tvrzení konkrétního data splatnosti. Takové datum se dá dovodit nejrůznějšími způsoby, avšak osvědčeným nejzazším datem splatnosti je datum předcházejícího kalendářního dne před datem vydání usnesení o nařízení exekuce či později vydání pověření exekutora k provedení exekuce, neboť kalendářním dnem před vydáním těchto listin je vždy jisté, že pohledávka je splatnou (v opačném případě by tyto listiny nemohly být soudem vydány).

Avšak ani pokud věřitel z pozice navrhovatele dostojí svým (formalistickým) povinnostem, nemusí být úpadek dlužníka následně prohlášen. Je třeba zdůraznit, že neschopnost plnit závazky skrze jejich nehrazení po dobu tří měsíců je insolvenčním zákonem formulována jako vyvratitelná právní domněnka, kterou může dlužník (na kterého tím přešlo důkazní břemeno) vyvrátit. Na tomto místě pak opět nastupuje pro věřitele nepříznivá judikatura. Nejvyšší soud ČR dovodil, že skutečnost, „že je dána (v insolvenčním řízení osvědčena nebo prokázána) některá ze skutkových podstat popsaných v ustanovení § 3 odst. 2 IZ, zakládající vyvratitelnou domněnku dlužníkovy neschopnosti platit své splatné závazky, vede jen k tomu, že na dlužníka (po dobu,

²¹ srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 12. 2011, sp. zn. 29 NSČR 14/2011, dále srov. sp.zn. 29 NSČR 45/2011, sp. zn. 29 NSČR 52/2011

po kterou domněnka trvá), přechází povinnost tvrzení a povinnost důkazní ohledně skutečnosti, že k úhradě svých splatných závazků schopen je. Dlužník vyvrátí domněnku své platební neschopnosti ve smyslu ustanovení § 3 odst. 2 IZ, jakmile osvědčí nebo prokáže schopnost uhradit všechny platné závazky těch věřitelů, jež má insolvenční soud pro účely rozhodnutí o věřitelském insolvenčním návrhu za osvědčené (doložené).²² Po interpretačně právní rovině je tento názor Nejvyššího soudu ČR jistě správný, skutečně se jedná pouze o zakotvenou domněnku, avšak problém tkví opět ve výkladu toho, co vlastně chtěla sjednocující soudní instance tímto říci. Pokud dlužník namítne, že má dostatek majetku (a třeba i dle pořizovací ceny majetku se to tak může jevit), ale přesto své dluhy nehradí (úmyslně), je to skutečně důvod k tomu, neprohlásit na něj úpadek? Vždyť v takovém případě dlužník skutečně není schopen své závazky hradit, ačkoliv třeba z vlastní vůle. Je skutečně zde na místě striktně trvat na teoretické možnosti plnění na straně dlužníka majetku, oproti např. zásadě „Pacta sunt servanda“? Jsem jednoznačného názoru, že nikoliv, a že insolvenční soudy by i tento judikatorní závěr měly vykládat velmi pečlivě např. v situaci, kde by skutečně šlo uvažovat o dobrovolném splnění dluhů v časově rozumném horizontu, neboť opačný závěr a opačný výklad by vedl opět k odepření spravedlnosti věřiteli. Jak jsem výše uvedl, Nejvyšší soud ČR dovodil, že vyjde-li v insolvenčním řízení najevo, že pohledávky, jež mají osvědčovat platební neschopnost dlužníka, lze bez obtíží uspokojit výkonem rozhodnutí, musí to být důvodem pro zamítnutí (insolvenčního) návrhu,²³ bez vysvětlení obratu „bez obtíží“ nelze jednoznačně určit hranice mezi platební schopností a neschopností, tak jak ji naznačuje ve své judikatuře. Pokud je úpadek dle zákonných ustanovení v podstatě ekonomickým stavem dlužníka, spočívajícím v neschopnosti plnit jeho závazky, jeví se jako paradoxní poukazovat (při zamítnutí insolvenčního návrhu) na „schopnost“ dlužníka, když se předpokládá jeho donucení (výkonem rozhodnutí).²⁴ Obecně je třeba v těchto otázkách uvažovat, který z účastníků je zde vlastně ten, jenž porušil právo a který je ten, jehož práva mají být chráněna. Je to věřitel, který se snaží domoci svého práva na uhrazení pohledávky skrze všeobecné vyřešení majetkoprávních vztahů dlužníka a jeho věřitelů, nebo dlužník,

²² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 1.3.2012, sp. zn. 29 NSČR 38/2010

²³ srov. také Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15.12.2014, sp. zn. 29 NSČR 119/2014

²⁴ Alexander, J. *Kdo padá a kdo upadá – k posuzování úpadku dle insolvenčního zákona*. Právní rozhledy. 12/2015. Str. 439

který své dobrovolně převzaté závazkové povinnosti neplnil? Jsou to jistě otázky takřka na úrovni právní filosofie, avšak je nutné zdůraznit, že by neměly být odpovědi na ně ovlivňovány aktuálním společenským trendem všeobjímající ochrany dlužníků, ale mělo by být dbáno na to, aby ve smyslu ustanovení § 5 písm. a) IZ nedošlo k nespravedlivému zvýhodnění některého z účastníků, což by mohlo být i nespravedlivé zamítnutí insolvenčního návrhu vůči dlužníkovi, který se objektivně vzato v úpadku nachází.

2.1.1 Věřitel jako navrhovatel předběžného opatření

V předešlé podkapitole jsem nastínil otázku nespravedlivého zvýhodnění nebo naopak poškození, znevýhodnění, některého z účastníků insolvenčního řízení. S touto zásadou insolvenčního řízení jistě souvisí i takové nespravedlivé poškození, které může být zapříčiněno samotným zahájením řízení. Vyše jsem také uvedl, že existují případy věřitelských návrhů, které sledují pouze poškození údajného dlužníka. Na tomto místě je třeba zdůraznit, že problematika šikanózních insolvenčních návrhů není však pouze jednostranná, ale existují také dlužnické insolvenční návrhy, které jsou výsledkem nekalých úmyslů.

Nejčastějším důvodem šikanózních insolvenčních návrhů dlužníků je skutečnost, že zahájení insolvenčního řízení zabraňuje provedení exekuce. Pokud je tedy na majetek (nejčastěji nemovitý) nařízena usnesením soudního exekutora dražba, nejsnadnějším způsobem, jak jí zamezit, je podat insolvenční návrh, aniž by dlužník měl skutečně v úmyslu svou situaci řešit v rámci úpadku. V praxi se takové případy dějí běžně, k čemuž bohužel přispívá i nerušené fungování „oddlužovacích“ společností, které na tvorbě účelových dlužnických insolvenčních návrhů postavily své podnikání. Pro dlužníka je to cesta vskutku snadná, když podáním návrhu skutečně zmaří dražbu a následně pouze postačí, aby neuhradil zálohu na náklady řízení, k jejímuž složení ho soud vyzve, případně aby vzal návrh zpět, a insolvenční řízení je zastaveno. S ohledem na neomezenost počtu podání insolvenčních návrhů lze tuto taktiku

uplatňovat takřka do nekonečna. Obdobně jako pro exekuční řízení to platí i pro realizaci zástavního práva věřitele skrze proces veřejné dražby nedobrovolné dle zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách (dále také „ZVD“). I pro dražebníka konajícího dražbu pro věřitele totiž platí, že musí od dražby upustit, nachází-li se vlastník zástavy v insolvenčním řízení.

Věřitel má dvě možnosti, jak výše uvedenému čelit. Prvou možností je přistoupit k dlužníkovu návrhu do insolvenčního řízení. Tomu se děje skrze vlastní věřitelský návrh, což skýtá všechna úskalí, jak byla výše popsána, včetně povinnosti složit zálohu (kterou předtím dlužník samozřejmě nesložil).

Druhou možností, kterou dává věřiteli ustanovení § 82 odst. 2 písm. b) IZ, je podat návrh na vydání předběžného opatření. Toto ustanovení bylo do insolvenčního zákona vtěleno novelou, účinnou od 1. ledna 2012 a dle důvodové zprávy „se tak soudu otvírá možnost, při respektování základních zásad insolvenčního řízení, i po zahájení insolvenčního řízení povolit např. provedení exekuce majetku dlužníka, pokud by insolvenční návrh byl zjevně podán jen proto, aby probíhající exekuci zabránil“. Zmíněné ustanovení konkrétně říká, že insolvenční soud může omezit, z důvodů hodných zvláštního zřetele, způsobem stanoveným v předběžném opatření, některý z účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení, uvedených v § 109 odst. 1 písm. b) a c) IZ, neodporuje-li to společnému zájmu věřitelů. Pod zmíněným písmenem b) je pak mimo jiné uvedeno, že právo na uspokojení ze zajištění, které se týká majetku ve vlastnictví dlužníka nebo majetku náležejícího do majetkové podstaty, lze uplatnit jen za podmínek stanovených insolvenčním zákonem. Tedy zjednodušeně řečeno, pokud by zůstal po šikanózním návrhu dlužníka v platnosti tento účinek návrhu, nemohl by věřitel přistoupit k veřejné dražbě nedobrovolné. Obdobnou záповěď pak skýtá písm. c) pro výkon rozhodnutí, respektive exekuci.

Předběžné opatření může insolvenční soud vydat za splnění dvou podmínek. První podmínkou je existence důvodů zvláštního zřetele a druhou pak, že se předběžné opatření nedotkne společného zájmu všech věřitelů. Pokud se na obě podmínky zaměříme, můžeme konstatovat, že druhá podmínka poměrně jasně určuje, že předběžné opatření nesmí poškodit jiného věřitele, a to buď přímým poškozením, nebo poškozením nepřímým, ve smyslu zvýhodnění navrhovatele předběžného opatření. Prvá

z uvedených podmínek však tak jednoznačná není. Je totiž možné, že důvody zvláštního zřetele mohou být dány tak říkajíc obousměrně. Jednak tedy mohou být dány důvody na straně navrhovatele předběžného opatření, tedy důvody, které jsou hodny zvláštního zřetele ve smyslu ochrany práv navrhovatele, a dále pak mohou existovat naopak důvody hodny zvláštního zřetele na straně dlužníka, kdy tímto je však myšleno důvody ve smyslu zneužívání právní úpravy, kdy předběžným opatřením má dojít k odstranění neúměrného dopadu obvyklých účinků zahájení insolvenčního řízení, tedy má dojít právě k odstranění možnosti zneužití práva ze strany dlužníka. Je nasnadě, že největší naději na úspěch bude mít návrh na vydání předběžného opatření tehdy, budou-li v dané situaci existovat oba typy důvodů, které jsou hodny zvláštního zřetele.

Obě podmínky, tedy jejich existence, musí být věřitelem tvrzeny a prokázány již při samotném podání návrhu na předběžné opatření. V takové situaci je tedy na věřitele kladena značná míra odpovědnosti co do přesnosti a přesvědčivosti argumentace a důkazních návrhů.

Korespondující s trendem ochrany dlužníků je fakt, že návrhům na předběžná opatření nebylo ze strany insolvenčních soudů často vyhověno. Insolvenční soudy jednak argumentovaly tím, že není zřejmé, jakým způsobem by došlo k nakládání s výtěžkem dražby, pokud by byla předběžným opatřením povolena, a dále pak, že nelze předběžným opatřením bránit dlužníkům, aby své tíživé finanční situace řešili insolvenčním návrhem, bez ohledu na skutečnost, že tak činí na poslední chvíli. Částečná změna postoje přišla v okamžiku, kdy se i sdělovací prostředky začaly zabývat uvedenou taktikou (období kolem poloviny roku 2014) a zvýšil se počet nepoctivých dlužnických insolvenčních návrhů.

Poměrně důležité v této otázce bylo řízení vedené u Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci, vedené pod sp.zn. KSLB 39 INS 18324/2014, které bylo zahájené na základě dlužnického insolvenčního návrhu dlužnice, který byl již *šestým* v pořadí, přičemž se jednalo o ukázkový případ šikanózních návrhů, neboť byly podávány v časové souslednosti s tím, na jaký termín bylo nařízeno dražební jednání, případně k jakému datu dlužnice obdržela dokumenty o dražbě (veřejné nedobrovolné). Toto řízení považuji za zlomové s ohledem na to, že v jeho rámci se poprvé Vrchní soud v Praze jako odvolací instance zabýval otázkou předběžných opatření tohoto druhu.

V tomto řízení tedy věřitel podal návrh na vydání předběžného opatření, přičemž akcentoval jednak časovou souslednost insolvenčních návrhů a dražeb, dále pak mnohost insolvenčních návrhů, přičemž všechny byly z důvodů na straně dlužníka odmítnuty, a v neposlední řadě také reálné poškození svých práv ohledně škody v podobě nákladů na zmařené dražební jednání. Věřitel tedy v tomto případě uvedl důvody hodné zvláštního zřetele jak na své straně (škoda), tak na straně dlužníka (mnohost návrhů a časová souslednost, vypovídající o jasném zneužívání institutu insolvence). Aby se věřitel vypořádal s druhou podmínkou, nutnou pro vydání předběžného opatření, tedy zachování práv všech dalších věřitelů, navrhl insolvenčnímu soudu, aby dražbu sice povolil, ale s omezením, že výtěžek dražby bude k dispozici do zmíněného insolvenčního řízení, a pokud dojde k prohlášení úpadku, bude výtěžek vydán insolvenčnímu správci do majetkové podstaty. Takovému návrhu soud v první instanci vyhověl. Dlužnice proti rozhodnutí podala odvolání, o kterém rozhodl Vrchní soud v Praze a mimo jiné v něm konstatoval, že „podle přesvědčení odvolacího soudu ze shora uvedených zjištění vskutku plyne, že dlužnice *opakovaným účelovým* zahajováním insolvenčního řízení (a jeho ukončováním v důsledku vlastního procesního zavinění) zneužívala shora zmíněného účinku zahájení insolvenčního řízení.“²⁵ Tedy lze uzavřít, že Vrchní soud v Praze ve svém rozhodnutí posvětil vydání předběžného opatření tam, kde je zjevná účelovost a opakovanost dlužnického insolvenčního návrhu.

V nastíněné situaci však skutečně vyvstává jeden problém, kterým je nakládání s výtěžkem dražby, uskutečněné na základě předběžného opatření. Pokud bude dlužnický insolvenční návrh odmítnut, problém zde nevznikne, neboť následně je řízení pravomocně ukončeno a výtěžek dražby, ačkoliv byl původně deponován pro účely řízení, může být vypořádán dle pravidel výkonu rozhodnutí či veřejné dražby, jelikož insolvenční řízení již nepůsobí vůči výtěžku žádnými účinky. Pokud však bude úpadek dlužníka následně prohlášen, spadá výtěžek dražby do majetkové podstaty, namísto původního nemovitého majetku.

To v sobě nese poměrně negativní důsledek pro zajištěného věřitele, neboť původně disponoval majetkem tvořící zajištění jeho pohledávky, zatímco po provedení dražby již takovým majetkem nedisponuje, neboť dle závěrů Nejvyššího soudu ČR,

²⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 22.8.2014, sp. zn. 2 VSPH 1511/2014

platí, že zástavní právo nepřechází ze zastavené nemovitosti na výtěžek a zajištěný věřitel tak nemůže uplatňovat uspokojení své pohledávky z výtěžku původního zajištění.²⁶ Takový závěr by sám o sobě byl jistě v rozporu se zásadou spravedlivého nepoškození účastníka řízení, a proto musela na daném místě nastoupit judikatura, aby danou situaci vyřešila. Ovšem odvolací instance se k danému problému postavily opačnými způsoby.

Můžeme konstatovat, že Vrchní soud v Olomouci zvolil jednodušší a rychlejší cestu řešení dané situace, kdy konstatoval (tak trochu ignorujíc výše uvedené závěry Nejvyššího soudu ČR), že „v případě, kdy zpeněžený majetek zajišťoval pohledávku zajištěného věřitele ve smyslu ustanovení § 2, písm. g) IZ na základě zřízeného soudcovského zástavního práva, má tento zajištěný věřitel právo na uspokojení z výtěžku zpeněžení této nemovitosti, která jeho pohledávku zajišťovala, přestože ke zpeněžení došlo před zahájením insolvenčního řízení.“²⁷ Tedy jinými slovy, insolvenční správce provede vydání výtěžku zpeněžení tak, jako by byl věřitel zajištěným věřitelem ve vztahu k danému výtěžku. Tento přístup vychází nutně z pojetí, že výtěžek se nachází ve vlastnictví dlužníka a jedinou cestou, jak umožnit přístup věřitele k jeho vydání, je přiznat mu postavení věřitele zajištěného.

Oproti tomu zde stojí odlišný přístup Vrchního soudu v Praze, který uvedl, že pokud předmět zajištění již není v majetku dlužníka, nelze věřiteli přiznat právo na postavení věřitele zajištěného, kdy však, zohledňujíc důsledky tohoto rozhodnutí, uvedl: „Převáděno na posuzovanou věc do poměrů insolvenčního řízení, v jehož rámci byl prohlášen konkurs, to znamená, že zajištěný věřitel, jehož právo na uspokojení pohledávky ze zajištění zaniklo v průběhu konkursu zpeněžením zástavy (což se v dané věci stalo s právní mocí rozvrhového usnesení vydaného v exekučním řízení) a peněžní prostředky představující výtěžek zpeněžení se nacházejí v majetkové podstatě dlužníka (což také v dané věci bylo prokázáno) a tyto peněžní prostředky jsou v rámci probíhajícího konkursu rozpoznatelné (což v dané věci nepochybně rozpoznatelné jsou, neboť jsou svou výší i důvodem specifikovány v usnesení exekutora vydaného podle § 337h o.s.ř.), může se zajištěný věřitel domáhat jejich vyloučení vylučovací žalobou

²⁶ srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6.3.2007, sp.zn. 29 Cdo 634/2007

²⁷ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 13. března 2012, sp. zn. 1 VSOL 815/2011 (KSOS 34 INS 3970/2010)

(§ 225 IZ).²⁸ Tento přístup tedy vychází z toho, že výtěžek zpeněžení není vlastnictvím dlužníka, ale že věřitel, kterému by jinak svědčilo postavení věřitele zajištěného, má k danému výtěžku tzv. lepší právo. Problematiku institutu „lepšího práva“ judikoval Nejvyšší soud v ČR²⁹. V podstatě (zjednodušeně řečeno) se jedná o to, že bez ohledu na správnost procesního postupu, nachází-li se výtěžek z dražby v držení osob, kterým z hmotněprávního pohledu nenáleží, může se věřitel domáhat jeho vydání, nezavinil-li sám nastalý stav. V tomto druhém přístupu je tedy na věřiteli, aby podal vylučovací žalobu a domáhal se vydání výtěžku dražby, kdy teprve rozsudek o vyloučení výtěžku z majetkové podstaty určí jeho právo na vydání výtěžku ze strany insolvenčního správce.

Je zřejmé, že odlišné přístupy odvolacích instancí vedly k tomu, že zajištění věřitelé, kteří se z různých důvodů ocitli v situaci, kdy byl do majetkové podstaty vydán výtěžek po provedené dražbě, museli přistupovat k těmto insolvenčním řízením odlišným způsobem. Zatímco u soudů, jejichž odvolací instancí je Vrchní soud v Olomouci, přihlašovali své pohledávky ve světle jeho judikatury jako pohledávky zajištěné výtěžkem zpeněžení a insolvenčním správcům nečinilo potíže předmětné výtěžky vydávat, u soudů, jejichž odvolací instancí je Vrchní soud v Praze, bylo třeba přihlásit pohledávku jako nezajištěnou (chtěl-li se věřitel vyhnout popření pořadí) a následně podat vylučovací žalobu na vydání výtěžku zpeněžení původní zástavy.

Taková situace nebyla jistě udržitelná, a proto přišel se sjednocujícím rozhodnutím Nejvyššího soudu ČR, který tedy musel částečně přehodnotit své předešlé závěry. Sjednocující účinek jeho rozhodnutí byl však pouze částečný, jak bude popsáno níže.

Nejvyšší soud ČR v prosinci roku 2015 uvedl, že „vydáním výtěžku zpeněžení insolvenčnímu správci zaniká zástavní právo k předmětu zajištění. Vydání výtěžku zpeněžení zajištění však nemůže být na úkor věřitele, který si svou pohledávku zajistil. Proto je insolvenční správce povinen naložit s vydaným výtěžkem zpeněžení z exekučního řízení jako s výtěžkem zpeněžení majetkové podstaty.“ Dále pak

²⁸ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16.5.2013, sp.zn. 101 VSPH 92/2013-79 (KSPH 38 INS 12380/2011)

²⁹ srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2011, sp.zn. 30 Cdo 1509/2009

„oprávněný má v insolvenčním řízení postavení zajištěného věřitele, byť předmět zajištění již není ve vlastnictví dlužníka a do majetkové podstaty náleží výtěžek zpeněžení zástavy, s nímž bude pro účely uspokojení věřitelů nakládáno, jako by ke zpeněžení zajištění došlo v insolvenčním řízení.“³⁰ Zdálo by se tedy, že výše nastíněná problematika je postavena na jisto. Dle mého názoru tomu však tak není.

Uvedené rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR řešilo situaci, kdy v rámci exekučního řízení soudní exekutor provedl dražbu předmětu zajištění a udělil příklep. Avšak již nestihl vydat rozvrhové usnesení, které tak nemohlo nabýt ani právní moci. Ještě tedy před pravomocným rozdělením výtěžku dle pravidel výkonu rozhodnutí soudní exekutor v daném případě vydal celý výtěžek zpeněžení do majetkové podstaty insolvenčního řízení. Předmět zajištění tak byl již ve vlastnictví nového subjektu, avšak zástavní právo zajištěného věřitele až do vydání výtěžku trvalo. Citované rozhodnutí tak zřejmě správně postavilo na jisto, že je třeba v této situaci považovat výtěžek dražby za hodnotu, kterou bude třeba rozvrhnout v insolvenčním řízení stejně, jako by ke zpeněžení došlo až v jeho rámci, neboť k žádnému jinému rozdělení nedošlo (pozn.: Je vhodné na tomto místě podotknout, že výtěžek zpeněžení by měl být vydán do majetkové podstaty celý, bez jakéhokoliv ponížení ze strany subjektu, který zpeněžení fakticky realizoval. Typicky jím bude soudní exekutor, který se bude snažit ve smyslu ustanovení § 46 odst. 7 zákona č. 120/2001 Sb, exekučního řádu, ponížit výtěžek o náklady řízení. Takový postup však zapověděla judikatura.³¹).

Situace bude však poněkud odlišná tehdy, pokud by soudní exekutor stihl kromě příklepu vydat i usnesení o rozvrhu, a to by nabylo právní moci. V takovém případě by došlo nejen ke změně vlastníka předmětu zástavy, ale také k zániku zástavního práva právní mocí rozvrhového usnesení (před prohlášením úpadku). Pokud by pak až následně vydal soudní exekutor výtěžek zpeněžení do majetkové podstaty insolvenčnímu správci (což se v praxi bohužel běžně děje, neboť soudní exekutoři často s vyplacením výtěžku dle rozvrhového usnesení otálejí), opět zde vzniká otázka, jakou podobu by měla přihláška (původně) zajištěného věřitele mít. Osobně se domnívám, že v tomto druhém případě, tedy kde již bude vydáno pravomocné usnesení o rozvrhu

³⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.12.2015, sp.zn. 29 ICdo 10/2014

³¹ srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.10.2014, sp.zn. 21 Cdo 3182/2014

soudním exekutorem (a dojde tedy nejen ke změně vlastnického práva, ale také k zániku zástavního práva zajištěného věřitele) a následně bude výtěžek celý vydán do insolvenčního řízení, měla by být pohledávka (původně) zajištěného věřitele přihlášena jako nezajištěná s tím, že ve světle judikatury ohledně institutu „lepšího práva“ by následně měl takový věřitel podat vylučovací žalobu na vydání daného výtěžku v částce dle pravomocného usnesení soudního exekutora. Nejvyšší soud ČR však také uvedl, že „smysl vydání výtěžku zpeněžení zástavy v exekučním řízení přímo insolvenčnímu správci a nikoliv oprávněnému či jiným věřitelům, kteří se přihlásí do exekučního řízení, je (pozn.: jedině) ten, že uspokojovat lze pouze pohledávky těch (zajištěných) věřitelů, kteří se do insolvenčního řízení přihlásili.“³² Taková formulace dává tušit, že i v těchto odlišných případech se prosadí postup nezatažující insolvenční řízení žádnou další žalobou a věřitelé by se i zde měli přihlašovat jako zajištění výtěžkem zpeněžení.

I přes výše naznačené obtíže lze konstatovat, že podávání návrhů na předběžná opatření je jistě mnohdy jedinou možnou cestou, jak zvrátit taktiku dlužníků směřující k maření nuceného vymožení jejich povinností, spočívající v podávání šikanózních insolvenčních návrhů.

2.2 Uplatnění pohledávky - Podání přihlášky

Vedle výše zmíněného věřitelského návrhu je nejobvyklejším způsobem, kterým se věřitel stává účastníkem řízení, podání přihlášky jeho pohledávek, do již zahájeného insolvenčního řízení. Po zahájení insolvenčního řízení je podání přihlášky jediným možným způsobem, kterým se věřitel může své pohledávky domáhat. Jednak platí, že pohledávky nemůže v průběhu řízení uplatnit v jiném řízení žalobou (ba dokonce platí, že pohledávka nemůže být přiznána ani v adhezním řízení v rámci řízení trestního), ale zároveň také platí, že již zahájená řízení, která se týkají uplatněného věřitelova nároku, se zjištěním dlužníkovra úpadku přerušují a po dobu trvání

³² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.12.2015, sp.zn. 29 ICdo 10/2014

insolvenčního řízení v nich nesmí být pokračováno (§ 109 odst. 1 písm. a) ve spojení s § 140a IZ). Přihláška pohledávky musí být podána u místně příslušného insolvenčního soudu ve lhůtě, která je stanovena v rozhodnutí o dlužníkově úpadku. K přihláškám, které jsou podány později, insolvenční soud nepřihlíží a takto uplatněné pohledávky se v insolvenčním řízení neuspokojují. Stejná lhůta pak platí i pro uplatnění práva na uspokojení pohledávky ze zajištění, kterého se věřitel taktéž musí v přihlášce dovolat. Přihláška pohledávky se podává do řízení na předepsaném formuláři, jiná forma možná není. V přihlášce musí být obsaženy náležitosti, jako v každém jiném procesním podání (§ 42 odst. 4 OSŘ), a zároveň musí být uveden důvod vzniku přihlašované pohledávky (právní titul) a její výše. Ustanovení § 174 odst. 3 IZ pak výslovně stanoví, že musí být v přihlášce uvedeno, zda je uplatňováno také právo na uspokojení ze zajištění. Toto ustanovení tedy výslovně říká, že uplatnit v řízení zajištění pohledávky je věřitelovo právo, nikoliv jeho povinnost. Je tedy pouze na úvaze zajištěného věřitele, zda dle jeho úvahy bude pro něj výhodnější uplatnit např. zástavní právo, či jej neuplatnit a tím tak být např. v rámci oddlužení zahrnut do splátkového kalendáře (taková úvaha bude jistě vedena poměrem hodnoty zástavy, k očekávanému plnění dlužníka v období 5 let oddlužení). Ustanovení § 166 IZ poslední věta pak stanoví, že přihláškou pohledávky s uvedením uplatnění zajištění, přihlašují do insolvenčního řízení svou pohledávku také ti věřitelé, vůči kterým je dlužník pouze v pozici dlužníka zástavního. V této situaci však zajištění věřitelé mohou svou pohledávku uplatnit pouze jako zajištěnou, neboť pohledávku obligační vůči zástavnímu dlužníku nemají. Je také na místě pro úplnost uvést, že v tomto případě lze přihlásit jen pohledávku, která je splatná, neboť právo na realizaci zajištění vzniká věřiteli teprve po splatnosti pohledávky. Pokud pohledávka splatná není (např. obligační dlužník řádně plní), může věřitel svou pohledávku přihlásit jako podmíněnou, vázanou na podmínku splatnosti.

Uplatní-li zajištěný věřitel právo na uspokojení své pohledávky ze zajištění, má právo na to, aby jeho pohledávka byla přednostně z tohoto zajištění uspokojována. Je však třeba zdůraznit, že pokud se věřitel rozhodne své právo na uspokojení ze zajištění uplatnit, toto rozhodnutí lze vzít zpět jen do konce lhůty určené k podávání přihlášek. Jinak totiž platí, že věřitel, který se přihlásil jako zajištěný, nemůže být v rámci oddlužení uspokojován mezi věřiteli nezajištěnými, a to ani tehdy, vzdá-li se po uvedené lhůtě svého právo na uspokojení ze zajištění, nebo není-li z jakéhokoliv

důvodu toto právo zjištěno, či zaniklo (§ 109 odst. 1 písm. b) IZ).³³ Uvedené tedy klade značné nároky na věřitele, aby například ve vztahu k hodnotě, či ve vztahu k problematickému právnímu stavu své pohledávky řádně zvážil, zda zajišťující právo uplatní. Příkladem můžeme uvést situaci, kdy věřitel vedl vůči dlužníku exekuční řízení a soudní exekutor v jeho prospěch vydal exekuční příkaz zřízením exekutorského zástavního práva a tento příkaz zaslal na katastr nemovitostí. Avšak daný exekuční příkaz nenabyl právní moci před zahájením insolvenčního řízení, a tedy exekutorské zástavní právo před zahájením řízení nevzniklo. V takovém případě se v insolvenčním řízení nelze zajištění dovolat.³⁴ Pokud by tedy věřitel zajištění v daném případě uplatnil a správce by následně zajištění jako pořadí popřel, nemohl by se věřitel ve světle uvedené judikatury domáhat uspokojení své pohledávky ani jako nezajištěné, jinými slovy, ztratil by jakoukoliv možnost uspokojení.

Pokud jsem výše uvedl, že uplatnit právo na uspokojení ze zajištění není povinností zajištěného věřitele, ale oprávněním, bývá v praxi často nastolena otázka, zda může věřitel své zajištění uplatnit jen částečně, například jen na jistinu své pohledávky a zbytek pohledávky uplatnit jako nezajištěnou, aby tak mohl v souhrnu obdržet vyšší plnění. Touto otázkou se zabývala i odborná literatura, která se k ní staví spíše negativně, říkajíc, že zajištěný věřitel nemá právo přihlásit část své pohledávky za zajištěnou a část pohledávky za nezajištěnou. To je třeba řešit zejména v případech, kdy bude u dlužníka povoleno oddlužení plněním splátkového kalendáře u zajištěných věřitelů, kteří mají svou pohledávku zajištěnou nedostatečně, nebo v horším pořadí. Pro takovou přihlášenou pohledávku musí dle některých autorů věřitel zvolit buď režim zajištěné pohledávky, nebo režim nezajištěné pohledávky, ale konečný režim pohledávky musí být jednotný.³⁵ Obdobný názor zastává i Vrchní soud v Olomouci, ačkoliv výslovně tuto otázku judikatorně neřešil. Opačného názoru však je Vrchní soud v Praze, který uvedl, že nesouhlasí s tím, že nelze v insolvenčním řízení přihlásit pohledávku zčásti jako zajištěnou a zčásti jako nezajištěnou, pokud věřitel dospěje

³³ srov. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2.4.2013, sp.zn. 3 VSPH 154/2013 (KSHK 45 INS 1677/2012)

³⁴ srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.11.2011, sp.zn. 29 NSČR 16/2011

³⁵ Kozák, J., Budín, P., Dadam, A., Páchl, L. *Insolvenční zákon a předpisy související, Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení. Komentář. 2. vydání.* Praha: Walters Kluwer ČR, a.s., 2013, str. 406

k závěru, že zástava má nižší hodnotu než celá zajištěná pohledávka.³⁶ Na tomto místě je však třeba říci, že ani Vrchní soud v Praze jako odvolací soud pro Krajské soudy z Čech není v tomto názoru jednotný, když jeden ze senátů tohoto soudu naopak uvedl, že „se v otázce (dodatečného) dělení (jediné) přihlášené pohledávky na část zajištěnou a část nezajištěnou tak, aby mohla být v rámci oddlužení plněním splátkového kalendáře uspokojena jak ze zpeněžení předmětu zajištění, tak v rámci splátek, s náhledem odvolatelky (byť odůvodněným odkazem na názor jiného senátu zdejšího soudu) neztotožňuje; je-li totiž zajišťovacím instrumentem zajištěna celá přihlášená pohledávka, nelze ji toliko procesním způsobem rozdělit (dodatečně) na část zajištěnou a nezajištěnou (a obejít tím pravidlo stanovené v ustanovení § 398 odst. 3 IZ, dle něhož se zajištění věřitelé uspokojí jen z výtěžku zpeněžení zajištění), neboť takový stav by neodpovídal hmotnému právu.“³⁷

Dotčený způsob přihlášení pohledávky začal být označován jako „parcelace“ pohledávek, na kterou stále (jak plyne z výše uvedeného) nemá rozhodovací praxe ani odborná veřejnost jednotný názor a je pravděpodobné, že se v budoucnu dočkáme sjednocujícího rozhodnutí ze strany Nejvyššího soudu ČR.

Osobně se kloním spíše ke kladnému zodpovězení otázky „parcelace“. Jestliže je možnost uplatnit právo na zajištění právem věřitele, které není ze zákona omezeno v rozsahu (a to ani jedním směrem), pak se domnívám, že možnost využití tohoto práva je zcela podrobena úvaze subjektu, který s tímto právem disponuje, tedy věřitele. Vidím v dané problematice paralelu například k nárokování příslušenství pohledávky. Jistě není pochyb o tom, že i přirostlé úroky může věřitel uplatnit, nemusí uplatnit nebo může uplatnit (přihlásit) částečně. Na tomto příměru se dle mého názoru také lze vypořádat s argumentem, že „parcelace“ pohledávek znevýhodňuje ostatní věřitele. Tak tomu bez pochyby je, ale do horší pozice uvede ostatní věřitele i uplatnění příslušenství v plné výši a nikdo nepochybuje o tom, že v této otázce je věřitel pánem nad svým nárokem. Dle mého názoru je tedy uplatnění práva na uspokojení ze zajištění jen v části

³⁶ srov. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14.10.2014, sp.zn. 104 VSPH 126/2014 (KSLB 82 INS 16257/2012)

³⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29.7.2015, sp.zn. 2 VSPH 405/2014 (KSHK 42 INS 29595/2013)

přihlášeného nároku v souladu s insolvenčním zákonem a neobchází jej, jedná se o oprávněné projevení věřiteli vůle ve vztahu k jeho právu.

V insolvenčním řízení může nastat i situace, kdy věřitel neuplatní své právo na uspokojení ze zajištění nikoliv ze své vůle, ale z toho důvodu, že majetek, který je předmětem zajištění, v době podání přihlášky nespadá do majetkové podstaty. V takovém případě by ani právo na uspokojení ze zajištění úspěšně uplatňovat nemohl, avšak může se situace vyvinout tak, že insolvenční správce předmět zajištění do majetkové podstaty pojme, například z důvodu neúčinnosti právního úkonu dlužníka, který předmět převedl na jinou osobu v úmyslu zkrátit věřitele apod. (§ 235 a násl. IZ). V takovém případě by jistě došlo k nespravedlivému poškození věřitele (a tudíž i k porušení základní zásady insolvenčního řízení), pokud by věřitel nemohl ani následně uplatnit své právo na uspokojení pohledávky ze zajištění. Tato problematika nebyla a není v IZ výslovně řešena, insolvenční soudy k ní přistupovaly různě, kdy jednoznačné stanovisko podal jako první Vrchní soud v Praze, který uvedl, že v obdobných případech nelze formálně posuzovat plynutí lhůt, neboť by to vedlo k nespravedlivému poškození věřitele, a dovodil, že lhůta pro uplatnění zajištění věřiteli neuplyne zároveň s „řádnou“ lhůtou pro podávání přihlášek.³⁸ Finálně pak danou problematiku vyřešil Nejvyšší soud ČR, který uvedl, že „nabyli-li dlužník vlastnické právo k věci zatížené zástavním právem až v průběhu insolvenčního řízení, v době po marném uplynutí lhůty stanovené rozhodnutím o úpadku k přihlášení pohledávek, neznamená to, že by věřitel, který svou pohledávku řádně a včas přihlásil, byl bez dalšího zbaven práva dovolat se zajištění. Insolvenční soud je povinen takového věřitele vyzvat, aby v jím určené lhůtě sdělil, zda uplatňuje právo na uspokojení ze zajištění a poučit jej, že po marném uplynutí této pořádkové lhůty bude mít za to, že zajištění neuplatňuje.“³⁹ Tedy Nejvyšší soud nejen posvětil úvahu Vrchního soudu v Praze, ale také uvedl procesní návod pro insolvenční soudy, jakým způsobem mají k dodatečným uplatněním zajištění (nebo celé pohledávky) v daných případech přistupovat.

Obdobnou problematiku, která je uvedena v předešlém odstavci, tedy problematiku objektivní nemožnosti dodržení „řádné“ lhůty pro podávání přihlášek

³⁸ srov. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 1.8.2011, sp.zn. 1 VSPH 663/2011 (KSPH 41 INS 2804/2010), tzv. „judikát Mercedes“

³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.3.2012, sp.zn. 29 NSČR 32/2011

v některých situacích v sobě zahrnuje také otázka přihlašování pohledávek věřitelů (ať zajištěných, či nezajištěných), které dlužník nabyl na základě univerzální dědické sukcese. V praxi se často stávají případy, kdy původní závazkový dlužník zemře a v rámci pozůstalostního řízení jeho dluhy přejdou na dědice. V takovémto univerzálním pravidle není ničeho záludného, záludnost však spočívá v časové souslednosti událostí a procesních úkonů, které s přechodem dluhů souvisí. Konkrétně jde o následující. Ohledně přechodu dluhů zůstavitele na dědice platí (ostatně stejně jako o aktivech dědictví), že tyto přechází na dědice okamžikem smrti zůstavitele, avšak o tom, kdo je dědic, je rozhodováno až v průběhu pozůstalostního řízení, v jehož rámci je pak tato skutečnost usnesením soudu (vydaným notářem, jako soudním komisařem) postavena na jisto. To znamená, že v mezidobí od smrti zůstavitele, až po vydání (a nabytí právní moci) daného usnesení se jak aktiva, tak i pasiva dědictví nachází v jakémsi právním vakuu, kdy není zřejmé, kdo je osobou z nich oprávněnou či povinnou. Navíc je situace komplikována pro věřitele tím, že není účastníkem pozůstalostního řízení a je tak odkázán na informace od dědiců samotných, případně na sdělení notářů, která jsou však zasílána na vědomí až po skončení pozůstalostního řízení, mnohdy se značným časovým odstupem. Snadno pak nastane situace, že dědic, který zdědil dluhy, se ocitne v úpadku. Problém je, že dluhy, které zdědil, věřitel nepřihlásí do daného insolvenčního řízení, neboť nemusí mít ani ještě zprávu o tom, že dědic za dluhy odpovídá. To nehledě na skutečnost, že tato jeho odpovědnost za dluhy se vlastně počítá již od smrti zůstavitele, tzn., že pokud zemře věřiteli jeho dlužník a jeho v budoucnu ustanovený dědic vstoupí den na to do insolvenčního řízení, věřitel nejen že nemůže tušit, že bude odpovídat i za dluhy jeho dlužníka, věřitel v tu chvíli ani nemusí vědět, že jeho dlužník zemřel (pokud bychom případně mohli uvažovat o podmíněném přihlášení pohledávky v případě, že by např. věřitel tušil, kdo bude dědicem jeho dlužníka). Otázka přihlašování pohledávek z dědictví není v IZ výslovně řešena, a zdálo by se, že je nasnadě, aby i v tomto případě nebylo uplatňováno striktní dodržování lhůty pro podávání přihlášek věřitelem. Avšak judikatura tuto otázku bohužel v dosavadním vývoji nesjednocuje. Tak Vrchní soud v Praze jednou v této otázce rozhodl, že v uvedené situaci nelze na přihlášku věřitele aplikovat pravidelnou přihlašovací lhůtu, neboť v jejím průběhu věřitel dlužníka jeho věřitelem ještě nebyl,

resp. nemohl vědět, že jím je nebo se v důsledku nabytí dědictví stane,⁴⁰ aby následně v právně obdobné věci jiný senát totožného soudu rozhodl opačně (tedy potvrdil odmítnutí opožděné přihlášky) s odůvodněním, že v insolvenčním řízení nemůže být daná pohledávka uspokojována, ale odkáže věřitele na její vymáhání po skončení insolvenčního řízení, kdy uvede, že i v případě oddlužení se na takovou pohledávku (nabytou dědictvím) nebude vztahovat osvobození dlužníka od placení zbytku dluhů.⁴¹ Pokud pomineme samotnou skutečnost, že si uvedené přístupy odporují, je v případě druhého zmíněného rozhodnutí také problém v tom, že by majetek nabytý dědictvím mohl být v průběhu insolvenčního řízení zpeněžen a věřitel odkázaný na vymáhání pohledávky po jeho skončení by tak neměl fakticky možnost z čeho svou pohledávku i v případě prisouzení nároku uspokojit. Nicméně i v případě prvního přístupu je nutné říci, že také neodstraňuje veškerou nespravedlnost, která může nastat. Pokud by totiž například došlo k mimořádnému vstupu věřitele s pohledávkou z dědictví do oddlužení splátkovým kalendářem v posledním roce splácení dlužníka, je také otázkou, jak by byl osud pohledávky vyřešen ve vztahu k osvobození od placení jejího zbytku, když by se na ní poměrně dostalo jistě menší uspokojení, než na pohledávky, které byly spláceny od počátku oddlužení. Je třeba navíc konstatovat, že zmíněná judikatura se hlouběji nezabývala postavením věřitelů zůstavitele a dědictvím jako takovým. Takovou úvahu provedl na seminářích místopředseda Krajského soudu v Ostravě, Mgr. Rostislav Krhut a shrnul ji v jednom ze svých článků následovně. Na případ popsany výše pamatuje ustanovení § 412 odst. 1 písm. b) IZ, které ukládá dlužníkovi hodnoty získané dědictvím a darem zpeněžit a jejich výtěžek, stejně jako jiné své mimořádné příjmy, použít k mimořádným splátkám nad rámec splátkového kalendáře. Dle Mgr. Krhuta nesmíme přehlédnout použitý termín „hodnota získaná dědictvím.“ Za základní tezi považuje skutečnost, že hodnotou, kterou každý dědic nabývá dědictvím, není hodnota nabytých aktiv, ale čistá hodnota dědictví, tedy hodnota aktiv dědictví po odečtení případných závazků zůstavitele. Hodnota zadluženého (nikoliv však předluženého) dědictví musí být dána rozdílem mezi hodnotou majetku a výší dluhů z něj uspokojitelných, tedy výší pohledávek věřitelů zůstavitele. Hovoří-li tedy insolvenční

⁴⁰ srov. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 31.3.2014, sp.zn. 2 VSPH 1493/2013 (KSPL 56 INS 5847/2013)

⁴¹ srov. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4.12.2015, sp.zn. 1 VSPH 793/2015 (KSUL 43 INS 15182/2011)

zákon v ustanovení § 412 odst. 1 b) o tom, že k uspokojení věřitelů (dlužníka) je dlužník povinen využít hodnotu nabytou dědictvím, má tím insolvenční zákon na mysli čistý výtěžek zpeněžení zděděného majetku po úhradě dluhů zůstavitele. Výše popsané řešení vede k závěru, že v oddlužení může vzniknout další situace, kdy určitá část majetku i závazků dlužníka je oddělena od ostatní masy a tvoří tak tedy jakousi oddělenou majetkovou podstatu. V každém oddlužení splátkovým kalendářem existují tyto podstaty nejméně dvě. Jednak je zde základní majetková podstata určená k uspokojení věřitelů, tvořená v zásadě postižitelnou částí běžných příjmů dlužníka, mimořádnými příjmy a předměty zajištění, u nichž byl dán pokyn ke zpeněžení. Vedle základní podstaty potom existuje i nepostižitelná, resp. nepostihovaná podstata, tedy majetek, který zůstává v dispozici dlužníka, a který je tvořen jednak nepostižitelnou částí běžného příjmu dlužníka a dále jeho majetkem, který je mu v oddlužení splátkami ponecháván. V případě dědictví k těmto podstatám přistupuje další oddělená podstata, kterou můžeme označit jako podstatu zděděného majetku. Dispoziční oprávnění k ní má dlužník, který zděděný majetek zpeněží, uhradí náklady spojené s udržováním zděděného majetku a s prodejem zděděného majetku, uhradí dluhy zůstavitele a čistý výtěžek poté vydá insolvenčnímu správci do základní majetkové podstaty k rozdělení mezi věřitele. Nabude-li dlužník dědictvím bezcenný nezpeněžitelný majetek (typicky osobní věci zůstavitele, běžné vybavení domácnosti apod.), stane se tento majetek součástí nepostižitelné podstaty. Výše popsané vymezení jednotlivých podstat je potom nejen důležité pro posouzení toho, kdo (tedy zda dlužník nebo správce) spravuje kterou část majetku, ale též k posouzení toho, ze které části majetku mohou být uspokojovány ty které závazky. Stejně vypořádání dědictví by podle názoru Mgr. Krhuta mělo být uplatňováno i v konkurzu, samozřejmě s tím rozdílem, že zde by měl dispoziční oprávnění ke zděděnému majetku insolvenční správce. Toto řešení je totiž praktičtější, a pokud jde o uspokojení jednotlivých množin věřitelů, lépe hmotněprávním zásadám odpovídající než řešení, též občas nabízené a praktikované, postavené na principu připojení i majetku i závazků zůstavitele k základní majetkové podstatě, resp. k okruhu věřitelů dědice, jak bylo popsáno výše. V závěru své úvahy pak Mgr. Krhut uvádí, že nevidí jediný důvod, proč by v důsledku vcelku nahodilé skutečnosti, že dědic zůstavitele je v úpadku, mělo být nerespektováno právo věřitelů zůstavitele být uspokojen (plně, protože uvažujeme případ dědictví nepředluženého) z majetku

zůstavitele, a že by tedy vedle věřitelů zůstavitele měli být z majetku zůstavitele uspokojováni též věřitelé dlužníka ve stejném pořadí jako věřitelé zůstavitele.⁴² S tímto konceptem oddělené podstaty zděděného majetku a odděleného uspokojování věřitelů dlužníka a zůstavitele se plně ztotožňuji, neboť dle mého názoru nejspravedlivěji zachovává práva věřitelů zemřelého.

Na závěr této podkapitoly je vhodné uvést několik slov také k rozsahu, v němž může být pohledávka věřitele do insolvenčního řízení přihlášena. Je zřejmé, že jen málo pohledávek je omezeno pevnou částkou, která se v čase nemění. Většina pohledávek je mimo pravidla insolvenčního řízení uplatňována a následně vymáhána také co do svého příslušenství, které je povětšinou tvořeno smluvenými úroky a případně také úroky z prodlení. Co se týče uplatnění rozsahu příslušenství v insolvenčním řízení, je stěžejní pravidlo, které IZ stanoví, že v insolvenčním řízení se neuspokojují úroky, úroky z prodlení a poplatky z prodlení z pohledávek přihlášených věřitelů, vzniklých před rozhodnutím o úpadku, pokud přirostly až v době po tomto rozhodnutí (§ 170 IZ). Toto pravidlo v sobě nese snahu postavit na jisto již na počátku řízení výši pohledávek, které v něm mají být uspokojeny. Lze také říci, že se jedná o rámeček, jehož uspokojení v daném poměru (minimálně) 30% stanovuje pro institut oddlužení pevnou hranici, zakládající možnost ekonomického a sociálního „restartu“ skrze osvobození od zbytku dluhů. Z uspokojení není vyloučeno příslušenství za den, kdy bylo o úpadku rozhodnuto. Je tomu tak proto, že nabývá-li se určitým dnem právo, pak se nabývá již počátkem tohoto dne.⁴³⁺⁴⁴

Z uvedeného pravidla však existuje výjimka. Tato výjimka se týká právě postavení zajištěného věřitele, neboť souvisí s úročením zajištěných pohledávek. IZ v ustanovení § 171 odst. 1 stanoví, že byl-li sjednán úrok, zajištěná pohledávka se úročí v rozsahu zajištění ode dne následujícího po dni rozhodnutí o způsobu řešení úpadku úrokovou sazbou dohodnutou před tím, než se dlužník dostal do prodlení; to neplatí, jde-li o úrok z prodlení. Toto pravidlo platí pro sanační způsoby (oddlužení

⁴² Krhut, R. *Insolvenční poradna*. konkursninoviny.cz [online] Dostupné na: <http://www.kn.cz/clanek/insolvenčni-poradna-39>

⁴³ srov. Švestka, J., Dvořák, J. a kol. *Občanské právo hmotné*. 5. Jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, str. 150

⁴⁴ srov. Eliáš, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1. svazek. 1. vydání. Praha: Linde, 2008, str. 505

a reorganizace) úpadku vždy. U konkurzu je toto pravidlo uplatnitelné jen tehdy, jestliže dochází ke zpeněžení dlužníkovy podniku jedinou smlouvou (§ 170 odst. 2 IZ). Je tedy zřejmé, že se užije jen pro podnikatelské subjekty.

Toto ustanovení tedy jednak říká, že zajištěná pohledávka se i po rozhodnutí o úpadku úročí sjednaným úrokem, kdy zároveň výslovně uvádí, že se však neúročí úrokem z prodlení. Zároveň obsahuje formulaci, že se pohledávka úročí „v rozsahu zajištění“, aniž by však bylo blíže specifikováno, co je tímto obratem myšleno. Existují dva názory, kdy první z nich dovozuje, že pohledávka se úročí potud, pokud její navýšená hodnota je stále ještě uspokojitelná z rozsahu zajištění, tedy z výtěžku jeho zpeněžení. Druhý názor pak míní, že se úročí ta část zajištěné pohledávky, jež odpovídá hodnotě zajištění stanovené v insolvenčním řízení podle znaleckého posudku.⁴⁵⁺⁴⁶

Osobně se kloním spíše k druhému názoru, vycházející z jazykového výkladu. Pokud dané ustanovení užívá obratu „v rozsahu zajištění“, lze dovozovat spíše hodnotu zajištění jako základ pro úročení. Pokud by to naopak (v souladu s prvním názorem) měl být horní limit pro přirostlé úročení, mělo by být užito obratu „do rozsahu zajištění“.

Je zřejmé, že bez ohledu na skutečnou míru uspokojení zajištěné pohledávky bude muset být v rámci insolvenčního řízení stanoven okamžik, ke kterému skončí úročení. Tento okamžik IZ nikde výslovně nestanoví (na rozdíl od počátku úročení, který je stanoven výslovně). V podmínkách insolvenčního řízení nelze uvažovat, že by úroky přirůstaly až do úplného zaplacení, neboť bude nutné v rámci řízení vypořádat výtěžek (nejen) z prodeje zajištění. Z praktického (až pragmatického) hlediska tedy lze přijmout závěr, že oním okamžikem skončení přirůstání úroků bude vydání rozvrhového usnesení.⁴⁷

⁴⁵ srov. Řeháček, O., Vrba, M., *Pohledávky neuspokojované v insolvenčním řízení*. Právní rozhledy. 3/2013. Str. 79

⁴⁶ srov. Richter, T., *Insolvenční právo*. 1. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. Str. 248

⁴⁷ srov. Řeháček, O., Vrba, M., *Pohledávky neuspokojované v insolvenčním řízení*. Právní rozhledy. 3/2013. Str. 80

2.2.1 Jiné způsoby uplatnění pohledávky

V předešlé podkapitole jsem uvedl pravidlo, že podání přihlášky je jediným možným způsobem, kterým se může věřitel své pohledávky po zahájení insolvenčního řízení domáhat. Výjimku z tohoto pravidla tvoří situace, kdy věřitel disponuje tzv. zapodstatovou pohledávkou. Těmito pohledávkami jsou označovány ty, které insolvenční zákon vymezuje v ustanovení § 168 a § 169 a nelze je nikterak paušalizovat, neboť se na jedné straně jedná o pohledávky typicky související se správou majetkové podstaty, ale zároveň také na druhé straně např. o pohledávky z pracovněprávních vztahů dlužníka coby zaměstnavatele. Pro všechny tyto pohledávky je společný právě způsob jejich uplatnění. IZ stanoví, že se mohou uplatnit v průběhu celého insolvenčního řízení, tedy bez omezení lhůty stanovené v rozhodnutí o úpadku. Tyto pohledávky se uplatňují vůči osobě s dispozičními oprávněními, což v závislosti na způsob řešení úpadku může být kromě insolvenčního správce také sám dlužník. IZ ve svém ustanovení § 203 odst. 1 stanoví, že insolvenční správce musí být o uplatnění zapodstatové pohledávky vyrozuměn vždy, což tedy platí zejména pro ty případy, kdy je dispoziční osobou dlužník. Zmiňované vyrozumění nemá předepsaný formulář, jako je tomu u přihlášky, § 203 IZ odkazuje pouze na Vyhlášku Ministerstva spravedlnosti ČR č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení, kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona, co do obsahových náležitostí tohoto procesního úkonu.

Největší skupinou zapodstatových pohledávek jsou ty, které se týkají nákladů na správu a udržování majetkové podstaty. S ohledem na skutečnost, že převážnou míru majetkové podstaty může tvořit (a zpravidla tomu tak bývá) předmět tvořící zajištění pohledávky zajištěného věřitele, IZ obsahuje ustanovení § 230, které říká, že náklady na správu majetku tvořící zajištění nese zajištěný věřitel ze svého. Toto ustanovení zrcadlí výhodnost postavení zajištěného věřitele v tom smyslu, že pokud veškerý výtěžek prodeje zajišťujícího majetku jde na uspokojení jednoho věřitele, je vhodné zajistit, aby i náklady na správu daného majetku nesl právě tento věřitel, což koresponduje s principem spravedlivého nepoškozování práv ostatních věřitelů, kteří

by jinak museli strpět užití části prostředků z veškeré majetkové podstaty na úhradu správy majetku, ze kterého obdrží plnění jen věřitel jediný.

Pro zajištěného věřitele jsou ustanovení upravující zapodstatové pohledávky zajímavé tedy z jiného důvodu, který je obsažen v § 168 odst. 1 písm. d) IZ. Insolvenční zákon na tomto místě jako jednu ze zapodstatových pohledávek určil i zálohu na náklady insolvenčního řízení. Jak jsem v úvodu 2. kapitoly uvedl, má zajištěný věřitel povinnost uhradit zálohu na náklady insolvenčního řízení, kteroužto povinnost mu uloží insolvenční soud ještě před rozhodnutím o úpadku. Je to tedy náklad, se kterým zajištěný věřitel při zahájení řízení musí počítat. IZ ve výše zmíněném ustanovení navazuje na úpravu § 108 odst. 4, která výslovně dává možnost věřiteli, aby složenou zálohu uplatnil jako zapodstatovou pohledávku bez ohledu na uspokojení jeho pohledávky ze zajištění. Pokud tedy dlužník bude disponovat ještě nějakým jiným majetkem, je možné, aby se tento náklad věřiteli vrátil. Pro věřitele to pak konkrétně znamená, že kromě podání přihlášky do řízení může ještě uplatnit zapodstatovou pohledávku a vyrozumět o tom případně správce.

Pokud by zapodstatová pohledávka nebyla ze strany osoby s dispozičním oprávněním uhrazena, má věřitel právo domáhat se jejího splnění žalobou mimo insolvenční řízení. Toto řízení nebude ani incidenčním sporem, ale klasickým sporem na základě žaloby na plnění, kterou věřitel podá. Jedná se tedy o výjimku z pravidla, kdy nelze podat po zahájení insolvenčního řízení žalobu na plnění.

Avšak i zde následně existuje omezení pro věřitele v podobě výkonu rozhodnutí, pokud se svou žalobou uspěje. Věřitel se ani s rozsudkem, přiznávajícím mu pohledávku, nemůže obrátit např. na exekutora, aby pohledávku vymohl, musí žádat insolvenční soud, aby svým rozhodnutím určil, že osoba povinná k úhradě zapodstatové pohledávky ji uhradí do lhůty jím stanovené, a určí také část majetkové podstaty, ze které se tak stane (§ 203 odst. 4 IZ).

2.2.2 Uplatnění pohledávky v rámci úpadkového řízení mimo ČR

V části mé práce týkající se uplatnění pohledávky je jistě vhodné zmínit také otázku přeshraničního prvku, tedy situaci, kdy je vůči dlužníku vedeno úpadkové řízení v jiném státě, případně situaci, kdy v rámci českého insolvenčního řízení má dlužník povinnosti vůči zahraničním věřitelům. Tato otázka je pak nejvíce palčivá v rámci států Evropské unie (dále také „EU“), když právě v rámci tohoto uskupení bude nejčastěji docházet k tomu, že se zde přes hranice jednotlivých členských států budou prolínat práva a povinnosti dlužníků a věřitelů.

Úpadkové řízení v členských státech EU, lépe řečeno jeho přeshraniční konsekvence, upravuje přímo použitelný předpis sekundárního práva, a to nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkovém řízení. Zásadní pravidla zakotvená tímto nařízením lze spatřovat v níže uvedeném.

Dle evropské úpravy platí, že pokud je vůči dlužníku zahájeno úpadkové řízení v jednom státě, účinky tohoto řízení platí v rámci celé EU. Nelze tak například proti dlužníku, který prochází úpadkovým řízením v Německu vést exekuci v České republice. Toto pojetí se nazývá tzv. principem univerzálnosti.

Proti dlužníku lze vést i více než jedno úpadkové řízení, a to vedle hlavního, které má univerzální charakter a zahrnuje veškerý majetek dlužníka na území EU,⁴⁸ i vedlejší, kde dochází ke zpeněžování (části) majetku nacházejícího se na území státu, ve kterém bylo vedlejší řízení zahájeno. Uvedené se bude týkat zejména nemovitostí, neboť ty ze své podstaty budou vždy zpeněžovány na území státu, kde jsou spojeny s půdou pevným základem. Pro zajištěného věřitele je pak podstatné, že otázky týkající se nemovitostí se řídí vždy právním řádem státu, kde se nemovitost nachází (čl. 5 nařízení Rady (ES) 1346/2000).

Příslušným státem pro zahájení hlavního úpadkového řízení je ten, kde má dlužník své „hlavní zájmy“, což je pojem, který nařízením bližším způsobem

⁴⁸ srov. Hášová, J., Moravec, T. *Insolvenční řízení*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, str. 229

nedefinuje. U právnické osoby to bude zpravidla registrované sídlo (čl. 3 nařízení Rady (ES) 1346/2000). Lze také předpokládat, že u fyzické osoby budou hlavní zájmy dlužníka tam, kde má své skutečné bydliště. Mělo by totiž platit, že stát s hlavními zájmy dlužníka bude ta země, ze které dlužník obvykle spravuje své zájmy.⁴⁹

Dle nařízení platí povinnost „insolvenčních“ správců vedlejšího a hlavního řízení o vzájemné spolupráci. Zároveň také platí, že správce hlavního úpadkového řízení může dát podnět k zahájení řízení vedlejšího. Oprávnění v rámci činnosti správce úpadkového řízení lze na území členského státu realizovat pouze v souladu s právním řádem daného státu, zejména co se týče zpeněžování majetkové podstaty (čl. 18 odst. 3 nařízení Rady (ES) 1346/2000).

V zájmu zachování rovných práv věřitelů napříč EU platí, že věřitel z jakéhokoli členského státu má právo přihlásit svou pohledávku do úpadkového řízení v každém z členských států. Toto právo je zesíleno také povinností příslušného úpadkového soudu či správce informovat známé věřitele dlužníka z jiných členských států o konání úpadkového řízení (čl. 39 a 40 nařízení Rady (ES) 1346/2000 ve spojení s ustanovením § 430 IZ). Na základě této informace se pak věřitel může se svou pohledávkou do úpadkového řízení přihlásit. Jedinou náležitostí takové přihlášky je označení záhlaví souslovím „Přihlášení pohledávky“. Věřitel je také povinen svou přihlášku přihlásit v úředním jazyce státu, jehož soud vede úpadkové řízení (čl. 42 odst. 2 nařízení Rady (ES) 1346/2000).

Problémem, který v praxi vzhledem k výše uvedenému nastává, je skutečnost, že soud může o úpadkovém řízení informovat jen ty věřitele, kteří jsou mu známi. Je tedy především na věřitelích, aby své pohledávky zajišťovali takovým způsobem, který by i u zahraničních orgánů mohl (a měl) vyvolat pocit, že by je měly o úpadkovém řízení vyrozumět. Lze říci, že zavkládání zástavního práva do katastru nemovitostí bude dostatečným věřitelovým jednáním, neboť pokud dlužník v jiném členském státě EU bude dokládat svůj majetek, pravděpodobně jej doloží také výpisem z listu vlastnictví. I u nezajištěných věřitelů by však mělo dojít k tomu, že se stanou pro orgány daného státu známými, neboť sám dlužník by měl tyto své věřitele danému orgánu

⁴⁹ srov. Kotoučová, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, str. 1078

oznámit, když např. dle českého právního řádu má dlužník povinnost uvést seznam svých závazků, a tedy věřitelů (§ 104 IZ).

Věřitel pak následně musí splnit podmínky dle daného právního řádu, aby jeho pohledávka mohla být v rámci úpadkového řízení uspokojována. Věřitel tak např. musí svou pohledávku přihlásit do řízení včas. Jak však dovodila česká judikatura,⁵⁰ nelze pro nepoctivost dlužníka, který své věřitele soudu neoznámí, upírat právo věřiteli na přihlášení jeho pohledávky, a to s odkazem na propadnou lhůtu k podávání přihlášek. V rámci českého právního řádu tedy platí, že dlužník, který nekoná s péčí řádného hospodáře a nevede řádné záznamy o stavu svého majetku a o svých závazcích, nebo který nesplní řádně a včas povinnost předložit soudu seznam závazků, nemá právo spoléhat na to, že věřitel (jenž by v propadné lhůtě určené k podání přihlášky do insolvenčního řízení byl jinak znám - při obvyklém chodu věcí - alespoň insolvenčnímu správci) přijde v důsledku dlužníkovy nedbalosti o možnost přihlásit pohledávku do insolvenčního řízení.⁵¹

K aktuální úpravě evropského úpadkového práva je vhodné zmínit, že nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkovém řízení, prochází v současné době revizí a mohlo by být v dohledné době změněno novým nařízením. Revize usiluje o zpřesnění koncepce „hlavního zájmu“ (v originále „COMI“ - Centre of Main Interests (of the Debtor)), zavádí další nástroje jako např. pravidlo pro určení jurisdikce v případě fyzické osoby samostatně výdělečně činné, pravidlo příslušnosti pro žaloby, které souvisejí s úpadkovým řízením či povinnost soudu přezkoumat, zda je dána příslušnost, a kladné zjištění řádně odůvodnit.⁵² V době zpracování této práce nevešlo však nové nařízení zatím v účinnost.

Závěrem této podkapitoly nelze opomenout otázku přeshraničního prvku mimo rámec EU. Vedle práva EU je tedy třeba zmínit obecnou mezinárodní úpravu vypracovanou na půdě OSN, resp. Mezinárodní organizace pro obchodní právo při OSN

⁵⁰ srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.5.2012, sp.zn. 29 NSCR 13/2010

⁵¹ srov. také Bělohlávek, A. J. *Evropské a mezinárodní insolvenční právo. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 954

⁵² Přecechtělová, T. *Revize nařízení o úpadkovém řízení aneb evropská insolvence po patnácti letech v novém kabátě – 3.část*. epravo.cz [online] Dostupné na: <http://www.epravo.cz/top/clanky/revize-narizeni-o-upadkovem-rizeni-aneb-evropska-insolvence-po-patnacti-letech-v-novem-kabate-3-cast-97365.html>

(The United Nations Commission on International Trade Law, tzv. UNCITRAL) – jedná se o její vzorový zákon o přeshraniční insolvenční (Model Law) z roku 1997.⁵³

Na tomto materiálu staví vlastní česká právní úprava mezinárodních účinků úpadku, obsažená v zákoně č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (dále také „ZMPS“), konkrétně v jeho části šesté (§ 111 – 116 ZMPS). Dle § 111 odst. 1 ZMPS se pravomoc českých soudů (pokud jde o řízení, kde je jejich pravomoc obecně dovozena dle nařízení Rady (ES) 1346/2000), vztahuje také na majetek dlužníka, který se sice nachází v jiném státě, než členském státě EU, avšak tento stát přiznává na svém území účinky úpadkovému řízení, zahájenému dle nařízení. V ustanovení § 111 odst. 2 ZMPS je pak zakotvena pravomoc českých soudů tehdy, jestliže má dlužník v České republice svou provozovnu, jestliže je podán insolvenční návrh věřitelem, který má obvyklý pobyt či sídlo na území České republiky nebo jestliže pohledávka, která má být v rámci úpadku dlužníka uspokojena, vznikla z činnosti dlužníkovy provozovny na území České republiky.

Konečně dle § 111 odst. 3 ZMPS pak platí, že i mimo případy, na které se použije nařízení Rady (ES) 1346/2000, lze užít jeho kolizních pravidel přiměřeně. Tedy že i vůči osobám ze států mimo EU bude dána pravomoc českých soudů tehdy, jestliže tyto osoby mají centrum svých hlavních zájmů na území České republiky.

2.3 Přezkum pohledávky

Pod přezkoumáním pohledávky lze chápat dvojí rozsah činností. Extenzivnějším pojetím je jím myšlen již postup insolvenčního správce, který po shromáždění přihlášek pohledávek tyto hodnotí dle jejich obsahu či příloh a porovnává je s podklady obdrženými od dlužníka, kdy na základě těchto podkladů sestavuje seznam přihlášených pohledávek, ve kterém uvádí své stanovisko k nim, tedy zda je popírá, či nikoliv a stanovisko dlužníka (§ 188 a § 189 IZ). Seznam přihlášených pohledávek je pak

⁵³ Winterová, A., Macková, A., a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část druhá: Řízení vykonávací, řízení insolvenční*. 1. vydání. Praha: Leges, 2015, str. 332

podkladem pro přezkumné jednání, které nařizuje insolvenční soud v usnesení o úpadku, a jehož účelem je zjištění, či účinné popření přihlášení pohledávky. Právě samotné přezkumné jednání před soudem je pak druhým, restriktivním, pojetím přezkumu.

V části této práce týkající se věřitelských insolvenčních návrhů jsem uvedl, že návrhem je uplatňováno právo věřitele plynoucí z jeho pohledávky, přičemž ale samotné věcné posouzení jeho nároku se neděje při projednání jeho návrhu (kde jsou „pouze“ osvědčovány skutečnosti nasvědčující úpadku dlužníka), ale při přezkumném jednání. Samotné toto konstatování zřetelně vystihuje důležitost této fáze řízení, která je stěžejní pro jeho další vývoj a vůbec setrvání věřitele v pozici procesního subjektu. Přezkumné jednání musí být nařízeno soudem (termín a místo jeho konání je obligatorní náležitostí rozhodnutí o úpadku dle § 136 IZ), přičemž se musí konat nejpozději do dvou měsíců po uplynutí lhůty k přihlášení pohledávek, nejméně však týden po uplynutí této lhůty. Z důvodů hodných zvláštního zřetele může insolvenční soud tuto lhůtu prodloužit. Učiní tak zejména tehdy, jestliže je přihlášených věřitelů velký počet a insolvenční správce by neměl dostatek času k přípravě seznamu přihlášených pohledávek. Pokud bylo v rozhodnutí o úpadku rozhodnuto též o povolení oddlužení, přezkumné jednání se musí konat nejpozději do třiceti dnů po uplynutí lhůty k přihlášení pohledávek (§ 137 IZ).

Podkladem pro přezkumné jednání je seznam přihlášených pohledávek, který vypracuje insolvenční správce a při přezkumném jednání jsou pohledávky přezkoumávány právě dle tohoto seznamu. Stanovisko insolvenčního správce i dlužníka se do seznamu při jednání zaznamenává, přičemž takto upravený seznam je směrodatným podkladem pro zjištění (nebo naopak popření) přihlášené pohledávky a tvoří přílohu protokolu o přezkumném jednání. Z uvedeného plyne, že jak insolvenční správce, tak také dlužník, mohou ještě v průběhu jednání změnit své stanovisko vůči přihlášené pohledávce, a to oběma směry. Jistý manévrovací prostor zde má i přihlášený věřitel. Ten může až do konce přezkumného jednání měnit výši přihlášené pohledávky. Toto právo se výslovně týká pouze výše pohledávky, věřitel tedy nemůže měnit právní důvod vzniku pohledávky a další podstatné okolnosti, stejně jako se nemůže dodatečně rozmyslet o uplatnění svého práva na zajištění, pro které platí lhůta stanovená soudem

pro podání samotné přihlášky (§ 192 odst. 4 IZ). Pokud by pro takto pozdní změnu pohledávky nebylo možné provést její přezkoumání, může insolvenční soud vyloučit danou pohledávku ke zvláštnímu přezkumnému jednání.

2.3.1 Popření pohledávky

Popření pohledávky se může týkat její pravosti, výše nebo pořadí. Popírat pohledávku může insolvenční správce (v jistém směru lze říci, že je to také jeho povinnost, má-li za to, že přihlášení pohledávky není po právu), dlužník a přihlášení věřitelé (těm bylo oprávnění popírat pohledávky uděleno teprve novelizací insolvenčního zákona).

Následky popření pohledávky se liší dle toho, kdo popření učinil a jakým způsobem je řešen úpadek dlužníka. IZ totiž v ustanovení § 192 odst. 3 stanoví, že popření pohledávky dlužníkem nemá vliv na její zjištění (důsledkem však je, že vůči této pohledávce nebude upravený seznam přihlášených pohledávek exekučním titulem). Uvedené však nebude platit v oddlužení, kdy má popření dlužníka stejné následky jako popření pohledávky insolvenčním správcem (§ 410 odst. 2 IZ).

Popření pohledávky co do pravosti (§ 193 IZ) je vymezeno jako namítání nevzniku, zániku anebo promlčení pohledávky. Postačí, aby správce prohlásil, že pohledávku popírá co do základu. Nemusí tedy toto podání vymezovat skutkově, neboť skutkový základ pohledávky musí být popsán v přihlášce pohledávky. Pokud by tedy insolvenční správce v průběhu přezkumného jednání prohlásil, že popírá pohledávku co do základu, ve své podstatě říká, že zpochybňuje ty skutečnosti, které byly jako důvod přihlášení pohledávky uvedeny v přihlášce.⁵⁴

V praxi však takové neodůvodněné popření ze strany insolvenčního správce působí potíže v následném incidenčním sporu, neboť žalující popřený věřitel nemá

⁵⁴ Kotoučová, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, str. 421

žádné vodítko, jakým směrem má žalobou argumentovat, jinými slovy proti jakým námitkám insolvenčního správce bude žalobu podávat. Bylo by tedy jistě vhodné, aby insolvenční soud správce vyzval k odůvodnění takového popěrného úkonu.

Druhým možným směrem popření je rozporování výše přihlášené pohledávky (§ 194 IZ). Důvodem tohoto popěrného úkonu bude skutečnost, že pohledávka dlužníka je nižší, než výše uvedená v přihlášce. V popěrném úkonu musí být výslovně uvedeno, v jakém rozsahu je výše přihlášené pohledávky popírána, tedy nestačí, aby dlužník pouze prohlásil, že dluží méně, musí toto své tvrzení konkretizovat, což může být často problém.

V neposlední řadě lze popěrným úkonem sporovat pořadí pohledávky (§ 195 IZ). V takovém případě jde o namítání, že přihlášený věřitel nemá právo na uspokojení pohledávky ze zajištění, případně že jeho pohledávka má horší pořadí (což se bude opět týkat zajištěné pohledávky, kdy bude namítáno horší pořadí zástavního práva, resp. právních účinků jeho vzniku).

Konkrétní účinky popření dle výše uvedeného dělení výslovně IZ upravuje v § 196, kdy popření výše pohledávky nemá vliv na její pořadí, a naopak popření pořadí pohledávky nemá vliv na pravost nebo výši pohledávky. Pokud dojde k popření pořadí ve smyslu uspokojení pohledávky ze zajištění, má však u zajištěného věřitele, který může přihlášenou pohledávku vůči dlužníku uspokojit pouze z majetku tvořící zajištění, tytéž účinky jako popření pravosti pohledávky, a bylo-li toto právo popřeno jen zčásti, tytéž účinky jako popření výše pohledávky (§ 196 odst. 2 IZ).

Pokud dojde k popření pohledávky, je další vývoj řízení odvislý od toho, zda procesní subjekt k tomu povolaný učiní potřebnou procesní aktivitu, aby toto popření zvrátil, případně docílil jeho účinnosti. Jedná se zejména o nutnost podání určovací žaloby, kterou bude zahájen incidenční spor ohledně popřené pohledávky, jak bude uvedeno v následující podkapitole.

2.3.2 Zjištění pohledávky

Pod pojmem zjištění pohledávky rozumíme stav, kdy přihlášená pohledávka bude dále dle pravidel insolvenčního řízení uspokojována.

Ke zjištění pohledávky dochází tehdy, jestliže ji nepopřel insolvenční správce ani žádný z přihlášených věřitelů, případně též dlužník, jedná-li se o oddlužení. V tomto případě jde o nejjednodušší průběh přezkumného jednání, kdy nedochází ke sporu o pohledávku z žádné strany.

Ke zjištění pohledávky dojde také tehdy, jestliže ji nepopřel insolvenční správce a insolvenční soud odmítl její popření přihlášeným věřitelem, a dále pak, jestliže insolvenční správce nebo přihlášený věřitel, který ji popřel, vezme své popření zpět (opět se to v intencích oddlužení týká též dlužníka). Zpětvzetí popření ze strany insolvenčního správce je ale časově omezeno, a to po dobu, po kterou se dle insolvenčního zákona k pohledávce přihlíží. K účinnému zpětvzetí popření pohledávky může tedy dojít jen do doby, než marně uplyne lhůta stanovená věřiteli k podání incidenční žaloby, a podá-li věřitel včas žalobu o určení popřené pohledávky, pak do doby, než rozhodnutí insolvenčního soudu o této žalobě nabude právní moci.⁵⁵ To tedy znamená, že pokud správce nevezme popření pohledávky zpět v uvedené lhůtě, je věřitel nucen podat žalobu na určení svého nároku i přes to, že se např. s insolvenčním správcem dohodne na zpětvzetí popření. Pokud by tak totiž neučinil, bez ohledu na opožděné zpětvzetí popření ze strany správce by došlo k tomu, že by jeho pohledávka zjištěna nebyla a nebyla by v rámci řízení uspokojována. Pokud podá žalobu na určení svého nároku, může ji po opožděném zpětvzetí vzít zpět, neboť i bez výsledku zahájeného sporu bude pohledávka zjištěna právě oním zpětvzetím.

Ke zjištění pohledávky dojde také rozhodnutím insolvenčního soudu ve sporu o její pravost, výši nebo pořadí. Konkrétně dojde v tomto případě ke zjištění pohledávky právní mocí rozsudku, jímž soud určí, že v daném insolvenčním řízení má věřitel pohledávku za dlužníkem v konkrétní výši.

⁵⁵ srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16.12.2009, sp.zn. 29 NSCR 18/2009

Konečně dojde ke zjištění pohledávky také tehdy, jestliže insolvenční správce nepodá včas žalobu na popření vykonatelné pohledávky, případně tato žaloba bude zamítnuta (§ 201 IZ).

Předešlé dva způsoby zjištění pohledávky nastávají tedy výsledkem incidenčního sporu. Aktivní a pasivní legitimace a další procesní otázky jsou rozdílné dle toho, zda se jedná o popření vykonatelné nebo nevykonatelné pohledávky, a zda se jedná o popření insolvenčním správcem nebo věřitelem. Je vhodné zdůraznit, že pro poměry oddlužení platí pro popření dlužníkem obdobná pravidla jako pro popření insolvenčním správcem, tedy že případná žaloba věřitele musí být podána proti dlužníku a v případě popření vykonatelné pohledávky musí dlužník podat žalobu proti věřiteli (§ 410 IZ).

Pokud dojde k popření nevykonatelné pohledávky insolvenčním správcem, musí se popřený věřitel obrátit s určovací žalobou k soudu a v incidenčním sporu obhájit svou pohledávku. Žalobu musí podat do 30 dnů od přezkumného jednání. Pokud tak neučiní, nebude jeho pohledávka v popřeném rozsahu zjištěna a nebude se k ní dále v řízení přihlížet (§ 198 odst. 1 IZ). O nutnosti podat žalobu a o následcích jejího nepodání musí být věřitel insolvenčním soudem poučen. Pokud se věřitel neúčastnil přezkumného jednání, je povinností insolvenčního správce, aby jej písemně vyrozuměl o popření jeho pohledávky. V takovém případě také platí, že se věřiteli prodlužuje lhůta k podání žaloby o dalších 15 dnů, počítaných od doručení vyrozumění (§ 197 odst. 2 IZ). I pokud by však bylo vyrozumění doručeno brzy, zůstává věřiteli zachována lhůta 30 dnů od přezkumného jednání. To plyne jednak z dikce zákona, ale zároveň tak výslovně judikoval Vrchní soud v Praze.⁵⁶ Ten také dovodil, že pokud by ve vyrozumění o popření zaslaném insolvenčním správcem chybělo správné poučení, mělo by to za následek, že popřenému věřiteli by nepočala běžet lhůta pro podání žaloby.⁵⁷ V žalobě může věřitel uplatnit jako důvod vzniku popřené pohledávky pouze skutečnosti, které jako důvod vzniku této pohledávky uplatnil nejpozději do skončení přezkumného jednání (§ 197 odst. 2 IZ). To však neznamená, že by v rámci

⁵⁶ srov. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 10.5.2012, sp.zn. 1 VSPH 591/2012 (MSPH 60 INS 15444/2011)

⁵⁷ srov. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 25.2.2010, sp.zn. 1 VSPH 544/2009 (KSUL 45 INS 857/2008)

incidenčního sporu nemohl navrhnout další důkazy k prokázání svého nároku, které jako přílohu nepřiložil k přihlášce pohledávky. Incidenční spor je vázán svou vlastní koncentrací (§ 118b a § 119a OSŘ), ale právní titul pohledávky musí být v žalobě uveden stejný, jako v přihlášce, jinak bude zamítnuta. Na základě podané žaloby pak soud v nalézacím řízení určí oprávněnost, případně neoprávněnost přihlášené pohledávky, respektive jejího popření. Judikatura dovodila, že soud může také v rámci svého rozhodnutí určit, že pohledávka, případně její popření, má své opodstatnění co do určitého rozsahu a může tak rozhodnout, že ačkoliv bylo žalováno na určení celé pohledávky, bude pohledávka zjištěna jen v určitém rozsahu.⁵⁸

V případě vykonatelné pohledávky (tedy pohledávky, v jejíž prospěch disponuje věřitel exekucním titulem⁵⁹) je situace odlišná v tom smyslu, že aktivní legitimace je na straně insolvenčního správce, který musí do 30 dnů od přezkumného jednání u insolvenčního soudu podat žalobu, kterou své popření uplatní proti věřiteli, který vykonatelnou pohledávku přihlásil. Pokud by tak insolvenční správce neučinil, jeho popření by nebylo účinné a pohledávka věřitele by byla zjištěna (§ 199 odst. 1 IZ). Petit žaloby podané insolvenčním správcem musí znít „negativním způsobem“ ve vztahu k popřené pohledávce (případně jejímu popřenému rozsahu).⁶⁰ Insolvenční správce může proti vykonatelné pohledávce namítat skutkové popěrné důvody a může uvádět nové důkazní návrhy, neboť není vázán koncentrací původního nalézacího řízení, avšak u popěrných důvodů právních je situace odlišná. Ustanovení § 199 odst. 2 IZ totiž jednak sice stanoví, že jako důvod popření pravosti nebo výše vykonatelné pohledávky přiznané pravomocným rozhodnutím příslušného orgánu lze uplatnit jen skutečnosti, které nebyly uplatněny dlužníkem v řízení, které předcházelo vydání tohoto rozhodnutí; avšak zároveň doplňuje, že důvodem popření nemůže být jiné právní posouzení věci. Toto ustanovení, především jeho poslední věta, je v odborné veřejnosti i literatuře „jablkem sváru“, neboť se značně liší názory na to, co ještě je a co již není právním posouzením (dříve rozsouzené) věci, respektive zda některá rozhodnutí vůbec právní posouzení věci obsahují. Někteří autoři dovozují,⁶¹ že z uvedeného ustanovení je

⁵⁸ srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.4.2012 sp.zn. 29 Cdo 4268/2010

⁵⁹ srov. ust. § 40 zákona č. 120/2001 Sb., exekucní řád

⁶⁰ srov. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27.5.2014, sp.zn. 104 VSPH 111/2014 (KSPA 44 INS 32145/2012)

⁶¹ srov. Maršíková, J. *Insolvenční poradna*. Konkurzní noviny, 2012, č. 7, str. 2

zřejmé, že správce může do určité míry úspěšně napadat (i v otázce právního posouzení) pravomocné platební rozkazy, rozsudky pro zmeškání či pro uznání, platební výměry, apod.⁶² Tyto názory vycházejí pravděpodobně z úsudku, že ve zmíněných rozhodnutích nelze najít plnohodnotné právní posouzení věci, když k vydání dochází více či méně z důvodu nečinnosti dlužníka, aniž by vznášel jakoukoliv procesní obranu. S uvedeným názorem osobně nesouhlasím, neboť např. u platebního rozkazu platí, že soud může vydat platební rozkaz tehdy, je-li v žalobě uplatněno právo na zaplacení peněžitě částky a vyplývá-li uplatněné právo ze skutečností uvedených žalobcem (§ 172 OSŘ). Z takovéto dikce zákona je zřejmé, že soud i při vydání platebního rozkazu musí provést právní posouzení věci, aby osvědčil, že právo vtělené do platebního rozkazu vyplývá z tvrzených skutečností. Jiní autoři zastávají také tento názor, kdy např. uvádí, že soud může platební rozkaz vydat jen tehdy, uzavře-li po provedené právní kvalifikaci, že hmotné právo žalobci tvrzený nárok vůči žalovanému v celém rozsahu zakládá.⁶³ Se sjednocujícím stanoviskem musel přijít až Nejvyšší soud ČR, neboť i v jednotlivých senátech soudů Vrchních nebyla uvedená problematika hodnocena jednotně. Nejvyšší soud ČR nakonec dovedl, že „u rozsudků pro uznání a pro zmeškání se právní posouzení věci promítá v předem definovaném a zákonem omezeném typu odůvodnění. U platebních rozkazů (včetně elektronických a směnečných či šekových) se právní posouzení věci projevuje v tom, že soud taková rozhodnutí (vůbec) vydal.“⁶⁴ Je otázkou, zda soudní praxe zůstane nezměněna, neboť někteří insolvenční správci, kteří se snaží mimořádnými opravnými prostředky tento názor zvrátit, uvádí na podporu své snahy, že uvedené exekuční tituly mohou být snadno zneužity k „vygenerování“ neexistující vykonatelné pohledávky (subjektu spojeného s dlužníkem), a že faktické zbavení možnosti popírání těchto pohledávek může vést k poškozování práv věřitelů (kterým se na úkor „vygenerované“ vykonatelné pohledávky dostane nižší míry uspokojení). Tyto argumenty mají jistě své opodstatnění, avšak domnívám se, že názor Nejvyššího soudu ČR je správný, a pokud by skutečně došlo k „vygenerování“ neexistující vykonatelné pohledávky, je to problém na straně soudu, který sporný titul

⁶² srov. také Zelenka, J. a kol. *Insolvenční zákon, poznámkové vydání s důvodovou zprávou, nařízením Rady ES 1346/200 a prováděcími předpisy*. 2. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, str. 310

⁶³ Drápal, L., Bureš, J., a kol. *Občanský soudní řád I. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1151

⁶⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.7.2013 sp.zn. 29 ICdo 7/2013

v nalézacím řízení vydal (tedy vydal např. platební rozkaz, ačkoliv by neměl za osvědčené tvrzení žalobce), nikoliv problém současné právní úpravy § 199 odst. 2 IZ. Nejvyšší soud ČR zatím setrvává na svém právním názoru.⁶⁵ Uvedené tedy znamená, že insolvenční správce nebude moci uplatňovat jako popěrný důvod například chybně posouzenou výši úroků, nemravnost smluvních pokut apod., budou-li daným rozhodnutím tyto nároky věřiteli přiznány. Insolvenčnímu správci však zůstává možnost namítat např. promlčení pohledávky, tedy zůstává mu zachována možnost, namítat právní popěrný důvod v těch otázkách, které zjevně hodnoceny daným rozhodnutím nebyly.⁶⁶ Je vhodné také zdůraznit, že výše uvedené judikaturní závěry nedopadají na tzv. smluvní exekuční tituly, kterými jsou notářské, případně exekutorské zápisy se svolením k přímé vykonatelnosti. Z logiky věci plyne, že tyto tituly neobsahují žádné právní hodnocení, neboť nejsou výsledkem žádného soudního řízení, a proto se na ně nebude vztahovat omezení popření pro jiné právní posouzení věci.

Poměrně závažnou skutečností, která není v IZ výslovně uvedena je, že spor o pořadí pohledávky pro účely jejího uspokojení je vždy sporem zahajovaným věřitelem, a to bez ohledu na vykonatelnost jeho pohledávky. Ustálená judikatura totiž dovodila, že pořadí ani právo na uspokojení ze zajištění nejsou pokryty exekučním titulem. Je-li tedy popřeno právo na uspokojení pohledávky ze zajištění ve smyslu ustanovení § 196 odst. 2 IZ u vykonatelné pohledávky, pak bez ohledu na důvody popření podává žalobu na určení práva přednostního uspokojení zajištěný věřitel.⁶⁷ Je ovšem otázkou, jak by uvedené závěry obstály v okamžiku, kdy by zajištěný věřitel disponoval usnesením o nařízení soudního prodeje zástavy, vydaným v rámci řízení dle ustanovení § 353a a násl. zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále také „ZoZŘS“), jehož předmětem je doložení zajištěné pohledávky, osob zástavních dlužníků a právě existence zástavního práva ze strany zástavního věřitele. Dle uvedeného usnesení lze pro zajištěnou pohledávku vést výkon rozhodnutí prodejem zástavy, a ačkoliv není toto rozhodnutí soudu exekučním titulem pro celý rozsah pohledávky, je dle výslovné zákonné úpravy exekučním titulem ve vztahu k zástavě jako takové. Osobně se tedy domnívám, že pokud by zajištěný věřitel v rámci své

⁶⁵ srov. také Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.8.2013 sp.zn. 29 ICdo 31/2013

⁶⁶ Řeháček, O., Vrba, M. *K možnosti zpochybnění vykonatelných pohledávek v insolvenčním řízení.* Právní rozhledy. 17/2012. Str. 593

⁶⁷ srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2013 sp.zn. 29 ICdo 11/2012

příhlášky tento titul doložil, musel by při úmyslu popřít nárok na uspokojení ze zajištění, přes výše uvedené judikaturní závěry, podat incidenční žalobu sám insolvenční správce.

Poslední do úplného výčtu situací, které vedou ke zjištění (či naopak) pohledávky, je popření pohledávky přihlášeným věřitelem. Tuto možnost dává věřiteli ustanovení § 200 IZ. Lze říci, že toto ustanovení znamená posílení pozice přihlášeného věřitele, neboť mu umožňuje částečně suplovat funkci insolvenčního správce, který by jinak měl popřít přihlášenou pohledávku sám, ale neučiní tak např. z pochybení. Je možné si také představit situaci, že přihlášený věřitel bude disponovat více informacemi, než insolvenční správce a tudíž bude mít (na rozdíl od něj) k popření přihlášené pohledávky potřebné argumenty. U popření pohledávky věřitelem platí, že své popření věřitel musí následně zdůvodnit (prokázat) v incidenčním sporu, kde je aktivně legitimován a nese tak důkazní břemeno, a to bez ohledu na vykonatelnost pohledávky popřeného věřitele. Pokud se věřitel rozhodne popřít přihlášenou pohledávku, musí tak učinit na předepsaném formuláři a tři pracovní dny⁶⁸ před konáním přezkumného jednání (formulář obsahuje kromě dalších náležitostí především informaci o tom, zda věřitel popírá pohledávku co do pravosti, výše nebo pořadí). Pokud popření věřitele bude učiněno v rozporu s tímto pravidlem, nebude se k němu přihlížet a insolvenční soud takové popření odmítne (§ 200 odst. 1, 2 IZ). Pokud jej soud neodmítne, považuje se podaný formulář za podanou žalobu a ztělesňuje zahájení incidenčního sporu. Věřitel, který takovýmto způsobem popře pohledávku, má ještě další povinnost. Musí složit jistotu na náklady incidenčního řízení (pro případ, že by v něm neuspěl) do 15 dnů od přezkumného jednání (§ 202 odst. 3 IZ). Insolvenční soud věřitele k úhradě jistoty nevyzývá (obdobně jako u jistoty k zajištění náhrady škody u návrhu na vydání předběžného opatření dle § 74b OSŘ), nýbrž věřitel jistotu plní na základě příslušného zákonného ustanovení přímo a ve stanovené lhůtě, jejíž zmeškání nelze prominout,⁶⁹ a k jejímuž opožděnému (byť o den) složení se nepřihlíží,⁷⁰ přičemž nesložení jistoty vede k odmítnutí žaloby (§ 202 odst. 5 IZ). Pokud své výše uvedené

⁶⁸ srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.11.2012 sp.zn. 29 ICdo 17/2012

⁶⁹ srov. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19.12.2013, sp.zn. 101 VSPH 423/2013 (KSUL 45 INS 10979/2012)

⁷⁰ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17.4.2013, sp.zn. 101 VSPH 105/2013 (MSPH 88 INS 19378/2012)

povinnosti věřitel splní, rozhodne následně insolvenční soud o tom, že v daném řízení nemá popřený věřitel pohledávku za dlužníkem, samozřejmě za předpokladu, že v průběhu incidenčního sporu vyjdou najevo skutečnosti, které takové závěry osvědčí nebo v opačném případě, že žalobu zahájenou na základě podaného formuláře zamítá. Právní mocí rozsudku o zamítnutí žaloby je pohledávka popřeného věřitele zjištěna.

Naopak došlo-li by na základě žaloby insolvenčního správce nebo některého z věřitelů k účinnému popření přihlášené pohledávky, zaniká účast přihlášeného věřitele v insolvenčním řízení taktéž s právní mocí rozhodnutí soudu, kterým dané žalobě vyhověl.⁷¹

⁷¹ srov. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 13.3.2013, sp.zn. 1 VSPH 357/2013 (KSPH 35 INS 5516/2011)

3 Uspokojení pohledávky zajištěného věřitele

Předešlá kapitola pojednávala o postavení zajištěného věřitele a procesu uplatnění jeho pohledávky. Nyní se zaměříme na stádium insolvenčního řízení, kdy je již pohledávka zajištěného věřitele zjištěna a má dojít k jejímu uspokojení.

Úvodem je třeba říci, že ve vztahu k majetku náležejícímu do majetkové podstaty, který je předmětem zajištění, má rozhodující slovo zajištěný věřitel. Neznamená to však, že by věřitel sám mohl s majetkem nakládat, neboť není osobou s dispozičním oprávněním. Tou je v případě konkurzu insolvenční správce, který má v rámci konkurzu dispoziční oprávnění k celé majetkové podstatě (§ 229 odst. 3 IZ), ale stejně tak to pro majetek tvořící předmět zajištění platí i pro řešení úpadku oddlužením, neboť v rámci oddlužení, kde je dispoziční oprávnění ke zbylému majetku v rukou dlužníka (§ 229 odst. 3 IZ), může s předmětem zajištění disponovat taktéž pouze insolvenční správce (§ 409 odst. 2 IZ). Rozhodující slovo znamená skutečnost, že insolvenční správce je vázán pokyny zajištěného věřitele směřujícími ke správě a zpeněžení předmětu zajištění.

Zpeněžením majetkové podstaty se rozumí převedení veškerého majetku, který do ní náleží, na peníze za účelem uspokojení věřitelů (§ 283 odst. 1 IZ). Tuto činnost ponechám na následující podkapitoly a nyní uvedu několik podstatných informací ke správě předmětu zajištění a majetkové podstaty jako celku, neboť obojí spolu mnohdy úzce souvisí. Běžně totiž dochází k situacím, kdy je v rámci zpeněžování nemovitého předmětu zajištění zpeněžován i movitý majetek sloužící jako příslušenství.

IZ vymezuje správu majetkové podstaty mimo jiné jako činnosti, které směřují k tomu, aby nedocházelo k jejímu znehodnocení, zejména aby nedošlo k odstranění, zničení, poškození nebo odcizení majetku, který do ní náleží, případně činnosti směřující k tomu, aby se majetková podstata rozmnožila (§ 230 odst. 1 IZ). Insolvenční správce je povinen při správě majetkové podstaty postupovat svědomitě a s odbornou péčí (§ 36 odst. 1 IZ), avšak v rámci správy majetku bude často kooperovat také s věřitelským orgánem. Pokud pomineme skutečnost, že takový postup je vhodný, je

v jistém směru pro správce dokonce nutný, a to s ohledem na náklady, které při této činnosti vznikají. Nezřídka totiž insolvenční správce v rámci své činnosti pověří či sjedná závazek k obstarání jednotlivé záležitosti s třetí osobou (např. podání incidenční žaloby advokátem, což je častý jev zejména u insolvenčních správců s ekonomickým vzděláním), a pokud by neměl takový postup schválený věřitelským orgánem, ponese náklady takového jednání ze svého, v souladu s ustanovením § 39 odst. 2 a 3 IZ (pokud takový postup schválen byl, jsou hrazeny z majetkové podstaty). U majetku, který neslouží k zajištění pohledávky žádného z věřitelů, platí, že insolvenční správce jedná v rámci správy majetku z vlastní iniciativy. U správy té části majetkové podstaty, která slouží k zajištění pohledávky, je insolvenční správce vázán pokyny zajištěného věřitele. Tak tomu je ale pouze tehdy, směřují-li tyto pokyny k řádné správě. Insolvenční správce může odmítnout pokyny zajištěného věřitele, má-li za to, že nesměřují k řádné správě majetku a může požádat insolvenční soud o jejich přezkoumání v rámci dohlédací činnosti (§ 230 odst. 2 IZ). V případě, kdy k jednomu a témuž předmětu zajištění uplatňuje své právo na přednostní uspokojení více zajištěných věřitelů, uděluje tyto pokyny zajištěný věřitel, jehož pohledávka se uspokojuje ze zajištění jako první v pořadí (§ 230 odst. 2 IZ).

Zdálo by se tedy, že ostatní zajištění věřitelé nemají možnost prosadit svou vůli ve vztahu ke správě předmětu zajištění. Pokud by tomu tak skutečně bylo, a insolvenční správce by nevyhodnotil pokyny zajištěného věřitele s prvním pořadím uspokojení jako nevhodné, mohlo by v některých případech hrozit, že předmět zajištění utrpí újmu, kterou by pokyn zajištěného věřitele s horším pořadím odvrátil. Pro tyto případy obsahuje IZ ustanovení § 230 odst. 4, které stanoví, že pokud není k pokynům zajištěného věřitele prvního v pořadí připojen písemný souhlas ostatních zajištěných věřitelů, insolvenční správce vyrozumí insolvenční soud. Insolvenční soud v takovém případě nařídí do 30 dnů jednání, při kterém rozhodne o tom, zda pokyny zajištěného věřitele prvního v pořadí schvaluje, či nikoliv. Pro úplnost je pak třeba dodat, že náklady spojené s provedením svého pokynu nese zajištěný věřitel ze svého, jak jsem již uváděl v podkapitole 2.2.1.

3.1 Pokyn ke zpeněžení

Ačkoliv platí, že insolvenční správce je vázán pokyny zajištěného věřitele ve vztahu ke způsobu zpeněžení majetku, který tvoří zajištění, existují i pro zajištěného věřitele omezení, přes které jít svým pokynem nemůže. IZ taxativním výčtem upravuje tři možné způsoby, kterými lze majetkovou podstatu zpeněžovat. Jsou jím zpeněžení majetku veřejnou dražbou (dle ZVD), prodejem movitých a nemovitých věcí podle ustanovení občanského soudního řádu o výkonu rozhodnutí nebo prodejem majetku mimo dražbu, tzv. prodejem „z volné ruky“ (§ 286 IZ). Žádný jiný způsob zpeněžení majetku zákon nepřipouští. Pokud by zajištěný věřitel žádal po insolvenčním správci prodej majetku tvořícího zajištění jiným způsobem, insolvenční správce by byl povinen takový pokyn pro rozpor se zákonem odmítnout. Dle systematiky zákona se zdá, že IZ zcela jednoznačně preferuje zpeněžení majetku formou veřejné dražby, jež je nejtransparentnějším způsobem zpeněžení. Při veřejné dražbě je insolvenční správce zpravidla uchráněn eventuálních výtek věřitelů ohledně nevhodné formy zpeněžení či nízkého výtěžku.⁷² Veřejná dražba je vhodným institutem i s ohledem na nižší míru předepsaných procesních úkonů v rámci jejího realizování, což z ní činí poměrně rychlý způsob zpeněžení majetku.

Můžou však nastat situace, kdy bude vhodné zvolit některý z dalších způsobů zpeněžení. Tak například prodej nemovité věci dle pravidel výkonu rozhodnutí může být vhodný tam, kde bude existovat zatížení nemovité věci právní vadou v podobě věcného břemene. Je známým faktem, že věcná břemena snižují (některá značně) hodnotu nemovité věci. V rámci výkonu rozhodnutí však dává OSŘ možnost, aby v usnesení, kterým soud stanovuje výslednou cenu předmětu budoucí dražby, bylo rozhodnuto, že právo odpovídající věcnému břemeni zanikne, je-li hrubý nepoměr mezi věcným břemenem a výhodou (pro) oprávněného z něj, a toto právo výrazně omezuje možnost prodat nemovitou věc v dražbě (§ 336a odst. 2 OSŘ). Jestliže tedy bude existovat věcné břemeno, které nebude možné napadnout např. skrze neúčinnost právního úkonu (např. § 242 IZ), bude pak zpeněžení majetku dle pravidel výkonu

⁷² Zelenka, J. a kol. *Insolvenční zákon, poznámkové vydání s důvodovou zprávou, nařízením Rady ES 1346/200 a prováděcími předpisy*. 2. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, str. 423

rozhodnutí jediným způsobem, jak docílit skrze vyšší obvyklou cenu (díky zániku právní vady) předmětu prodeje i vyššího výtěžku ze zpeněžení.

Prodej majetku mimo dražbu pak může být vhodný tehdy, jestliže existuje subjekt, který má velký zájem (např. z osobních důvodů, pro citovou vazbu na lokaci nemovité věci apod.) o koupi předmětu zpeněžení, ale nechce riskovat proces licitace v dražbě, při kterém by nemusel být úspěšný. Taková osoba pak většinou rovnou nabízí koupi předmětu zpeněžení za cenu stanovenou znaleckým posudkem nebo vyšší. V takové situaci je pak na insolvenčním správci, případně zajištěném věřiteli, aby dobře zvážili výhodnost přímé nabídky, neboť jejím přijetím sice získají jistotu prodeje předmětu zpeněžení za hodnotu ceny obvyklé (která bude vyšší než cena vyvolávací v dražbě), avšak nikdy se již nedozví, zda by se ten samý předmět nevydražil za cenu ještě vyšší. Každou takovou nabídku pak je tedy třeba hodnotit individuálně ke všem okolnostem.

Ačkoliv jsou způsoby zpeněžení upraveny v IZ v Části druhé, Hlava I. (tedy u úpravy konkurzu), platí tato ustanovení stejně i pro zpeněžení majetku v rámci oddlužení (§ 409 odst. 3 IZ).

Zmíněné způsoby zpeněžení majetku jsou uzavřeným výčtem jak pro prodej majetku, který slouží k zajištění pohledávky některého z věřitelů, tak pro prodej zbylé majetkové podstaty, ze které mají být v rámci konkurzu uspokojeni nezajištění věřitelé. To, v čem se liší zpeněžení majetku sloužícího k zajištění pohledávky zajištěného věřitele a majetku ostatního, je již v úvodu kapitoly zmiňovaná vázanost insolvenčního správce pokyny zajištěného věřitele.

Zatímco pro zpeněžení majetku, který k zajištění žádné pohledávky neslouží, platí, že o způsobu zpeněžení rozhodne se souhlasem věřitelského výboru insolvenční správce (§ 286 odst. 2 IZ), v případě prodeje majetku mimo dražbu navíc se souhlasem insolvenčního soudu (§ 289 odst. 1 IZ), u zpeněžení předmětu zajištění je zvolen zcela odlišný přístup.

Jde-li o zpeněžení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, která slouží k zajištění pohledávky, je insolvenční správce vázán pokyny zajištěného věřitele

směřujícími ke zpeněžení (a to bez ingerence věřitelského orgánu). Je-li zajištěných věřitelů více, uděluje tyto pokyny zajištěný věřitel, jehož pohledávka se uspokojuje ze zajištění jako první v pořadí. Jestliže zajištěný věřitel neudělí příslušné pokyny ani ve lhůtě určené insolvenčním soudem, má právo je udělit zajištěný věřitel, jehož pohledávka se uspokojuje ze zajištění jako další v pořadí. Insolvenční správce může tyto pokyny odmítnout, má-li za to, že předmět zajištění lze zpeněžit výhodněji. V takovém případě požádá insolvenční soud o jejich přezkoumání v rámci dohlédací činnosti (§ 293 odst. 1 IZ). Tato zákonná úprava klade velkou odpovědnost na bedra insolvenčního správce, neboť je jeho povinností aktivně hodnotit pokyny zajištěných věřitelů, a domnívá-li se, že nejsou vhodné, je insolvenční správce povinen iniciovat jejich přezkum. Taková úprava je z logiky věci na místě, neboť předmět zajištění bude často tím jediným hodnotným majetkem, ze kterého lze očekávat výtěžek. Jelikož v rámci konkurzu platí, že po úhradě přihlášené zajištěné pohledávky je přebytek výtěžku k dispozici pro rozdělení mezi nezajištěné věřitele, je taková zákonná úprava projevem snahy zákonodárce chránit i ostatní věřitele proti věřiteli zajištěnému, který by mohl ke zpeněžení přistoupit v duchu přísloví „po mě potopa“ a jednoduše dát pokyn k takovému zpeněžení, které by stačilo jen na úhradu jeho pohledávky, zatímco jiným způsobem by mohlo být dosaženo vyššího výtěžku.

Ačkoliv to na první pohled z předmětného ustanovení není zjevné, bez možnosti zasáhnout do pokynu zajištěného věřitele prvního v pořadí nejsou ani další zajištění věřitelé. Ustanovení § 293 odst. 2 IZ totiž obsahuje odkaz na obdobné užití § 230 IZ. To ve své podstatě znamená, že zákonodárce takřka neomezenou vládu nad předmětem zajištění ze strany zajištěného věřitele prvního v pořadí omezil i tak, že není-li k pokynům tohoto zajištěného věřitele připojen písemný souhlas ostatních zajištěných věřitelů, jejichž pohledávka se uspokojuje ze stejného zajištění, insolvenční správce vyrozumí o této skutečnosti insolvenční soud. Insolvenční soud v takovém případě nařídí do 30 dnů jednání, při kterém rozhodne o tom, zda pokyny zajištěného věřitele schvaluje (§ 230 odst. 4 IZ). Při takto nařízeném jednání lze však projednat pouze námitky proti pokynům zajištěného věřitele, které ostatní zajištění věřitelé uplatní písemně u insolvenčního soudu nejpozději do 7 dnů ode dne zveřejnění původních pokynů v insolvenčním rejstříku. K později podaným námitkám se nepřihlíží a soud je nebude moci zohlednit (§ 230 odst. 4 IZ). Pokud se tedy ostatní zajištění věřitelé

rozhodnou něčeho namítat, musí tak učinit rychle a bez otálení, protože v opačném případě se zbaví možnosti zvrátit pokyn zajištěného věřitele prvého v pořadí, a nebude-li tento zjevně nevýhodný (a napadnutý insolvenčním správcem), bude podle něj bez dalšího postupováno při zpeněžování zajištěného majetku.

3.2 Proces zpeněžení

V této podkapitole se zastavím u jednotlivých způsobů zpeněžení majetku, nacházejícího se v majetkové podstatě, o něco podrobněji.

Ohledně způsobu zpeněžení veřejnou dražbou obsahuje insolvenční zákon takřka pouze odkazy na zvláštní právní předpis, ZVD (§ 286 a § 287 IZ). Tento odkaz IZ jen rozvádí o informaci, že smlouva o provedení dražby se stane účinnou dnem, kdy ji schválí věřitelský výbor, což znamená, že ačkoli jí insolvenční správce platně uzavře, do vydání souhlasu věřitelského orgánu podle ní nemůže být postupováno, neboť nezpůsobuje právní účinky⁷³ (toto pravidlo však platí pouze tehdy, není-li zpeněžován majetek tvořící zajištění na přímý pokyn zajištěného věřitele, neboť v takovém případě není schválení věřitelského výboru třeba). Pro osvětlení procesu tohoto způsobu zpeněžení je nutné tedy nastínit úpravu ZVD. Poměrně stručně můžeme konstatovat, že jde o proces, ve kterém zvláštní subjekt, dražebník (který musí disponovat vydanou koncesí), na návrh navrhovatele provede dražbu, tedy licitaci, která je zakončena udělením příklepu, kterým se rozumí přiznání přechodu vlastnického práva k předmětu dražby z původního vlastníka na osobu, která v dražbě učinila nejvyšší podání (§ 2 písm. j) ZVD). Navrhovatelem v daném případě bude vždy insolvenční správce, neboť jak jsem uvedl výše, insolvenční správce je osobou s dispozičním oprávněním. Dražba, kterou bude navrhovat k provedení, bude vždy veřejná dražba dobrovolná, dle Části druhé ZVD (§ 17 odst. 4 ZVD).

⁷³ srov. Švestka, J., Dvořák, J. a kol. *Občanské právo hmotné*. 5. Jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, str. 126

U tohoto způsobu zpeněžení se tak činnosti insolvenčního správce omezí pouze na vyhledání osoby vhodného dražebníka (pokud tuto osobu nevybere ve svém pokynu ke zpeněžení zajištěného majetku zajištěný věřitel) a uzavření smlouvy o provedení dražby. Smlouva o provedení dražby musí obsahovat označení, že jde o dražbu dobrovolnou, označení navrhovatele, dražebníka a předmětu dražby, nejnižší podání, lhůtu pro uhrazení ceny dosažené vydražením přesahující 500 000 Kč, výši odměny dražebníka nebo způsob jejího určení nebo ujednání o tom, že dražba bude provedena pro navrhovatele bezúplatně (§ 19 odst. 2 ZVD). Především označení předmětu dražby a způsob stanovení odměny dražebníka jsou dvě stěžejní náležitosti dané smlouvy, kdy konkrétně u odměny dražebníka je nutné pamatovat na omezení horní hranice celkových nákladů zpeněžení, které budou odečítány z výtěžku zpeněžení (§ 298 odst. 4 IZ). Insolvenční správce tak musí při uzavírání smlouvy o provedení dražby prokázat notnou dávku orientace v hmotněprávním úkonu, aby si uvědomil všechny jeho následky. Pokud by totiž např. došlo k tomu, že skrze odměnu dražebníka dojde k překročení horní hranice odečitatelných nákladů na zpeněžení a insolvenční správce nebude disponovat souhlasem zajištěného věřitele k jejich překročení, ponese tyto „vícenáklady“ ze svého. V praxi se proto lze často setkat s tím, že jako výraz souhlasu se smluvními podmínkami zpeněžení (a možná i jako výraz alibizmu) insolvenční správci požadují po zajištěných věřitelích odsouhlasení textu smlouvy o provedení dražby, případně dokonce trvají na tom, aby se zajištěný věřitel stal vedlejším účastníkem smluvního vztahu, kdy v důsledku tohoto postupu tak zajištění věřitelé de facto poskytují bezplatný právní servis insolvenčním správcům. Je dále vhodné zmínit, že obsah ujednání ve smlouvě o provedení dražby uvedený výše není taxativní, a lze tedy do jejího rámce začlenit i ujednání, která nejsou ze zákona vyžadována, ale s ohledem na situaci mohou být vhodná. Tak například lze uvažovat situaci, kdy bude předmětem zpeněžení nemovitost v pohraniční oblasti. Pak bude jistě vhodné dražebníka zavázat k tomu, aby vyvíjel inzertní činnost ohledně konané dražby nejen na území ČR, ale také na území sousedícího státu. Lze konstatovat, že dané smluvní ujednání může ve výsledku vést k dosažení vyššího výtěžku zpeněžení, neboť se dražby účastní více zájemců. Ostatně na tomto příkladu lze také demonstrovat, že výhody tohoto způsobu zpeněžení spočívají také v tom, že jej provádí soukromoprávní subjekt, který není svázán místem výkonu své činnosti, jako by tomu bylo například v případě

zpeněžení dle pravidel výkonu rozhodnutí, kde by byl soud omezen svou pravomocí pouze na území ČR (nehledě na to, že by soud nevykonával žádnou inzertní činnost ani na území ČR).

Po uzavření smlouvy o provedení dražby je již veškerá činnost v rukách dražebníka, který dle ZVD uspořádá samotnou licitaci, ze které skrze nejvyšší podání vzejde nabyvatel zpeněžovaného majetku, vydražitel. Vlastnické právo nabývá vydražitel k okamžiku udělení příklepu, ale pouze za předpokladu, že včas uhradil cenu dosaženou vydražením, nabývá jej tedy s účinky *ex tunc* (§ 30 odst. 1 ZVD). Pro doplnění je na tomto místě vhodné uvést, že tato zákonná úprava nemění ničeho na „obecné“ úpravě nabývání vlastnictví nemovitých věcí, u kterých taktéž při nabytí vlastnického práva v dražbě platí, že vlastnické právo k nim vzniká zápisem do katastru nemovitostí (§ 1105 NOZ).⁷⁴

Nejvyšší podání hradí vydražitel přímo dražebníkovi, který jej až posléze přeposílá insolvenčnímu správci na účet majetkové podstaty (§ 35 ZVD).

Druhým (dle pořadí v jakém jej uvádí IZ) způsobem zpeněžení je prodej movitých věcí a nemovitostí podle ustanovení občanského soudního řádu o výkonu rozhodnutí. Ačkoliv IZ přímo odkazuje na ustanovení OSŘ o výkonu rozhodnutí (§ 321 a násl. OSŘ), má daný způsob i jisté odchylky od „klasického“ vykonávacího řízení. Není zde například účastník v pozici oprávněného, ba ani účastník v pozici povinného, neboť ani dlužník ani věřitelé nejsou účastníky daného způsobu zpeněžení, který provede soud na návrh insolvenčního správce, který je jediným účastníkem tohoto řízení (§ 288 odst. 1 IZ). K návrhu musí být přiloženo rozhodnutí o prohlášení konkursu, soupis věcí (které mají být prodávány) potvrzený insolvenčním soudem a souhlas věřitelského výboru s tímto způsobem zpeněžení (nebo pokyn zajištěného věřitele). Soudem, který bude provádět samotné zpeněžení, není soud insolvenční, ale soud, který je obecným soudem dlužníka.⁷⁵ Poté, co příslušný soud obdrží návrh na zpeněžení, postupuje z úřední povinnosti tak, jako by konal výkon rozhodnutí dle každého jiného (exekučního) titulu. Vydává rozhodnutí, předepsaná OSŘ pro výkon

⁷⁴ srov. ust. § 1, ve spojení s § 10 a 11 zákona č. 256/2013, o katastru nemovitostí

⁷⁵ Kotoučová, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, str. 700

rozhodnutí, která doručuje pouze insolvenčnímu správci, jenž má právo podávat proti těmto rozhodnutím opravné prostředky.

O vhodnosti využití tohoto způsobu zpeněžení jsem se již zmínil v předchozí podkapitole.

Poslední z trojice způsobu zpeněžení je prodej majetku mimo dražbu. Prodej mimo dražbu může insolvenční správce uskutečnit se souhlasem insolvenčního soudu a věřitelského výboru. Z dikce třetí věty ustanovení § 289 odst. 1 IZ se podává, že souhlasy si může insolvenční správce opatřit i po uzavření samotné smlouvy, na základě které k převodu majetku dochází. Při udělení souhlasu může insolvenční soud stanovit podmínky prodeje, například stanoví minimální prodejní cenu předmětu zpeněžení. Insolvenční soud může též stanovit konkrétní subjekt, kterému má být věc prodána, nebo naopak může ve svém rozhodnutí insolvenčnímu správci uložit, aby předmět zpeněžení inzeroval (příp. k tomu využil služby třetí osoby), kdy přímý prodej odsouhlasí nejvyšší nabídce z této inzerce vzešlé. Dokud není souhlas insolvenčním soudem a věřitelským výborem udělen, nenabývá smlouva o prodeji mimo dražbu účinnosti, nemůže tedy dojít k převodu vlastnického práva (§ 289 odst. 1 IZ). Souhlasu insolvenčního soudu ani věřitelského výboru není opět třeba tehdy, jestliže je tímto způsobem zpeněžován majetek sloužící k zajištění pohledávky na pokyn daného zajištěného věřitele.

Smlouvu, kterou insolvenční správce uskuteční převod vlastnického práva k předmětu zpeněžení, lze napadnout žalobou na určení neplatnosti do tří měsíců ode dne, kdy byla zveřejněna v insolvenčním rejstříku. Jelikož se jedná o incidenční spor, je příslušný k jeho projednání insolvenční soud (§ 289 odst. 3 ve spojení s § 159 odst. 1 písm. f) IZ). IZ výslovně nestanoví, kdo je aktivně legitimován k podání dané žaloby, avšak lze usuzovat, že tak bude jistě dlužník, a dále pak i osoby, které mají na rozhodnutí v dané věci evidentní (naléhavý) právní zájem, což bude kromě věřitelů i neúspěšný zájemce o koupi předmětu zpeněžení.

Jakým konkrétním způsobem dojde k uzavření smlouvy ze strany insolvenčního správce, záleží jen na jeho úvaze. Může jistě uzavřít konkrétní kupní smlouvu

s konkrétním zájemcem (což mu ostatně, jak bylo výše uvedeno, může i insolvenční soud uložit), ale jistě může také zvolit veřejnou nabídku ve smyslu § 1780 a násl. NOZ.⁷⁶

Na tomto místě je jistě vhodné, pozastavit se nad jedním ustanovením IZ, konkrétně nad § 295. IZ zde stanoví, že dlužník a osoby jemu blízké (u obchodních společností také osoby, které s dlužníkem tvoří koncern), nesmí nabývat majetek náležející do majetkové podstaty, a to ani v případě, že k jeho zpeněžení došlo dražbou. Navíc platí, že tento majetek nesmí být na uvedené osoby převeden ani ve lhůtě 3 let od skončení insolvenčního řízení, i když jim svědčí zákonné předkupní právo. Pokud by k tomu došlo, jsou dle IZ daná právní jednání stižena neplatností, a to neplatností relativní.

Smyslem celého ustanovení je zamezit takovým manipulacím s majetkem podstaty, jejichž výsledkem by bylo jen to, že by se dlužníkovi, event. jemu blízkým osobám, podařilo znovu získat zpět zpeněžený majetek (pozn.: teoreticky za neodpovídající hodnotu). Jinými slovy, jde o to zamezit podvodným úpadkům.⁷⁷ IZ dále rozšiřuje výčet osob, kterých se zákaz nabývání týká, o osoby se specifickým postavením, např. vedoucí zaměstnanec dlužníka, kdy v tomto výčtu lze spatřovat snahu, aby se hlavně u právnických osob v postavení dlužníka zamezilo tomu, že majetek z podstaty budou nabývat lidé, kteří de facto úpadek dlužníka způsobili (§ 295 odst. 2 IZ).

Na návrh dotčených osob může insolvenční soud v odůvodněných případech povolit výjimku ze zákazu nabývání majetku z majetkové podstaty (§ 295 odst. 3 IZ). Takový postup bude opodstatněný tam, kde je zřejmé, že např. osoba blízká dlužníkovi, která s ním sdílí společnou domácnost, bude ochotna za nemovitost, v níž se tato domácnost nachází, zaplatit nejvyšší nabídku, neboť v opačném případě by došlo na straně těchto osob ke ztrátě domova. Lze si i představit situaci, že sám dlužník odkoupí majetek z podstaty. Takový případ však bude přicházet v úvahu jen při oddlužení formou splátkového kalendáře. Jen tehdy totiž zůstává dlužníkovi zachována dispozice s majetkem, který neslouží k zajištění pohledávek zajištěných věřitelů (vyjma

⁷⁶ srov. též Kotoučová, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, str. 702

⁷⁷ Zelenka, J. a kol. *Insolvenční zákon, poznámkové vydání s důvodovou zprávou, nařízením Rady ES 1346/200 a prováděcími předpisy*. 2. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, str. 436

samozřejmě části výdělku, který připadá na pravidelné splátky). V takovém případě tedy teoreticky lze uvažovat o situaci, kdy bude mít dlužník dostatečný příjem na to, aby hradil splátky do splátkového kalendáře a ještě mu zbylo na úmor úvěru, který by si sjednal za účelem vykoupení nemovité věci sloužící k zajištění, když nový úvěr není vyloučen (§ 412 odst. 1 písm. g) IZ). V rámci konkurzu však taková situace z povahy věci nastat nemůže, neboť pokud by dlužník v rámci konkurzu žádal o výjimku z nabývání majetku z podstaty a chtěl za něj uhradit kupní cenu, znamenalo by to, že disponuje prostředky, které zamlčel insolvenčnímu správci a musel by je vydat do majetkové podstaty. Jediná opět teoretická možnost by byla, pokud by třetí osoba provedla úhradu za dlužníka, ačkoliv nabyvatelem majetku by byl dlužník sám.

Taková konstrukce by však samozřejmě vedla k oprávněnému podezření, zda jí není zastírán pravý původ prostředků, a bylo by na místě, aby v takovéto situaci insolvenční správce sám prokázal jistou míru investigativního úsilí, případně využil možnost vstupu státního zastupitelství do řízení, které by se pak danou otázkou mělo z úřední povinnosti zabývat. Jistě by zde totiž existovalo podezření na spáchání některého z tzv. úpadkových deliktů.⁷⁸

3.3 Vydání výtěžku

V předchozí podkapitole jsem se zabýval procesem zpeněžení. Nyní tak z logiky věci musí následovat problematika vydání výtěžku, který je zpeněžením získán. Zaměřím se na vydání výtěžku zajištěnému věřiteli.

Insolvenční zákon stanoví, že zajištění věřitelé mají právo, aby jejich pohledávka byla uspokojena z výtěžku zpeněžení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, jimiž byla zajištěna (§ 298 odst. 1 IZ). Přitom platí, že se uspokojují zásadně dle svého pořadí, tedy dle okamžiku vzniku svého zajišťujícího práva (§ 167 odst. 1 IZ). Výtěžek zpeněžení po odečtení nákladů spojených se správou

⁷⁸ srov. Kislingerová, E., Richter, T., Smrčka, L. a kol. *Insolvenční praxe v České republice. V období 2008-2013*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, str. 72

a zpeněžením a po odečtení částky připadající na odměnu insolvenčního správce vydá insolvenční správce se souhlasem insolvenčního soudu zajištěnému věřiteli (§ 298 odst. 2 IZ). IZ nestanovuje pro vydání výtěžku žádnou konkrétní lhůtu, avšak lze souhlasit s odbornou literaturou, že není žádný důvod k tomu, aby insolvenční správce čekal na žádost zajištěného věřitele.⁷⁹ Naopak by měl konat sám ze své vlastní iniciativy, kdy lze konstatovat, že liknavost ve vydání výtěžku by mohla být sankcionována snížením jeho odměny rozhodnutím insolvenčního soudu v rámci dohlédací činnosti (§ 38 odst. 3 IZ). Je bohužel obvyklou praxí velké množství insolvenčních správců, že tito s vydáním výtěžku poměrně dlouze otálejí. Setkal jsem se i s případem, kdy bylo v řízení prokázáno, že insolvenční správce úmyslně převedl výtěžek zpeněžení na svůj osobní účet, kde měl vázán termínovaný vklad, tedy užil prostředky náležející zajištěnému věřiteli ve svůj prospěch, aby získal přírůstek (úroky), což v daném řízení posléze samozřejmě vedlo ke zproštění funkce (§ 32 odst. 1 IZ). Navíc platí, že náleží zajištěnému věřiteli i částka odpovídající přirostlým úrokům za dobu, než byl výtěžek zpeněžení zajištěnému věřiteli vydán.⁸⁰

Od výtěžku zpeněžení se před jeho vydáním odečítají náklady na správu a samotný proces zpeněžení, kdy IZ stanovuje limity pro rozsah těchto nákladů. U nákladů na zpeněžení činí limit 5 % z výtěžku a u správy pak 4 %. Pokud zajištěný věřitel vydá souhlas s vyššími náklady, lze je odečíst i ve větším rozsahu (zpravidla pak takový souhlas udělí přímo v pokynu, kterým dává insolvenčnímu správci instrukce ke zpeněžení).

Odečítána je také odměna insolvenčního správce, kterou upravuje VoO. Tato odměna se vypočítá tak, že od výtěžku zpeněžení je nejprve odečten náklad na správu a samotné zpeněžení, kdy z takto ponížené částky výtěžku se následně vypočte procentuálně vyjádřená odměna insolvenčního správce (§ 1 VoO).

Výtěžek zpeněžení ponížený o výše uvedené částky může být na návrh insolvenčního správce vydán zajištěnému věřiteli, a to po vyslovení souhlasu ze strany insolvenčního soudu (jedná se o rozhodnutí vydávané v rámci dohlédací činnosti).

⁷⁹ Zelenka, J. a kol. *Insolvenční zákon, poznámkové vydání s důvodovou zprávou, nařízením Rady ES 1346/200 a prováděcími předpisy*. 2. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, str. 440

⁸⁰ srov. též Kotoučová, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, str. 720

Vydání souhlasu ze strany soudu však předchází vyvěšení návrhu insolvenčního správce v insolvenčním rejstříku. Toto vyvěšení slouží k tomu, aby mohli ostatní věřitelé nebo dlužník podat proti návrhu námitky, které musí být podány do sedmi dnů od vyvěšení. Pokud budou takové námitky podány, soud k jejich projednání nařídí jednání (§ 298 odst. 3 IZ). Obsahem daných námitek bude nejčastěji chybně vypočítaná odměna insolvenčního správce a ačkoliv IZ výslovně užívá spojení „ostatní věřitelé“, je zřejmé, že námitky mohou být podány i zajištěným věřitelem, v jehož prospěch je vydání výtěžku navrhováno.

Obecně platí, že proti rozhodnutím vydaným v rámci dohlédací činnosti, nelze podávat odvolání (§ 91 IZ), avšak IZ výslovně připouští, že proti usnesení, kterým insolvenční soud vydá souhlas s vydáním výtěžku je odvolání přípustné, ale podat jej může pouze dlužník, insolvenční správce, zajištěný věřitel (jemuž má být výtěžek vydán) a věřitelé, kteří proti vydání výtěžku podali námitky (§ 298 odst. 7 IZ). Po právní moci usnesení o schválení vydání výtěžku může insolvenční správce provést vyplacení příslušné částky.

Pro úplnost se na tomto místě jistě sluší také uvést, jak je to s vydáním výtěžku zpeněžení majetkové podstaty nezajištěným věřitelům. Z povahy věci plyne, že se následující řádky týkají pouze konkurzu, případně reorganizace či oddlužení formou zpeněžením majetkové podstaty, neboť v rámci oddlužení formou splátkového kalendáře se žádné zpeněžování nezajištěného majetku neprovádí.

Pro vydání výtěžku mezi nezajištěné věřitele tedy platí, že pokud probíhá zpeněžování majetkové podstaty průběžně (což bude připadat v úvahu hlavně u rozsáhlejších majetkových podstat), může insolvenční správce navrhopvat soudu částečný rozvrh, na základě kterého, bude-li soudem povolen, může průběžně provádět uspokojování věřitelů (§ 301 IZ). Pokud je zpeněžování majetkové podstaty spíše „jednorázová“ záležitost, pak, zjednodušeně řečeno, si musí věřitelé počkat na rozvrh v rámci konečné zprávy, na základě kterého bude určen jejich podíl na výtěžku zpeněžení, a teprve poté, v samém závěru celého řízení, dojde k vyplacení peněženích prostředků, přičemž v zásadě platí, že se věřitelé uspokojují poměrně (§ 302 a násl. IZ).

4 Neuspokojení přihlášené pohledávky zajištěného věřitele

Ačkoliv v zásadě platí, že pokud zajištěný věřitel včas a řádně přihlásí svou pohledávku do insolvenčního řízení, mělo by dojít k jejímu (alespoň částečnému) uspokojení, mohou nastat i situace, kdy tomu tak nebude.

Tyto situace můžeme rozdělit na dvě skupiny, které rozlišuje subjektivní postoj samotného zajištěného věřitele k uspokojení jeho pohledávky, tedy zda k jejímu neuspokojení dochází z vůle zajištěného věřitele, nebo proti jeho vůli.

Je nasnadě, že obě situace s sebou nesou odlišné následky pro postavení zajištěného věřitele po skončení insolvenčního řízení, a to navíc v závislosti na tom, jakým způsobem byl úpadek dlužníka řešen, zda konkurzem, či oddlužením.

Před pokračováním v tématu této kapitoly krátce odůvodním, proč je záměrně v této práci de facto v celém jejím rozsahu opomíjena reorganizace, tedy sanační způsob řešení úpadku podnikajících subjektů, kdy je tak činěno ze dvou důvodů. Prvním je fakt, že dle statistik je tento způsob řešení úpadku jen okrajový. Lze říci, že počty schválených reorganizací se v každém kalendářním roce dají počítat na jednotky, maximálně desítky (v roce 2016 bylo schválených reorganizací 18, dlouhodobý průměr pak dle statistik mezi lety 2008 až 2016 hovoří o 16ti reorganizacích ročně). Druhý důvod pak je ten, že pokud má v rámci reorganizace dojít k postupnému uhrazování pohledávek za současného pokračování činnosti dlužníkovy podniku, spočívá postavení zajištěného věřitele v pouhém přijímání pravidelných měsíčních splátek.

Příčiny, proč je reorganizace tak okrajovým jevem, budou pravděpodobně dvě, kdy je od sebe můžeme odlišit jejich, řekněme, povahou. Jde jednak o příčinu „vnější“, kterou takto můžeme nazvat s ohledem na skutečnost, že ovlivňuje subjekty nikoliv na základě jejich uvážení, ale na základě objektivně nastavených pravidel pro reorganizaci. Reorganizací totiž může projít pouze podnikatelský subjekt, jestliže jeho celkový roční úhrn čistého obratu za poslední účetní období předcházející insolvenčnímu návrhu dosáhl alespoň částku 50 000 000 Kč, nebo zaměstnává-li nejméně 50 zaměstnanců v pracovním poměru (§ 316 odst. 4 IZ). Jedná se tedy o způsob řešení úpadku, určený

pouze pro větší podnikatelské subjekty. Pokud druhou příčinu označíme za „vnitřní“, bude tak proto, že se jedná o nutnost zpracování reorganizačního plánu (§ 316 odst. 5 IZ), tedy dokumentu, který svou složitostí (která bude tím vyšší, čím větší podnik má být sanován) může dlužníka samotného odradit, tedy při svém uvážení od záměru vstoupit do reorganizace ustoupí.

Přitom při zpracování reorganizačního plánu ještě před zahájením insolvenčního řízení a jeho předložením spolu s návrhem (tzv. předpřipravená reorganizace) lze sanovat i menší podnikatelské subjekty (§ 316 odst. 5 IZ poslední věta). V případě tzv. předpřipravené reorganizace lze navíc snáze dosáhnout jejího povolení skrze odlišný způsob schválení reorganizačního plánu, který byl jako výslovná výhoda hodnocen i na půdě Ústavního soudu ČR.⁸¹ Tato problematika by však již mohla být pro svou rozsáhlost tématem pro jinou práci.

4.1 Neuspokojení pohledávky zajištěného věřitele z jeho vůle

Situace, že při řádném přihlášení pohledávky zajištěného věřitele nedojde ke zpeněžení předmětu zajištění a následně z jeho výtěžku k uspokojení dané pohledávky z vůle přihlášeného věřitele, může nastat tehdy, jestliže tento zajištěný věřitel neudělí ke zpeněžení pokyn.

To však platí pouze tehdy, je-li úpadek dlužníka řešen formou oddlužení, neboť v konkurzu, nevydal-li by zajištěný věřitel pokyn, postupoval by insolvenční správce dle pokynu zajištěného věřitele dalšího v pořadí (§ 293 odst. 1 IZ) a nebyl-li by takový věřitel, pak by insolvenční správce postupoval ze své vlastní iniciativy ve zpeněžení dle svého uvážení, samozřejmě po schválení postupu věřitelským výborem (§ 293 odst. 2 ve spojení s § 286 odst. 2 IZ).

Jestliže platí, že zajištěný věřitel se uspokojuje z výtěžku zpeněžení, je nasnadě otázka, proč by v rámci probíhajícího oddlužení pokyn ke zpeněžení zajištěným

⁸¹ srov. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 5. 4. 2016, sp.zn. II.ÚS 703/16

věřitelem nebyl vůbec vydán. Taková situace nastane tehdy, jestliže zajištěný věřitel netrvá na tom, aby jeho pohledávka byla v rámci oddlužení uspokojována, typicky tehdy, jestliže je například uspokojována z jiných zdrojů (jinou, na pohledávce zavázanou, osobou) nebo tehdy, jestliže zvolí ke svému dlužníku vstřícný přístup v tom smyslu, že mu chce ponechat ve vlastnictví předmět zajištění (často „střechu nad hlavou“) a domluví se s ním, že zajištěnou pohledávku bude dlužník hradit až po skončení oddlužení poté, co se mu podaří vypořádat své zbylé závazky.

Uvedený krok může být výhodný nejen pro dlužníka, ale také pro věřitele samotného, neboť nic nebrání ujednání mezi věřitelem a dlužníkem, že v následné dohodě o uhrazení zajištěné pohledávky uhradí dlužník i přirostlé a dále přirůstající příslušenství, které by se jinak v rámci oddlužení neuspokojovalo (neboť nelze přihlásit úroky, přirostlé po prohlášení úpadku). Na tom ničeho nemění ani případná situace, kde by byl dlužník na základě splněného oddlužení osvobozen od placení zbytku dluhů (§ 414 odst. 1 IZ).

Splní-li dlužník všechny povinnosti, které jsou mu IZ a soudem uloženy v průběhu oddlužení, a požádá-li dlužník výslovně soud o osvobození od placení zbytku pohledávek, soud vydá usnesení, kterým takové žádosti vyhoví. Soud zde však nerozhoduje o existenci či neexistenci neuhrazených pohledávek, soud zde pouze konstatuje, že dlužník není povinen je hradit svým věřitelům. Dané pohledávky však nezanikají a svou povahou se stávají jakousi naturální obligací, která sice existuje, ale nelze vynutit její úhradu, stejně jako např. u dluhu promlčeného.

Takto výslovně judikoval i Nejvyšší soud ČR říkajíc, že „pohledávka v neuhrazeném rozsahu nadále existuje, dlužník však je rozhodnutím insolvenčního soudu zbaven povinnosti ji věřiteli zaplatit. Pohledávka tak v neuhrazeném rozsahu nezanikla, leč věřitel ji nemůže úspěšně vymáhat.“⁸²

Tento závěr pak v převedení na uvedenou situaci znamená, že pokud by následně uzavřel věřitel se svým dlužníkem dohodu o uhrazení dluhu, a to i ve větším rozsahu než byla daná pohledávka věřitelem přihlášena

⁸² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.11.2010, sp.zn. 29 Cdo 3509/2010

do insolvenčního řízení, nejednalo by se na straně věřitele o bezdůvodné obohacení, které by byl povinen dlužníku navracet.

Samozřejmě zde existuje riziko, že dlužník by svůj proklamovaný slib k uzavření následné dohody o uhrazení dluhu po skončení oddlužení nemusel splnit. Zde IZ dává zajištěnému věřiteli určitou pojistku v podobě ustanovení § 414 odst. 4. Toto ustanovení říká, že při osvobození dlužníka od placení zbytku neuhrazených dluhů zůstává zajištěnému věřiteli, který po schválení oddlužení nepožádal o zpeněžení majetku sloužícího k zajištění pohledávky, zachováno právo domáhat se uspokojení pohledávky z výtěžku zpeněžení tohoto majetku. V zásadě to znamená, že pokud by se zajištěný věřitel následně nedomluvil s dlužníkem na splátkové dohodě, má jistotu, že se bude moci uspokojit alespoň z výtěžku zpeněžení předmětu zajištění, jako by k němu došlo již v rámci oddlužení.

Pokud by tedy dlužník na proklamovanou dohodu s věřitelem následně nepřistoupil, mohou nastat tři situace.

Prvá nastane tehdy, jestliže byla pohledávka zajištěného věřitele v době prohlášení úpadku nevykonatelná, tedy zajištěný věřitel nedisponoval exekučním titulem. V této situaci bude muset věřitel nejprve svůj nárok na uspokojení z výtěžku zpeněžení zažalovat, aby získal titul k prodeji předmětu zástavy. Pravděpodobně tak učiní v řízení dle § 353a a násl. ZoZŘS, v jehož rámci získá titul přímo na soudní prodej zástavy. Avšak není vyloučena ani klasická žaloba na plnění proti dlužníkovi, která by ovšem musela obsahovat takový petit, jenž zohlední povinnost dlužníka k plnění žalovaného nároku jen do výše výtěžku zpeněžení předmětu zajištění.

Druhá situace nastane tehdy, jestliže pohledávka zajištěného věřitele byla již vykonatelná, tedy zajištěný věřitel disponoval exekučním titulem k vymožení dané pohledávky. V této situaci již může věřitel podat exekuční návrh, ve kterém by měl ale uvést, že provedení exekuce je možné jen prodejem předmětu zástavy (nejčastěji nemovitosti), kdy soudní exekutor v následném exekučním řízení musí vydat jen takové exekuční příkazy, které budou směřovat k prodeji předmětu zástavy (tedy nejtypičtěji exekuční příkaz prodejem nemovitosti), kdy i své náklady a svou odměnu může

uspokojovat pouze z výtěžku tohoto prodeje. Touto koncepcí je podstatně modifikováno pravidlo určující způsoby provedení exekuce a jejich pořadí.⁸³

Třetí situací je pak stav, kdy zajištěný věřitel již svou pohledávku v okamžiku prohlášení úpadku exekučně vymáhal. V této situaci bylo exekuční řízení po dobu běžícího oddlužení přerušeno (§ 140a IZ), ale po skončení oddlužení se automaticky nezastavuje. Je tedy třeba, aby zajištěný věřitel, v exekuci v pozici oprávněného, podal sám návrh na částečné zastavení exekuce, co se týče způsobů jejího provedení, které se již nemohou uplatnit s ohledem na osvobození od placení zbytku dluhů, a aby ponechal v běhu exekuční řízení jen co do prodeje předmětu zástavy. Pokud by dlužník v postavení povinného navrhoval zastavení exekuce i co do prodeje předmětu zajištění, neměl by být s tímto návrhem úspěšný, právě s odkazem na § 414 odst. 4 IZ.

Pro úplnost se pak na tomto místě také jeví vhodné zmínit následující.

Osvobození od placení zbytku dluhů se týká jen dlužníka samotného, tudíž nastane-li situace, že věřitel je zajištěný majetkem třetí osoby (v insolvenčním řízení dlužníka tak vystupuje jako věřitel nezajištěný), zůstává mu i v této situaci právo, dosáhne-li dlužník osvobození od placení zbytku dluhů, domáhat se uspokojení své pohledávky z prodeje předmětu zajištění po třetí osobě. Zástavní dlužník se v daném případě nemůže bránit poukazem na insolvenční řízení obligačního dlužníka a jeho osvobození od dluhů, což bývá pro tyto osoby nepříjemným překvapením.

Opět je zde možné poukázat na výslovnou judikaturu Nejvyššího soudu ČR, že „rozhodnutí vydané podle § 414 odst. 1 insolvenčního zákona, jímž insolvenční soud osvobodí dlužníka od placení pohledávek v rozsahu, v němž dosud nebyly uspokojeny, nezbavuje povinnosti k úhradě těchto pohledávek dlužníkovým věřitelům ani ručitele, ani jiné osoby, které měly vůči dlužníku pro tyto pohledávky práv postihu.“⁸⁴

⁸³ srov. ust. § 58 zákona č. 120/2001 Sb., exekuční řád

⁸⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.11.2010, sp.zn. 29 Cdo 3509/2010

4.2 Neuspokojení pohledávky zajištěného věřitele proti jeho vůli

Druhá zmíněná situace, a sice že při řádném přihlášení pohledávky zajištěného věřitele nedojde k uspokojení dané pohledávky, a to proti vůli přihlášeného věřitele, může nastat ze dvou důvodů.

Prvním důvodem je stav, kde zajištěnému věřiteli nesvědčí pořadí vzniku jeho zajišťovacího práva. Jedná se tedy o takový skutkový stav, kde sice dojde ke zpeněžení předmětu zajištění, ale následně z jeho výtěžku nedojde k uspokojení pohledávky, neboť výtěžek zpeněžení postačí pouze k úhradě zajištěné pohledávky s lepším pořadím. Takováto situace může nastat jak v oddlužení, tak v konkurzu a můžeme říci, že je výsledkem chybného úsudku zajištěného věřitele, neboť je to příklad řízení, do kterého měl věřitel (ačkoliv disponující zajišťovacím právem) svou pohledávku přihlásit jako nezajištěnou, neboť jak v rámci oddlužení (tam jistě), tak v rámci konkurzu by se mu dostalo vyššího (respektive alespoň nějakého) plnění.

Druhým důvodem, proč nedojde k uspokojení zajištěné pohledávky proti vůli přihlášeného věřitele, bude skutkový stav, kde sice zajištěný věřitel disponoval zajišťovacím právem prvním v pořadí, ale kde i přes vydání pokynu ke zpeněžení předmětu zajištění nedojde k prodeji a insolvenční řízení skončí. Jelikož jde tedy o situaci, kdy část majetkové podstaty nebyla zpeněžena, a přesto bylo ukončeno insolvenční řízení, plyne z logiky věci, že tento stav může nastat jen v rámci oddlužení.

Taková situace, jakkoliv nezní pravděpodobně, není až tak neobvyklá. Fakticky může být důsledkem zdržování, a to buď na straně dlužníka nebo insolvenčního správce. Také ale může být důsledkem shody málo pravděpodobných okolností.

Za takovou shodu okolností lze považovat například situaci, kdy je dlužníku schváleno oddlužení plněním splátkového kalendáře a dlužník v průběhu insolvenčního řízení získá do svého vlastnictví majetek značnějšího rozsahu (například dědictvím), ze kterého okamžitě uhradí 100 % nezajištěných pohledávek. V takovém případě nemusí soud čekat na uplynutí pěti let, neboť pohledávky jsou uhrazeny ještě před touto předpokládanou dobou splácení a může vzít splnění oddlužení takovouto mimořádnou

splátkou na vědomí. Jelikož právní mocí tohoto rozhodnutí insolvenční řízení končí (§ 413 IZ) a současně je rozhodnuto i o odměně insolvenčního správce a jeho nákladech, je zároveň insolvenční správce zproštěn své funkce a není tak zde subjekt, který by naplnil obsah pokynu zajištěného věřitele.

Výše uvedená situace, tedy skončení insolvenčního řízení před naplněním pokynu zajištěného věřitele, může nastat i bez toho, aby v průběhu insolvenčního řízení docházelo k průtahům, zapříčiněným insolvenčním správcem. Avšak v praxi taková situace nebude častá. Insolvenční správce může způsobit neuspokojení zajištěného věřitele, přes vydání pokynu ke zpeněžení tím, že pro svou liknavost nedokáže zpeněžit majetek představující předmět zajištění dříve, než bude vydáno výše zmíněné rozhodnutí o vzetí na vědomí splněného oddlužení, ačkoliv jej dlužník splní v obvyklé lhůtě pěti let. Nejčastěji bude taková situace plynout z neschopnosti správce, který si svou agendu nedokáže dobře (mezi jednotlivá řízení, kde vykonává funkci) rozprostřít. Pokud v takovém případě zajištěný věřitel vystupuje v řízení nedostatečně aktivně (a nedomáhá se například zproštění liknavého insolvenčního správce jeho funkce), nemusí být jeho pokyn naplněn. Taková situace může ale vyplynout i z úmyslného jednání (spíše nejednání) insolvenčního správce. V praxi se často stávají případy, kdy insolvenční správce nesouhlasí s pokynem zajištěného věřitele, a tak jej předkládá soudu k posouzení v rámci dohlédací činnosti (v této práci již o tom bylo pojednáno), kdy tento proces může trvat i velmi dlouhou dobu. Pokud pak soud pokyn zajištěného věřitele potvrdí, bohužel někteří insolvenční správci z různých důvodů dále dle daného pokynu nekonají a existují i případy, kdy výslovně věřiteli sdělí, že pokud nedojde ke zpeněžení dle jejich představ, budou i nadále ignorovat udělený pokyn. Typická je to situace u insolvenčních správců, kteří dlouhodobě spolupracují s určitými subjekty, například realitními kanceláři, kdy doslova vnucují zajištěným věřitelům tyto subjekty jako zprostředkovatele prodeje. O tom, zda je to jen čistě z důvodu jejich přesvědčení o renomovanosti daných realitních kanceláří, nebo toto jednání již hraničí s trestněprávní odpovědností, lze vést polemiku.

Naštěstí liknavost insolvenčního správce nebývá tak obvyklá, jako spíše snahy dlužníků všelijak zmařit zpeněžení předmětu zajištění do doby, než bude jejich oddlužení splněno, s výše uvedenými důsledky. Právní úprava insolvenčního řízení

dává dlužníkům různé možnosti, jak zdržovat zpeněžení předmětu zajištění. Nejtypičtější strategií bývají (někdy více, jindy méně, sofistickované) žaloby třetích osob, cílících na vyloučení věci z majetkové podstaty, postavené na nejroztodivnějších právních (i neprávních) konstrukcích apod.

Tyto snahy dlužníků lze odůvodnit tím, že se domnívají, že pokud nebude předmět zajištění zpeněžen v rámci insolvenčního řízení, ačkoliv k tomu byl vydán pokyn, toto právo věřitele zanikne, neboť v předešlé podkapitole uvedený § 414 odst. 4 IZ hovoří o zachování práva věřitele na uspokojení pohledávky z výtěžku zpeněžení předmětu zajištění jen tehdy, „nepožádal-li“ tento věřitel o zpeněžení.

Osobně jsem přesvědčen, že v nastíněném případě je chování dlužníka důvodem pro nepřiznání osvobození od úhrady zbytku dluhů, neboť je evidentní, že dlužník jedná nepoctivě a dle mého názoru náleží dobrodiní osvobození od hrazení zbytku dluhů jen dlužníkovi čestnému a poctivému, který projevuje zřetelně patrnou snahu dostat svým splatným dluhům.⁸⁵ Tedy, v uvedeném případě by ani neprovedení zpeněžení předmětu zástavy v rámci insolvenčního řízení nemělo pro zajištěného věřitele znamenat jakékoliv omezení v dalším vymáhání jeho pohledávky.

I pokud by přes zjevně nepoctivé jednání dlužník ve výše naznačené situaci dosáhl na osvobození od hrazení zbytku dluhů, lze konstatovat, že svou zdržovací taktikou by ničeho nedosáhl. Judikaturou bylo výslovně dovozeno, že ustanovení § 414 odst. 4 IZ nemá být vykládáno přísně restriktivně, tedy že se dané ustanovení nevztahuje pouze na situace, kde zajištěný věřitel nevydal úmyslně pokyn ke zpeněžení, avšak i na situace, kde pokyn vydán byl, ale nedošlo k jeho naplnění. Platí tedy, že „právo domáhat se uspokojení zajištěné pohledávky z výtěžku majetku sloužícího k jejímu zajištění zůstává zachováno též zajištěnému věřiteli, který sice požádal o zpeněžení tohoto majetku po schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře, avšak v insolvenčním řízení k takovému zpeněžení z nejrůznějších důvodů nedošlo. Jiný výklad by byl v rozporu se zásadami, na nichž spočívá insolvenční řízení.“⁸⁶

⁸⁵ srov. Jirmásek, T. *S poctivostí oddlužení dojdeš* Právní rozhledy. 23-24/2015. Str. 812

⁸⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 1.7.2014, sp. zn. 1 VSPH 1304/2014

5 Postavení zajištěného věřitele po skončení insolvenčního řízení

Postavení zajištěného věřitele po skončení insolvenčního řízení je v zásadě závislé na tom, zda zajištěný věřitel svou pohledávku řádně a včas přihlásil a tato byla v rámci řízení zjištěna. Dále pak záleží na způsobu, jakým byl dlužníkův úpadek řešen (z důvodů, viz úvod do kapitoly 4, ponechávám opět poněkud stranou způsob řešení úpadku dlužníka reorganizací).

Pokud byl dlužníkův úpadek řešen formou konkurzu, může se po skončení insolvenčního řízení zajištěný věřitel ocitnout v následujících situacích.

Pokud svou pohledávku řádně a včas přihlásil a uplatnil právo na uspokojení ze zajištění, tedy přihlásil pohledávku jako zajištěnou majetkem dlužníka, z podstaty věci došlo (ať již dle jeho pokynu, nebo jinak) ke zpeněžení majetku, který tvořil zajištění jeho pohledávky. Z tohoto majetku byl také zajištěný věřitel uspokojen, kdy výtěžek z prodeje byl insolvenčním správcem nejpozději v rámci konečné zprávy určen k výplatě zajištěnému věřiteli a po právní moci rozvrhového usnesení mu byl také zaslán (§ 302 ve spojení s 305 až 307 IZ). Následně vydal insolvenční soud usnesení o zrušení konkurzu, jehož právní mocí zaniknou účinky prohlášeného konkurzu (§ 308 IZ). Tím je tedy řízení skončeno, avšak ve zbytku (tedy v neuspokojené části) pohledávka zrušením konkurzu nezaniká a věřitel ji může i nadále vymáhat (pozn. pokud v důsledku zrušení konkurzu nedojde k zániku osoby dlužníka, právnické osoby). Je však vždy otázkou, zda bude taková aktivita věřitele smysluplná, když zpeněžením celé majetkové podstaty dlužník přichází takřka o veškerý svůj majetek a jediná možnost vymožení pohledávky spočívá pro věřitele v budoucím ekonomicky aktivním životě dlužníka. To je však ideální stav, který v praxi často nenastává. Dlužníci, právnické osoby, končí zpravidla své fungování a u osob fyzických se často setkáváme s tím, čemu se říká odchod do „šedé ekonomické zóny“, což typicky znamená nárazové přivýdělký, případně trvalé příjmy vyplácené dlužníkům v hotovosti bez evidence pracovního poměru a existence bankovního účtu apod. To ještě v lepším případě, v tom horším pak „odchod do“ kriminálního prostředí. Ačkoliv má tedy věřitel právní

možnost svou pohledávku i nadále vymáhat, fakticky je ve zbytku jeho pohledávka pro neexistující zdroje nevymahatelná.

Totožně to platí i pro situaci, kdy do prohlášeného konkurzu zajištěný věřitel svou pohledávku nepřihlásí. Po skončení řízení bude moci svou pohledávku dále vymáhat, avšak lze konstatovat, že nebude z čeho, neboť i majetek, který tvořil zajištění jeho pohledávky, bude v rámci konkurzu zpeněžen. Jelikož platí, že zpeněžením věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty v insolvenčním řízení zaniká zajištění pohledávky zajištěného věřitele, a to i v případě, že nepodal přihlášku své pohledávky (§ 167 odst. 4 IZ), nebude se moci uspokojovat z majetku, který nabude třetí osoba, neboť tato jej získá nezatížený právem ve prospěch třetí osoby (daného věřitele).

Na tomto místě je vhodné se pozastavit u vývoje, který prodělala systematika uspokojování zajištěných věřitelů v rámci konkurzu. Dle aktuálního znění IZ platí, že zajištěný věřitel se uspokojuje z výtěžku zpeněžení předmětu zajištění, a to bez jakéhokoliv dovětku jak v oddlužení, tak v konkurzu. To tedy znamená, zjednodušeně řečeno, že zajištěný věřitel bude uspokojen jen z výtěžku zpeněžení předmětu zajištění a ve zbytku jej vývoj insolvenčního řízení nemusí zajímat. Nebylo tomu však takto vždy. IZ obsahoval ustanovení § 299, který mimo jiné říkal, že neuspokojená část (původně zajištěné) pohledávky se považuje za pohledávku přihlášenou a uspokojí se stejně jako tyto (tedy ostatní přihlášené) pohledávky.⁸⁷ To dávalo zajištěným věřitelům značnou výhodu, oproti věřitelům nezajištěným, neboť kromě výtěžku zpeněžení předmětu zajištění byli zajištění věřitelé také uspokojováni ze zbytku majetkové podstaty, a to poměrně s věřiteli nezajištěnými. Tato výhoda však zanikla pro zajištěné věřitele dnem 31. prosince 2013, kdy nabyl účinnosti zákon č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů. Zmíněnou novelizací bylo totiž ustanovení § 299 zrušeno bez náhrady.

Situací, ve kterých se může ocitnout zajištěný věřitel po skončení řízení, kde bylo insolvenčním soudem dlužníku schváleno oddlužení, bude vícero.

⁸⁷ srov. Zelenka, J. a kol. *Insolvenční zákon, poznámkové vydání s důvodovou zprávou, nařízením Rady ES 1346/200 a prováděcími předpisy*. 2. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, str. 441

Pokud zajištěný věřitel svou pohledávku do schváleného oddlužení řádně a včas přihlásil a uplatnil právo na uspokojení ze zajištění, záleží, zda došlo také ke zpeněžení předmětu tvořící zajištění. Situace, zda došlo (a následně tedy došlo i k uspokojení pohledávky), či nedošlo ke zpeněžení a zda se tak stalo z vůle, nebo proti vůli zajištěného věřitele, byly podrobněji rozebrány v předešlých kapitolách. Zbývá se tedy zmínit o situaci, kdy zajištěný věřitel svou pohledávku nepřihlásil řádně a včas, nebo tak sice učinil, ale již neuplatnil právo na uspokojení z předmětu zajištění.

Pokud „zajištěný“ věřitel svou pohledávku řádně a včas nepřihlásil, je jeho postavení po skončení insolvenčního řízení závislé v intencích oddlužení na tom, zda soud na žádost dlužníka vydá usnesení, kterým jej zproští povinnosti hradit zbylé (i nepřihlášené pohledávky), jak již o tom bylo výše pojednáno. Pokud takové rozhodnutí soud vydá, „zajištěnému“ věřiteli se z jeho pohledávky stane jakási naturální obligace, kterou nemůže po dlužníku vymáhat, ale může jen doufat, že ji dlužník bude chtít ze své vůle uhradit, což zřejmě téměř nikdy nenastane. Pokud by dlužník nebyl osvobozen od hrazení zbytku pohledávek, může věřitel svou pohledávku po něm následně vymáhat, neboť samotné splnění podmínek oddlužení dlužníka povinnosti hradit zbytky svých dluhů nezbavuje. Došlo-li však v řízení ke zpeněžení předmětu, který tvořil zajištění věřitelovi pohledávky (např. na základě pokynu jiného – dalšího – zajištěného věřitele), stejně jako v konkurzu, ani zde se již s odkazem na ustanovení § 167 odst. 4 IZ nebude moci věřitel dovolávat svého (tehdejšího) zajištění.

Pokud by „zajištěný“ věřitel svou pohledávku přihlásil řádně a včas pouze jako nezajištěnou, tedy neuplatnil by své právo na uspokojení z prodeje předmětu tvořícího zajištění, bude s ním v průběhu celého insolvenčního řízení nakládáno jako s nezajištěným věřitelem, avšak i s důsledky z toho plynoucími pro jeho postavení po skončení řízení. „Zajištěný“ věřitel nemůže počítat s tím, že pokud bude v rámci oddlužení uspokojován jako jiní nezajištění věřitelé např. splátkami ze splátkového kalendáře, zůstane mu zachováno jeho zajišťovací právo i pro případ osvobození dlužníka dle § 414 odst. 4 IZ. Jak již bylo toto ustanovení výše rozebíráno a jak plyne také z textu uvedeného v podkapitole 1.4 (.1), právo na uspokojení ze zajištění po osvobození dlužníka od úhrady zbytku dluhů zůstává zachováno jen zajištěnému věřiteli, který je považován za zajištěného v podmínkách insolvenčního řízení, tedy

takového, který své zajišťovací právo uplatnil řádně a včas v přihlášce své pohledávky. Pokud by tedy došlo po splnění oddlužení k osvobození dlužníka od placení zbylých pohledávek, nebude mít „zajištěný“ věřitel v tomto uvedeném případě již možnost svou pohledávku jakkoliv vymáhat. Pokud by předmět zajištění tvořila nemovitost, mohl by se naopak dlužník domáhat určovací žalobou na věřiteli výmazu zástavního práva z katastru nemovitostí. Pokud by však dlužník nepožádal o osvobození od placení zbytků pohledávek, lze konstatovat, že by se v takovém případě mohl věřitel i po skončení insolvenčního řízení domáhat vydobytí své pohledávky i na předmětu zajištění a v důsledku by tak vytěžil z dlužníka (skrže splátky v rámci oddlužení a následný výkon rozhodnutí na zástavu) nejvyšší možné plnění. V praxi si však lze jen těžko představit situaci, kde by odpovědný zajištěný věřitel přistoupil na takto riskantní strategii a de facto by spoléhal na to, že dlužník nesplní podmínky oddlužení, nebo že opomene následně požádat insolvenční soud o osvobození od hrazení zbytku pohledávek. Sluší se pak ještě dodat, že pokud by v daném případě bylo oddlužení řešeno formou zpeněžení majetkové podstaty, uspokojoval by se „zajištěný“ věřitel poměrně s ostatními přihlášenými věřiteli a ve zbytku by se v případě dlužníkovy osvobození jeho pohledávka stala opět fakticky nevymahatelnou naturální obligací.

Obecně lze tedy konstatovat, že nepřihlášení pohledávky do insolvenčního řízení může mít, a zpravidla má, pro věřitele fatální následky v podobě faktické ztráty možnosti alespoň částečného uspokojení jeho pohledávky v případě dlužníkovy úpadku, a to bez ohledu na to, jak byl věřitel při vzniku závazkového vztahu obezřetný a svou pohledávku případně zajistil.

Závěr

V úvodu této práce jsem předestřel, že jejím cílem je podat ucelený obraz o postavení zajištěného věřitele a uspokojení jeho pohledávky v rámci insolvenčního řízení, a to takovým způsobem, aby byly zodpovězeny i praktické otázky, které mohou ve spojení s tímto tématem nastat. V jejím textu jsem se tak vynasnažil do podrobností rozebrat problematiku právních jednání, kterými je pohledávka do insolvenčního řízení uplatňována, otázky týkající se uplatnění práva na přednostní uspokojení ze zajištění, praktické problémy a situace, které vznikají v průběhu procesu zpeněžování předmětu zajištění a v neposlední řadě zásadní otázky týkající se samotného uspokojení zajištěného věřitele.

Při zpracování této rigorózní práce jsem vycházel zejména z platné a účinné právní úpravy, odborné literatury a publikovaných článků z odborných časopisů či internetových stránek zabývajících se právní, a případně konkrétně insolvenční tematikou.

Jak jsem proklamoval v úvodu, snažil jsem se klást důraz na podstatnou část judikatury, která mnohdy řeší praktické otázky výslovně neupravené v právním předpise či svou autoritou sjednocuje soudní praxi ohledně sporných situací, a zároveň poukázat na situace, které ale ani judikatura výslovně neřeší, případně na problematiku, která judikatorně řešena sice je, ale bohužel nikoliv jednotně. U těchto situací a otevřených otázek (např. „parcelace“ pohledávek, dluhy nabyté dědictvím apod.) jsem se pak pokusil nastínit možný způsob jejich řešení, a to skrze příklonění se k jednomu či druhému právnímu názoru, který se k řešení nabízí.

Ve své práci jsem v první kapitole obecně pojednal o subjektech insolvenčního řízení, což mělo za cíl základním způsobem nastínit jejich roli v insolvenčním řízení. U věřitele jsem se pak ve druhé kapitole zaměřil především na postavení věřitele zajištěného. V zásadě lze říci, že v průběhu tvorby této práce jsem se zaměřoval na to, aby její obsah mohl případně také posloužit jako praktický návod pro zajištěného věřitele, jak řešit určité situace, které v praxi nastávají, ale jejich řešení není nikterak

jednoduché ani snadno rozpoznatelné ze samotné právní úpravy a komentář k IZ k nim mlčí, neboť jak by pravil klasik, „kde začíná problém, končí komentář“. To platí jak pro obsah druhé kapitoly, která tedy pojednává o postavení zajištěného věřitele v průběhu uplatnění jeho pohledávky a způsobů, kterými tak může učinit, včetně následného přezkoumání a zjištění pohledávky, ale také pro obsah kapitoly třetí, která se týkala již samotného uspokojení přihlášené pohledávky skrze pokyn udělený insolvenčnímu správci, proces zpeněžení předmětu zajištění a následného vydání výtěžku. Kapitola čtvrtá pak pojednávala o situaci, kdy nedojde v rámci insolvenčního řízení k uspokojení pohledávky zajištěného věřitele, a z jakého důvodu se tak stane, kdy závěrečná kapitola pátá, pak shrnovala postavení zajištěného věřitele po skončení insolvenčního řízení.

Ačkoliv je období, kdy ukončuji tvorbu této práce, považováno za období ekonomického růstu a počty nařízených exekučních a insolvenčních řízení začínají stagnovat (prognózy dokonce hovoří o budoucím úbytku nových řízení), domnívám se, že insolvenční právo jako takové se stalo jedním ze středobodů právního prostředí, které je hojně využíváno věřiteli i dlužníky k tomu, aby byla autoritativně vyřešena jejich vzájemná práva a povinnosti, dále pak v případě oddlužení, aby bylo dlužníkům umožněno obnovení jejich ekonomického života a vymanění se z jinak nevyřešitelné dluhové spirály. Jsem toho názoru, že s ohledem na opakování ekonomického cyklu i po období ekonomicky příznivějším může opět přijít ekonomický útlum a s tím spojený opětovný nárůst počtu insolvencí (pokud se vůbec potvrdí předpoklady úbytku insolvenčních řízení). Z toho důvodu je pro většinu právnických profesí podstatné disponovat potřebnými znalostmi z tohoto odvětví, ať již mají být využity ve prospěch věřitele z pozice podnikových právníků či např. advokátů z pozice právních zástupců dlužníků (ale i věřitelů, kteří nedisponují zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním). I tento uvedený důvod mne v závěrečném zamyšlení nad touto prací vede k závěru, že ačkoliv není insolvenční řízení typickým atraktivním právním odvětvím, jakým může být označeno typicky právo trestní, je to odvětví nadané až překvapivým množstvím neuzavřených otázek a rychle se vyvíjející judikaturou, která se, jak bylo názorně popsáno v této práci, může i značně lišit, a to dokonce na úrovni stejného soudu, tedy jen v rámci odlišných senátů.

Insolvenční právo je navíc oblastí, která prochází poměrně periodickou novelizací, neboť reflektuje společenské dění a vývoj společenských nálad a problémů. Tento fakt může být pozitivní v tom smyslu, že právní úprava vždy odráží aktuální potřeby společnosti, na druhou stranu však může do jisté míry zapříčinit i právní nejistotu. Můžeme uvést pro ilustraci následující. V současné době Ministerstvo spravedlnosti ČR uvažuje o novelizaci institutu oddlužení, kdy záměrem je, aby odpadla nyní stanovená hranice 30 % splněného, tedy uhrazeného rozsahu přihlášených pohledávek, kdy teprve při splnění této podmínky může dlužník nárokovat osvobození od hrazení zbytku dluhů a započít jakýsi svůj ekonomický „restart“. Vyskytují se návrhy, že by tato hranice mohla být snížena na hranici 10 %, případně že by tato hranice byla zrušena. Bylo by tak na úvaze soudu (potažmo individuálního soudce), aby v každém jednotlivém případě, bez vázanosti jakoukoliv hranicí, hodnotil, zda je dlužník hoděn osvobození, tedy zda vynaložil maximální úsilí k tomu, aby dostal maximálnímu možnému rozsahu uspokojení svých věřitelů dle svých objektivních možností, kdy pro každého jednotlivého dlužníka by pak bylo hodnocení individuální a tedy logicky odlišné. Tento návrh v sobě nese poměrně správnou myšlenku, že není spravedlivé, aby byl při splnění 30 % dluhů oddlužen dlužník, který je svými schopnostmi objektivně schopen umořit větší rozsah svých dluhů, zatímco v jiném případě by bylo vhodné, aby byl oddlužen i dlužník, který své dluhy splnil např. jen z 25 %, ale objektivně vyvinul maximální úsilí k tomu, aby své věřitele uspokojil v co nejvyšší možné míře.

Tato v zásadě správná myšlenka však dle mého názoru naráží na problematiku právě nastíněné právní jistoty, neboť věřitelé zde nebudou mít žádnou zaručenou míru uspokojení, o které budou (jako je tomu nyní) vědět, že se jim dostane i v případě úpadkové situace dlužníka. Věřitelé budou dokonce v tomto konceptu vystaveni nepředvídatelnosti soudního rozhodnutí, neboť lze jen těžko uvažovat o tom, že by soudy (lépe řečeno jednotliví soudci) rozhodovaly v obdobných případech obdobně, zvláště tehdy, když nebudou mít jasné mantinely, ve kterých se mají se svým rozhodnutím pohybovat. Pokud k tomu připočteme i mediálně podporovanou prodlužnickou náladu některých soudů, lze konstatovat, že v některých případech by nastíněný koncept mohl vést k absurdním případům nespravedlnosti vůči věřitelům,

neboť bude na jejich straně objektivní očekávání vyšší míry uspokojení. Prozaicky řečeno je zkratka v daném konceptu mnohokrát užito slova „objektivní“.

Nicméně lze pravděpodobně konstatovat, že obdobná novelizace insolvenční nastane, neboť je to v souladu s trendem zákonodárce, který se snaží přijatými zákony přistupovat ochránářsky k dlužníkům a přenáší větší míru odpovědnosti za dluhy dlužníka na věřitele (o čemž svědčí např. i nové znění zákona o spotřebitelském úvěru), což je do jisté míry správné (neboť to bez pochyby může zabránit až v pravdě lichvářským smlouvám), ale nemělo by se tak dít na úkor svobodného uvažování dlužníků, kteří mohou být lehkovážní ke své finanční situaci v domnění, že pokud nebudou moci svým závazkům dostát, budou jich pro svou nespokojenost zbaveni s odůvodněním, že je chybou samotného věřitele, že jim poskytl finanční prostředky.

Skutečnost, že změna nastíněného obsahu může poměrně brzy nastat, plyne také z toho, že dne 10. října 2016 rozeslalo Ministerstvo spravedlnosti ČR do meziresortního připomínkového řízení návrh zákona, který má představovat budoucí novelizaci IZ. Jedním ze subjektů, které k tomuto zákonu mohou podat své podněty je Unie zaměstnavatelských svazů. Ta následně přeposlala dané znění na Českou bankovní asociaci, kdy v rámci této platformy budou i za bankovní sektor zpracovány připomínky k předloženému textu a prostřednictvím Unie zaměstnavatelských svazů tak budou zaslány do připomínkového řízení.

Není přehnanou formulací, pokud uvedu, že v rámci bankovního prostředí vyvolal předkládaný text zděšení. Asi nejpodstatnější změnou, je v duchu výše uvedeného, zamýšlená novelizace ustanovení § 395 IZ a zakotvení nového § 412a. Nově má § 395 IZ znít následovně (kdy pro názornost změny uvádím přeškrtnutím textu v kombinaci s kurzívou):

„(1) Insolvenční soud zamítne návrh na povolení oddlužení, jestliže se zřetelem ke všem okolnostem lze důvodně předpokládat,

a) že jím je sledován nepoctivý záměr, nebo

~~b) že hodnota plnění, které by při oddlužení obdrželi nezajištění věřitelé, bude nižší než 30 % jejich pohledávek, ledaže tito věřitelé s nižším plněním souhlasí.~~

b) že dlužník nebude schopen splácet v plné výši ani pohledávky podle § 168 odst. 2 písm. a) a b) a § 390a odst. 5.

~~(2) Insolvenční soud zamítne návrh na povolení oddlužení i tehdy, jestliže dosavadní výsledky řízení dokládají lehkomyšlný nebo nedbalý přístup dlužníka k plnění povinností v insolvenčním řízení.~~

(2) Insolvenční soud zamítne návrh na povolení oddlužení i tehdy, jestliže

a) dosavadní výsledky řízení dokládají lehkomyšlný nebo nedbalý přístup dlužníka k plnění povinností v insolvenčním řízení, nebo

b) dosavadní způsob života dlužníka svědčí o jeho zřejmé lehkomyšlnosti nebo nedbalosti, pro něž lze se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník nebude plnit povinnosti v insolvenčním řízení.

(3) Insolvenční soud zamítne návrh na povolení oddlužení i tehdy, jestliže výše pohledávek dlužníkových nezajištěných věřitelů přesahuje tisícinásobek existenčního minima podle jiného právního předpisu. To neplatí, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že hodnota plnění, které tito věřitelé při oddlužení obdrží, dosáhne alespoň 30 % jejich pohledávek, ledaže souhlasí i s plněním nižším.

(4) Insolvenční soud zamítne návrh na povolení oddlužení také tehdy, jestliže v posledních 7 letech před podáním insolvenčního návrhu bylo dlužníku pravomocným rozhodnutím přiznáno osvobození od placení pohledávek zahrnutých do oddlužení, v rozsahu, v němž nebyly uspokojeny.

(5) Insolvenční soud zamítne návrh na povolení oddlužení také tehdy, jestliže v posledních 3 letech před podáním insolvenčního návrhu byl návrh dlužníka na povolení oddlužení pravomocně zamítnut z důvodu, že je jím sledován nepoctivý záměr.

(6) Postup podle odstavců 3 až 5 se nepoužije, jsou-li pro to důvody zvláštního zřetele hodné, zejména převzal-li dlužník závazek z ospravedlnitelného důvodu způsobeného vyšší mocí nebo existuje-li výrazný nepoměr mezi výší dluhu a poskytnutého plnění.

~~(3)~~(7) Rozhodnutí o zamítnutí návrhu na povolení oddlužení se doručuje dlužníku, osobě, která návrh podala, insolvenčnímu správci a věřitelskému výboru. Odvolání proti němu může podat pouze osoba, která návrh podala dlužník.“

Nově zakotvený § 412a by pak měl mít následující podobu:

„Splnění oddlužení

(1) Oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty je splněno, jestliže

a) dlužník splatil nezajištěným věřitelům jejich pohledávky v plné výši,

b) dlužník v době 3 let od schválení oddlužení splatil nezajištěným věřitelům alespoň 50 % jejich pohledávek,

c) dlužník v době 5 let od schválení oddlužení splatil nezajištěným věřitelům alespoň 30 % jejich pohledávek, nebo

d) po dobu 7 let od schválení oddlužení nebylo dlužníku oddlužení zrušeno.

(2) Oddlužení zpeněžením majetkové podstaty je splněno, jestliže dlužník řádně splnil všechny povinnosti stanovené v rozhodnutí o schválení oddlužení.“

Stručně řečeno tak lze říci, že pokud budou proti dlužníku věřitelé disponovat pohledávkami maximálně do výše tisícinásobku existenčního minima, tedy souhrn všech dluhů dlužníka bude do 2,2 mil Kč,⁸⁸ a dlužník bude po dobu sedmi let v rámci oddlužení hradit jen a pouze hotové výdaje a odměnu insolvenčního správce, náklady spojené s udržováním a správou majetkové podstaty a náklady na vypracování a podání návrhu na povolení oddlužení, aniž by uhradil byť jedinou korunu českou na úmor svého dluhu u jediného z věřitelů, i přesto dosáhne na splnění oddlužení. Navrhovaná novela IZ zároveň obsahuje změnu v tom smyslu, že soud se vzetím na vědomí splnění oddlužení bude obligatorně spojovat rozhodnutí o osvobození od zbytku dluhů.

⁸⁸ srov. ust. § 5 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

Domnívám se, že jednou věcí je umožnit člověku ekonomický restart, ale úplně jinou věcí je takovýmto způsobem zasáhnout do věřitelských práv a de facto zákonem zakotvit zánik pohledávky bez jejího jakéhokoliv uspokojení.

Ačkoliv je předkládaný návrh tedy na samém počátku svého schvalovacího procesu a je zřejmé, že budou navrhovány jeho rozsáhlé úpravy, plyne z něj, že lze očekávat budoucí změny právní úpravy úpadkového práva, které mohou znamenat podstatné změny jak v otázkách insolvenčního řízení, tak také v otázkách věřitelských práv a ústavněprávní souladnosti takových změn. Stejně tak lze očekávat vývoj soudní judikatury, před kterou stále ještě stojí nevyřešené otázky.

Co se týče dosavadního (platného a účinného) stavu právní úpravy, domnívám se, že jsem touto prací splnil vytyčený cíl, tedy že obsah této práce v uceleném obraze analyzoval postavení zajištěného věřitele a průběh uspokojení jeho pohledávky.

Použité zkratky

EU – Evropská unie

IZ - zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

NOZ - zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník

OSŘ - zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

TZ - zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

VoO - vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů

ZMPS – zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

ZVD - zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách

ZoZŘS - zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Seznam použité literatury

Monografická literatura

- Bělohlávek, A. J. *Evropské a mezinárodní insolvenční právo. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007
- Drápal, L., Bureš, J., a kol. *Občanský soudní řád I. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009
- Eliáš, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1.svazek*. 1.vydání. Praha: Linde, 2008
- Hášová, J., Moravec, T. *Insolvenční řízení*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2013
- Jelínek, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část, Zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016
- Knapp, V. *Vědecká propedeutika pro právníky*. Praha: Eurolex, 2003
- Knapp, V. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995
- Kotoučová, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010
- Kozák, J., Budín, P., Dadam, A., Pacht, L. *Insolvenční zákon a předpisy související, Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení. Komentář*. 2. vydání. Praha: Walters Kluwer ČR, a.s., 2013
- Kislíngrová, E., Richter, T., Smrčka, L. a kol. *Insolvenční praxe v České republice. V období 2008-2013*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2013
- Maršíková, J. a kol. *Insolvenční zákon s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014
- Maršíková, J. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele*. 3. Aktualizované vydání. Praha: Linde, 2014
- Osina, P. *Právní formalismus. Sborník příspěvků sekce teorie práva, přednesených na mezinárodní vědecké konferenci Olomoucké právnické dny 2014*. 1. vydání. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s. ve spolupráci s Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci, 2014

- Pachel, L. *Insolvenční zákon s judikaturou*. 1. Vydání. Praha: Walters Kluwer, 2011
- Richter, T. *Insolvenční právo*. Praha: ASPI, Walters Kluwer, 2008
- Šnoblová, Z., Němčák, V. *Insolvenční správce*. Praha: Walters Kluwer, 2014
- Švestka, J., Dvořák, J. a kol. *Občanské právo hmotné*. 5. Jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009
- Winterová, A., Macková, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 8. nezměněné vydání. Praha: Leges, 2015
- Winterová, A., Macková, A., a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část druhá: Řízení vykonávací, řízení insolvenční*. 1. vydání. Praha: Leges, 2015
- Zelenka, J. a kol. *Insolvenční zákon, poznámkové vydání s důvodovou zprávou, nařízením Rady ES 1346/200 a prováděcími předpisy*. 2. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008

Časopisecké články

- Alexander, J. *Kdo padá a kdo upadá – k posuzování úpadku dle insolvenčního zákona*. Právní rozhledy. 12/2015. Str. 439
- Jirmásek, T. *S poctivostí oddlužení dojdeš* Právní rozhledy. 23-24/2015. Str. 812
- Maršíková, J. *Insolvenční poradna*. Konkurzní noviny, 2012, č. 7, str. 2
- Řeháček, O., Vrba, M., *Pohledávky neuspokojované v insolvenčním řízení*. Právní rozhledy. 3/2013. Str. 79
- Řeháček, O., Vrba, M. *K možnosti zpochybnění vykonatelných pohledávek v insolvenčním řízení*. Právní rozhledy. 17/2012. Str. 593
- Šustová, J. *Abusus iuris v civilním procesu aneb umí české soudy čelit zneužívání procesu?* Právní rozhledy. 12/2015. Str. 444

Internetové články

- Krhut, R. *Insolvenční poradna*. konkursninoviny.cz [online] Dostupné na: <http://www.kn.cz/clanek/insolvencni-poradna-39>
- Přecechtělová, T. *Revize nařízení o úpadkovém řízení aneb evropská insolvence po patnácti letech v novém kabátě – 3.část*. epravo.cz [online] Dostupné na: <http://www.epravo.cz/top/clanky/revize-narizeni-o-upadkovem-rizeni-aneb-evropska-insolvence-po-patnacti-letech-v-novem-kabate-3-cast-97365.html>
- Šrámek, D. *S posílením role státního zastupitelství v insolvenčních řízeních se nepočítá*. ceska-justice.cz [online] Dostupné na: <http://www.ceska-justice.cz/2014/09/s-posilenim-role-statniho-zastupitelstvi-v-insolvencnich-rizenich-se-nepocita/>

Právní předpisy

- nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkovém řízení
- vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení, kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona
- vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů
- zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích
- zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu
- zákon č. 119/2001 Sb., kterým se stanoví pravidla pro případy souběžně probíhajících výkonů rozhodnutí
- zákon č. 120/2001 Sb, exekuční řád

- zákon č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství
- zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
- zákon č. 256/2013, o katastru nemovitostí
- zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
- zákon č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích
- zákon č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání

Judikatura

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.12.2015, sp.zn. 29 ICdo 10/2014
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.4.2012 sp.zn. 29 Cdo 4268/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.11.2010, sp.zn. 29 Cdo 3509/2010
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.11.2013, sp.zn. 29 NSČR 63/2011
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 1.3.2012, sp. zn. 29 NSČR 38/2010
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.12.2013, sp. zn. 29 NSČR 113/2013
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.1.2014, sp. zn. 29 NSČR 40/2013
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13.3.2013, sp.zn. 28 Cdo 2421/2012
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 12. 2011, sp. zn. 29 NSČR 14/2011
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.12.2011, sp.zn. 29 NSČR 45/2011
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.1.2012, sp. zn. 29 NSČR 52/2011
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 1.3.2012, sp. zn. 29 NSČR 38/2010
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15.12.2014, sp. zn. 29 NSČR 119/2014
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6.3.2007, sp.zn. 29 Cdo 634/2007
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2011, sp.zn. 30 Cdo 1509/2009
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.10.2014, sp.zn. 21 Cdo 3182/2014

- usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.11.2011, sp.zn. 29 NSČR 16/2011
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.3.2012, sp.zn. 29 NSČR 32/2011
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.5.2012, sp.zn. 29 NSCR 13/2010
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16.12.2009, sp.zn. 29 NSCR 18/2009
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.7.2013 sp.zn. 29 ICdo 7/2013
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.8.2013 sp.zn. 29 ICdo 31/2013
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2013 sp.zn. 29 ICdo 11/2012
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.11.2012 sp.zn. 29 ICdo 17/2012
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19.12.2013, sp.zn. 101 VSPH 423/2013
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 13.3.2013, sp.zn. 1 VSPH 357/2013
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 1.7.2014, sp. zn. 1 VSPH 1304/2014
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 22.8.2014, sp. zn. 2 VSPH 1511/2014
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16.5.2013, sp.zn. 101 VSPH 92/2013-79
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2.4.2013, sp.zn. 3 VSPH 154/2013
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14.10.2014, sp.zn. 104 VSPH 126/2014
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29.7.2015, sp.zn. 2 VSPH 405/2014
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 1.8.2011, sp.zn. 1 VSPH 663/2011
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 31.3.2014, sp.zn. 2 VSPH 1493/2013
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4.12.2015, sp.zn. 1 VSPH 793/2015
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 10.5.2012, sp.zn. 1 VSPH 591/2012
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 25.2.2010, sp.zn. 1 VSPH 544/2009
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27.5.2014, sp.zn. 104 VSPH 111/2014
- Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 13. března 2012, sp. zn. 1 VSOL 815/2011

Resumé

Dne 1. ledna 2008 nabyl účinnosti zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), který oproti předešlé právní úpravě posílil postavení věřitelů v rámci insolvenčního řízení a nadal je mnohými procesními právy, skrze jejichž uplatnění mohou výraznou měrou toto řízení ovlivňovat.

Tato práce se zaměřila na detailnější rozbor postavení zajištěného věřitele v průběhu řízení a proces uspokojení jeho pohledávky do řízení přihlášené. Cílem práce tedy bylo, aby její obsah analyzoval postavení zajištěného věřitele a průběh uspokojení jeho pohledávky s poukázáním na aktuální praktické problémy a návrhy jejich řešení ve vztahu k aktuální judikatuře a publikované odborné literatuře.

Tato práce se skládá z pěti kapitol. V úvodní kapitole je ve stručnosti a podstatných bodech popsán institut procesních subjektů a zdůrazněna odlišnost názvosloví, které nemusí nutně odpovídat hmotněprávnímu postavení daného subjektu.

V další kapitole bylo analyzováno postavení zajištěného věřitele, tedy jednak způsoby, kterými vstupuje do řízení, dále pak proces přezkoumání přihlášené pohledávky a její finální zjištění.

Navazující třetí kapitola, která je ve spojení s kapitolou předešlou stěžejní, pojednává o samotném uspokojení zajištěného věřitele. V této kapitole je tedy rozebrána jak problematika udílení a akceptace pokynů ke způsobu zpeněžení, tak také samotné zpeněžení a otázka vydání výtěžku, ze zpeněžení vzešlého.

Ve čtvrté kapitole jsou analyzovány situace, ve kterých dojde k neuspokojení přihlášené pohledávky zajištěného věřitele, a to jak z důvodů závislých na vůli zajištěného věřitele, tak také z důvodů, které není zajištěný věřitel schopen ovlivnit.

Poslední kapitola pojednává o postavení zajištěného věřitele po skončení insolvenčního řízení, aby byl konec insolvenčního řízení zasazen do konsekvencí následných věřitelsko-dlužnických vztahů.

Obsah práce je koncipován tak, aby podal ucelený obraz o zvolené problematice a poukázal na problematická místa s nastíněním možného řešení. Skrze provedenou analýzu právní úpravy a judikatury je tak naplněn její cíl, tedy zevrubný popis postavení zajištěného věřitele a proces uspokojení jeho pohledávky.

Summary

On the 1st of January 2008, Act. No. 182/2006 Coll. on Bankruptcy and its Settlement Method (Insolvency Act), came into force which ensures the enforcement rights of secured creditor in insolvency proceeding compared to the antecedent legislation. This act is constituted as increase of procedural law of secured creditors so they are able to exert influence in this matter.

The thesis is focused on detailed analysis of secured creditor and his position during the proceeding and process of satisfaction of his claim registered in insolvency proceeding. Therefore, the purpose of this thesis was to analysis the position of secured creditor and the course of satisfying his claim during the insolvency proceeding while it also shows current as well as practical issues. Then the thesis provided proposal ways of solving these issues in relation to the current judicature, published and referenced literature.

The thesis is divided into five chapters. Part one describes briefly the institute of process entities while it places emphasis on distinction of terminology which must not necessarily refers to substantive position of its entity.

The second part analyses the position of secured creditor, the form of entering to the proceeding, the review of the registered claim and then final establishment.

The following third chapter, which is crucially related with the previous part, deals with satisfaction of secured creditor itself. Therefore, this chapter explains proceeds and acceptance of instructions for realization as well as realization of the collateral and a matter of surrender proceeds upon realization.

In the fourth chapter is analysed a situation in which the claim of secured creditor is not satisfied according to a decision of creditor himself or according to reason that can not be somehow governable by the secured creditor.

The last section of the thesis taking up the position of secured creditor after the end of insolvency proceeding so the end of the proceeding could be put to a consequence of consecutive creditor's-debtor's relation.

The content of the thesis is structured in a kind of way so that it can bring a whole notion of chosen issue and make suggestions and decide on the best solution for each problematical part of the topic.

The aim of the thesis is fulfilled by using analysis of law legislation nad judicature, thus the the position of secured creditor and the process of satisfaction his claim is completely described.

Klíčová slova

Insolvenční řízení

Zajištěný věřitel

Uspokojení pohledávky

Key words

Insolvency proceedings

Secured creditor

Satisfaction of the claim